

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇEVİRİ PİYASASI-SEKTÖRÜ, ÇEVİRMEN
YETKİNLİĞİ VE ÇEVİRİ EĞİTİMİ İLİŞKİLERİNDE
AKADEMİK ÇÖZÜMLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melik Ahmet EROL

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Aysel Nursen DURDAĞI

EKİM – 2017

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

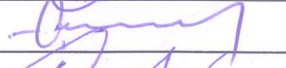

ÇEVİRİ PİYASASI-SEKTÖRÜ, ÇEVİRMEN
YETKİNLİĞİ VE ÇEVİRİ EĞİTİMİ İLİŞKİLERİNDE
AKADEMİK ÇÖZÜMLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melik Ahmet EROL

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

“Bu tez 31/10/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI	Basarılı	
Prof. Dr. Muharrem TOSUN	* Basarılı	
Doç. Dr. Necdet NEYDİM	Basarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: ÇEVİRİ PİYASASI-SEKTÖRÜ, ÇEVİRMEN YETKİNLİĞİ ve ÇEVİRİ EĞİTİMİ İLİŞKİLERİNDE AKADEMİK ÇÖZÜMLER

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 87 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 12/10/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 4 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

(Melik Ahmet EROL)

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı : Melik Ahmet EROL
Öğrenci Numarası : 1360Y2808
Ana Bilim Dalı : Çeviribilim
Programı : Çeviribilim
Statüsü : Y. Lisans Doktora Bütünleşik
Doktora

Danışman

(Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI)

ÖNSÖZ

Teknolojik ilerleme ve küreselleşme ile sürekli gelişen ve değişen dünyamızda, insanlığın değişmeyen sorunlarından biri olarak kalan iletişim sorunu, tarih boyunca çeviri ve çevirmenler tarafından çözüme kavuşturulmuştur. Toplumlar ve kültürler arasında etkileşimin taşıyıcısı, iletişimin köprüsü konumunda olan çeviri her zaman ‘sessiz kahraman’ olarak varlığını sürdürmüştür. Her yönüyle irdelenmesi, geliştirilmesi ve desteklenmesi için çabaladığımız çevirinin toplumda daha görünür hale gelmesi ve geleceğin çevirmenleri tarafından daha iyi tanınması, çeviri eğitim sistemlerimizin bir uygulama alanı olarak çeviriye daha iyi hizmet edebilmesi, kendini her yönüyle geliştirmiş, işinde uzman, bilgili ve kültürlü çevirmenlerin yetiştirilmesi hedefiyle hazırladığımız bu çalışmanın ülkemizdeki çeviri eğitimine ve çeviriye katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

Bu tezin hazırlanması sürecinde bilimsel bilgileri, genel kültürü ve alan uzmanlığı ile danışmanlık sağlamanın yanı sıra, bir yol gösterici ve akıl hocası olarak çalışmalarımı destekleyen saygıdeğer danışmanım ve akıl hocam Yrd. Doç. Dr. Aysel Nursen DURDAĞI’na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tez sürecinde farklı bakış açıları ve fikirleri, engin bilgi birikimi ve tecrübesi ile desteğini esirgemeyen Sn. Doç. Dr. Necdet NEYDİM’e ve Sn. Prof. Mine YAZICI’ya ve çalışmamın sonuçlanması için her türlü manevi desteği sağlayan aile fertlerime teşekkür ederim.

Melik Ahmet EROL

31.10.2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ÇEVİRMEN YETKİNLİĞİNİN ÇEVİRİ PİYASASI	
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	9
1.1. Sektör/Uygulama Alanı Olarak Yaygın Çeviri Alanlarının İrdelenmesi	24
1.1.1. Teknik/Ticari Metin Çevirisi	30
1.1.2. Hukuk Çevirisi	34
1.1.3. Tıp Çevirisi	36
1.1.4. Genel Metin Çevirisi.....	41
1.2. Yayın Alanlara Özgü Genel ve Özel Gerekliliklerin Değerlendirilmesi	43
1.3. Bir Uygulama Alanı Olarak Çeviride ve Çevirmen Profilinde 1970’lerden	
Günümüze Kadar Görülen Değişimler	48
1.3.1. Meslek Olarak Gelişim ve Uzmanlaşmanın Süreç ve Gereklilik Olarak	
İrdelenmesi	54
1.3.2. Akademik İlerleme ve Çeviri Piyasasına Etkileri	56
1.3.3. Bilgi Teknolojileri ve Dijital Ortamların Gelişmesi ile Çeviri Uğraşı ve	
Çevirmenlerin Geçirdiği Değişimler.	58
BÖLÜM 2: ÜLKEMİZDE ÇEVİRİ EĞİTİMİ UYGULAMALARININ	
ÇEVİRMEN YETKİNLİĞİNE KATKISI BAĞLAMINDA	
DEĞERLENDİRİLMESİ	68
2.1. Türkiye’de Çeviri Eğitimi Uygulamalarının Tarihsel Gelişim Süreci.....	77
2.1.1. Çeviribilim Odaklı Programların Yaygınlaşması	82
2.1.2. Piyasa ve Teknoloji Odaklı Uygulama ve Programların Müfredatlara Girişi	83
2.2. Eğitim Dışı Gelişmeler.....	88
2.3. Öğretim Elemanlarının Çeviri Eğitimindeki Yeri ve Önemi	90

BÖLÜM 3: AKADEMİK EĞİTİM SÜRECİNDE ÇEVİRMEN	
YETKİNLİĞİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK YENİLİKÇİ	
UYGULAMALARA BAKIŞ	92
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	95
KAYNAKÇA	97
ÖZGEÇMİŞ.....	102

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BDÇ	: Bilgisayar Destekli Çeviri
CAT	: Computer Assisted Translation
FIT	: International Federation of Translators
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
Örn.	: Örneğin
TÜÇEB	: Türkiye Çeviri Öğrencileri Birliği
Vb.	: Ve benzeri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. : TÜÇEF 2017 Çeviri Fiyat Listesi	29
Tablo 1.2. : SLD Trados Studio Arayüz Görünümü	61
Tablo 1.3. : Örnek Analiz Tablosu	64
Tablo 2.1. : Türkiye’de Çevirmenlik Eğitiminin Dillere Göre Yüzdeler Dağılımı.....	79
Tablo 2.2. : ÇİD-Akademi İşbirliği Etkinlikleri – 2015.....	86

Tezin Başlığı: Çeviri Piyasası-Sektörü, Çevirmen Yetkinliği ve Çeviri Eğitimi İlişkilerinde Akademik Çözümler
Tezin Yazarı: M. Ahmet EROL Danışman: Yrd.Doç.Dr. A. Nursen DURDAĞI
Kabul Tarihi: 31.10.2017 Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 102 (tez)
Anabilimdalı: Çeviribilim Bilimdalı: Çeviribilim
<p>Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de ve genel olarak dünyada çeviri faaliyetinin ticari boyutta uygulanması kapsamında, çevirmenlerin yetkinliği ve çevirmen yetiştiren kurumların bu yetkinliğin geliştirilmesine yönelik sağladığı ve sağlayabileceği katkıların değerlendirilmesidir. Çevirinin piyasa boyutu ile akademik yönü arasında süregelen bir uyumsuzluk olduğu bilinmekle birlikte, yakın dönemlerde çeviri işletmelerinin çeviri bölümü mezunlarını istihdam etmeyi tercih etmesi ve eğitim kurumlarının eğitim programlarını piyasa beklentilerini karşılayacak çevirmen yetiştirmeye yönelik olarak düzenlemesi bu hususta önemli gelişmelerdir. Bu çalışmanın bir bölümünde çeviri piyasasında çeviri işletmelerinin, işverenlerin ve diğer paydaşların, yetkinlik açısından çevirmenden beklentilerinin neler olduğu irdelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise çevirmen yetiştiren kurumların, çeviri öğrencilerine piyasada beklenen yetkinlikleri kazandırmak amacıyla ne tür eğitim uygulamaları yürüttüğü ve bu hususta eğitim programlarında yapılabilecek değişiklikler/gelişmeler önerilecektir.</p>
Anahtar Kelimeler: Çeviri, Sektör, Akademik Eğitim, Nitelik, İşbirliği

Title of the Thesis: Academic Solutions for Interrelations between Translation Market-Industry, Translators' Qualifications and Translator Education	
Author: M. Ahmet EROL	Supervisor: Assist. Prof. A. Nursen DURDAĞI
Date: 31.10.2017	Nu. of pages: vi (pre text) + 102 (main body)
Department: Translation	Subfield: Translation
<p>The aim of this study is to evaluate the qualifications of translators and the contributions made and can be made by institutions training translators in developing such qualifications within the framework of the commercial aspect of translation activities in Turkey and the wider world. Although an ongoing discrepancy is known between the academic and commercial aspects translation, in recent years, the translation businesses prefer to recruit graduates of translation and education institutions (universities) rearrange educational programs to train the translators to meet market expectations, which stand as significant developments in this matter. The first chapter of the study discusses the qualifications expected of translators by the translation businesses, employers and other stakeholders in the translation industry. In the second chapter, the practices of institutions training/educating translators intended to provide translation students with qualifications expected in the industry shall be examined and possible changes/improvements in such educational programs shall be recommended.</p>	
Keywords Translation, Industry, Academic Education, Qualification, Cooperation.	

GİRİŞ

Çeviri insanlık tarihinde farklı kültürler arasında iletişim ve paylaşımın merkezinde bulunmuş bir uğraştır. Farklı kültür ve dillerin birbiriyle etkileşim kurduğu dönemlerden bu yana varlığını sürdürmüş olan çeviri etkinliğine ilişkin bilimsel çalışmalar ancak 20. Yüzyılın ikinci yarısında baş göstermiştir (Holmes, 1988). Akademik bir uğraş olarak çeviri, bu süreç içerisinde önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Öte yandan çeviri, geniş bir uygulama alanı olarak çok farklı türler ve uygulamaları kapsamaktadır. Akademik yaklaşımların ve sınıflandırmaların sınırlarını aştığı söylenebilir. Birçok bilim dalına göre gelişim süreci geç başlamış olan çeviri alanında akademik ve kuramsal ilerleme, çevirinin sektörel gelişimi ile paralel ilerleyememektedir. İhtiyaçlar bazında geliştirilen birçok çeviri uygulaması, uygulama alanı olarak sektörde yer edindikten sonra akademik çalışmalara konu olmaktadır. Bu bakımdan, çeviribilime yönelik çalışmalar, mevcut uygulamaların sınıflandırılması, tüm yönleri ile irdelenmesi ve açıklanması işlevini yerine getirmektedir. Bununla birlikte, farklı bilgi ve beceriler gerektiren çeviri uygulamalarının yalnızca açıklanması ve tanımlanması, çeviri öğrencisinin bu alandaki niteliklerini geliştirme yönünde ancak ilk adım olabilmektedir.

Ülkemizde Mütercim-Tercümanlık, Çeviribilim ve Uygulamalı Çevirmenlik vb. bölümlerinde verilen eğitim ile bu alanın uzmanları yetiştirilmektedir. Türkiye’de Lisans düzeyinde Çevirmen (Bu çalışmada Mütercim – Tercüman kavramlarını kapsayan genel bir ifade olarak, yazılı-sözlü çeviri alanları ayrılmaksızın kullanılacaktır) eğitimi, ilk olarak Boğaziçi Üniversitesi ve ardından Hacettepe Üniversitesi bünyesinde açılan Mütercim – Tercümanlık bölümleri ile başlamıştır. T.C. Başbakanlık, İdareyi Geliştirme Başkanlığı’nın yaptığı bir çalışmaya göre, 2011 yılında 24 ayrı üniversitede çeşitli dillerde çeviri eğitimi verilmekte idi (T.C. Başbakanlık, İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2011). Bu sayının zaman içerisinde arttığı, farklı dillerde yeni bölümler kurulduğu ve öğrenci sayısının yükseldiği görülmüştür.

Akademik yönüyle, öğrencilerin genel perspektif ve bilimsel farkındalık kazanmasını sağlayan kuramsal eğitime ek olarak, çevirinin bir uygulama alanı olarak getirdiği gereklilikler de birçok eğitim programında dikkate alınmaktadır. Tümleşik bir yapı

olarak, çeviri araştırmacısı ve çevirmen adayları yetiştirmeyi hedefleyen bu eğitim programlarının, uygulama yönünde bir sektör etkinliği olarak çevirinin gelişim hızına yetişmekte zorlandığı söylenbilir.

Burada sözü edilen yetersizliğin veya zorluğun, genel bir eksiklik olarak değil, ülke çapında standartlaşmış ve oturmuş yaklaşım ve uygulamaların olmayışı veya uygulayan üniversitelerde hem nitelik hem de nicelik olarak farklılık göstermesi olarak anlaşılması amaçlanmaktadır. Bilhassa çevirmen eğitiminin belirli alanlara yönelik uygulamaları, teknoloji eğitimi ve sözlü çeviri eğitimi bakımından farklı eğitim kurumları arasında tutarlı yaklaşımların yetersiz olduğu söylenbilir.

Sözü geçen bakış açısıyla, çeviri eğitiminde mevcut uygulamaların yeterlilik bakımından gözden geçirilmesi, gelişen ve değişen çeviri dünyasının sürece daha yoğun ve planlı Şekilde dahil edilmesi, teknolojik gelişmelerin çeviri piyasası üzerindeki etkilerinin eğitim programlarında dikkate alınması, söz konusu yeni yaklaşımların geleneksel kuram eğitimi ile bağdaştırılarak düzenleme altına alınması ve tüm bu uygulamaların ulusal düzeyde kullanılabilecek standartlara dönüştürülmesi, ülkemizdeki çeviri eğitiminin kalitesinin artması ve üniversitelerin ilgili bölümlerinde piyasada rahatlıkla iş bulabilecek, nitelikli çevirmenler yetiştirilmesi amacına hizmet edecektir.

evirmenlik, bir uygulama alanından doğmuş bir bilimsel uğraştır. Yalnızca kavrama ve irdeleme ile sınırlı olmayan, gerçek dünyada birebir uygulama alanları bulan bir meslek ve bazı yönleri ile de bir sanat dalıdır. Aynı zamanda, işlevini en iyi Şekilde yerine getirebilmesi amacıyla dilsel, kültürel, sosyal, siyasal, teknik ve daha birçok koşulu dikkate alması gereken bir uğraştır.

Halihazırda piyasadaki uygulamalardan doğmuş ve akademide de kabul görmüş bir sınıflandırma olarak, çevirinin çeşitli alanlara ayrılmasından söz edilmektedir. Bilineceği üzere, edebiyat çevirisi ile teknik eviri, hukuk ile tıp çevirisi, medya metinlerinin çevirisi ile sözlü eviri, genel eviri başlığının çatısı altında bulunmasına rağmen, kendi içerisinde muhtelif gereklilikler ve koşulları beraberinde getiren uğraş alanlarıdır. Belirtilen Şekilde kategorizasyon Şekilleri, kullanılan isimler ve başlıklar değişebildiği, artabildiği ve azalabildiği halde, hangi isim veya sınıf altında olursa olsun, bu uygulamaların her biri için genel eviri eğitiminin ötesinde bir yaklaşım gerektiği söylenbilir.

Kuramsal yaklaşımların genelde farklı şekillerde sınıflandırdığı, belirli genel başlıklar altında grupladığı bu alanlar, çeviri piyasasındaki gelişmeler ve değişimlerle paralel olarak git gide artmaktadır. Bir örnek olarak, teknolojik gelişmeler ile birlikte çeviri piyasasında kendine yer bulan Yerelleştirme uygulaması, kendi içerisinde de alt gruplara ayrılmaya başlamıştır. Şu anda, çeviri piyasasında aktif rol alan bireylerin takdir edeceği üzere, yerelleştirme dendiğinde farklı uygulama alanları olarak mobil uygulama, internet sitesi, oyun veya yazılım yerelleştirmeleri, birbirinden farklı süreçler içeren, dolayısıyla farklı uzmanlıklar ve yaklaşımlar gerektiren alt alanlar haline dönüşmüştür.

Örnekte belirtilen bu durumun, çevirinin birçok alt alanında da geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Güncel çeviri alanlarının her birinde, çevirmenlerin ilgili alanda uzmanlık ve tecrübe sahibi olması beklenmektedir. Piyasada bilhassa nitelikli kuruluşların kaliteli çeviri arayışı doğrultusunda tercih ettiği bu uygulama ile belirli metin türlerine yatkınlık gösteren ve yaptığı çeviri uygulamaları ve/veya art alan bilgisi ile uzmanlık kazanmış bireylerin uzman oldukları alanda çalışması istenmektedir. Bir başka deyişle, kaliteli bir çeviri ürünü çıkarmayı hedefleyen bir kurum, teknik ve ticari metinlerle çalışarak yıllarını geçirmiş bir çevirmenden edebi metin çevirisi beklenmemesi gerektiğini kavramaktadır.

Piyasada oturmakta olan bu bilincin, çeviri eğitimi veren kurumlar (akademi) tarafından da benimsenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Buna güncel bir örnek olarak, piyasada görev alabilecek çevirmenler yetiştirme hedefi doğrultusunda eğitim veren İstanbul Aydın Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık bölümü öğrencileri, ilk dört dönemde alana yönelik zorunlu dersleri aldıktan sonra, 3. Sınıfta seçmeli ders olarak Ardıl Çeviri, Çeviride Bilişim Uygulamaları, Görsel-İşitsel Metin Çevirisi ve Yazılım Yerelleştirmesi gibi uzmanlık alanlarında eğitim almaktadır (İstanbul Aydın Üniversitesi, 2016). Benzer ders içerikleri ve uygulamaları birçok üniversitede görülmekte ve yaygınlaşmaktadır.

Burada önemli olan, söz konusu özel alan eğitimlerinin yaygınlaşması ile birlikte, eğitim yöntemi ve yaklaşımlarının paralel hale getirilmesi, kalite standartları oluşturulması, eğitim programlarının devingen bir yapıya kavuşturulmasıdır.

Böylelikle çevirmen yetiştiren kurumların, uygulama alanına (piyasaya) dahil olarak bireylere gerekli yetkinlikleri sağlayabilmesi, mezun öğrencilerin dil becerisini geliştirmiş, fakat çeviri eğitimi almamış bireylerden farklı olarak piyasada öne çıkmalarını sağlayacak niteliklere haiz olması, alan uygulamaları ile eğitim yaklaşımlarının paralel gitmesinin sağlanması gereklidir.

Çalışmanın Amacı

Yukarıda belirtilen bağlam dahilinde, bu çalışmada ülkemizde ve dünyada uygulanan bazı çeviri eğitimi yöntem ve yaklaşımlarının irdelenmesi yoluyla, çeviri eğitiminde daha iyi sonuçlar veren yöntemlerin öne çıkarılması ve değişen uygulama koşulları doğrultusunda başarılı sonuçlar verebilecek yöntemlerin önerilmesi amaçlanmaktadır.

Bilhassa, çeviri eğitiminde en iyi uygulamaların paylaşımı ve yaygınlaştırılması sayesinde ulusal düzeyde istikrarlı ve nitelikli eğitim çıktıları elde edilmesi hedefi doğrultusunda, çalışmanın yenilikçi bir adım olacağı öngörülmektedir.

Bu amaçla, öncelikle çeviri eğitiminin tarihsel süreçte geçirdiği değişim ve gelişimler irdelenecek, farklı uygulamalar ve yöntemlere değinilecektir. Aynı zamanda, çevirinin akademik bir uğraş olarak kaydettiği ilerleme ile piyasadaki çeviri uygulamaları, yöntemleri ve değişimleri kıyaslanacak, paralel gelişimler ve ilgili iki alanın birbirini etkilediği durumların ön plana çıkarılması amaçlanacaktır.

Çalışmanın tasarımı çerçevesinde, Çeviribilim alanındaki akademik uygulamalara ek olarak, çevirinin bir piyasa ve uygulama alanı olarak öne çıkan özellikleri, tarihsel süreç içerisinde Türkiye ve dünyada geçirdiği değişimler ve gelişimler, yaygın uygulamalar ve bunlarla birlikte eğitim alanındaki kuramlar ve uygulamalar dayanak olarak kullanılacaktır. Çeviri eğitiminin diğer alanlardan farklı yaklaşımlar gerektiren, uygulama yönünü içinde barındıran, fakat tamamen çeviri uygulamalarına dayalı olmaktan ziyade, çeviri kuramları ve çeviri uygulamalarını uygun oranlarda barındıran bir yaklaşım gerektirdiğine inanılmaktadır.

Ülkemizdeki bazı üniversitelerde mevcut çeviri eğitimi uygulamalarının kuram ve uygulama, eğitim ve pratik, akademik çalışma ve piyasa bağlantıları arasındaki dengeyi yeterli oranda sağlayamadığı, eğitimde standartların oluşmadığı ve kuram-uygulama dengesinin farklı üniversitelerde ve farklı dönemlerde değişim gösterdiği gözlemine

dayanarak, bu çalışmada söz konusu farklılıkların vurgulanması ve eğitim uygulamalarında yapılabilecek değişimler için öneriler getirilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmanın bu açıdan eğitim uygulamalarında revizyon ve iyileştirmeler için bir adım teşkil edeceği düşünülmektedir. Bunun devamında, çeviri eğitiminin sektörel uygulamalarla paralellik sağlaması gerekliliği, kuramsal yaklaşım ve çalışmaların çeviri eğitimindeki yeri ve piyasa uygulamaları ile kuramsal çalışmaların eğitim sürecinde birbiriyle bağdaştırılmasının, çeviri eğitimi açısından arz ettiği önem vurgulanacaktır.

Çalışmanın nihai amacı, ülkemizde çevirmen yetiştirmeye yönelik programlardan mezun olan öğrencilerin, çeviri sektöründe rahatlıkla iş bulabilmelerini sağlayacak eğitimi almalarına yönelik düzenlemelere ışık tutmaktır. Birçok çevirmenlik bölümü mezununun, lisans veya ön lisans eğitimini tamamladıktan sonra, sektör koşullarına ve piyasa beklentilerine, ayrıca çevirinin bir uygulama dalı olarak gerekliliklerine uyum sağlayabilmek adına, 'iş üzerinde' eğitim aldığı, mesleki anlamda yetersiz görülebildiği düşünülmektedir. Aynı şekilde eğitimi süresince piyasa ile bağlantı kuran öğrencilerin aldıkları eğitim ile sektör beklentilerini bağdaştırmakta, aralarındaki bağlantıları görmekte zorlandıkları düşüncesi temelinde, öğrencilerin çeviri eğitimine yaklaşımı olumsuz yönde değişebilmektedir. Akademik anlamda Çeviribilimin öğretiminin yanı sıra, uygulama alanı olarak da çevirmen yetiştirmeyi hedefleyen programların, uygulama yönünde eksik kaldığı fikri, yukarıda belirtilen durumdan kaynaklanmaktadır.

Uygulama yönündeki bu eksikliğin giderilmesi adına, çevirmenlerin piyasa uygulamaları, farklı çeviri alanları, bu alanların kendine özgü gereklilikleri, çevirmenlerin edinmesi gereken nitelik ve beceriler değerlendirilmeli ve tercihen eğitim programlarına farklı düzeylerde entegre edilmelidir.

Bu uzun soluklu iyileştirme sürecinin ilk adımı olarak, bu çalışmada çevirmen adaylarının aldıkları eğitim ile piyasada kendilerini bekleyen çalışma koşulları, edindikleri ve ihtiyaç duydukları nitelikler, aldıkları eğitim ve gerçekleştirdikleri uygulamalar karşılaştırılacak ve uyumsuzluklar vurgulanacaktır.

Bu noktada öğrencilerin eğitim sisteminden alacakları veya almaları beklenen genel edinimler ve kazanımlara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Bilindiği üzere, Çeviribilim eğitimi kapsamında hem kuramsal hem de uygulamalı öğretim bileşenleri

bulunmakta, bunların sağladığı farklı öğrenme çıktıları, öğrencinin genel nitelikleri ve alana özgü (çeviri) edincine çeşitli şekillerde katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, Çeviribilim ve çevirmenliğe yönelik lisans düzeyinde eğitim veren kurumların çoğu, eğitim programlarına belirli alan çevirilerini de dahil etmektedir. Buna ilişkin çeşitli örneklere çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

Bu özel alan çevirilerine yönelik verilen derslere ilişkin bir genelleme olarak, çeviri sektöründe çalışma imkanı teşkil eden alanların ağırlıklı olduğu söylenebilir. Bilhassa “Teknik Çeviri”, “Yazınsal Çeviri”, “Altyazı-Görsel İşitsel Ortam Çevirisi” ve “Sözlü Çeviri” alanlarına yönelik farklılık gösteren adlarla verilmekte olan derslerin, genel anlamda öğrencinin ilgili alanlara aşinalık kazanmasını sağlama, alana yönelik bilgi ve birikimlerini belirli bir düzeye getirme ve de farklı öğrenci gruplarında belirli alanlara yönelik ilgi ve kabiliyet sahibi bireyleri belirleme hedefini kovaladığı düşünülmektedir.

Bu tür ders ve uygulamaların ne ölçüde etkili olduğu ve ilgili alan becerilerini piyasa beklentileri doğrultusunda temin edip etmediği tartışılabilir olmakla birlikte, akademi dünyasında çeviri eğitiminin uygulamalı yönünün dikkate alınması, eğitim uygulamalarında kuramsal bilgiye ek olarak çeviri piyasasını hedef alan uygulamaların benimsenmesi olumlu gelişmeler arasında sayılacaktır.

Bu doğrultuda çevirmenlik öğrencilerinin çeviri piyasasında mevcut koşullar çerçevesinde başarılı olabilmesi ve genel anlamda ülkemizdeki çeviri piyasasının iyileştirilmesine katkı sağlayabilmesi için gerekli nitelik ve yetkinlikleri kazanmasına faydalı olacak uygulamalar vurgulanarak, iyileştirme yapılabilecek hususlar ön plana çıkarılacaktır.

Elbette bu çalışmanın, ülkemizde çeviri uygulaması ile bağdaşık şekilde gelişimini sürdürmesi gereken çeviri eğitiminin ve henüz istenen noktaya ulaşmamış olan çeviri piyasasının iyileştirilmesinde doğrudan ve ivedi etki yaratmasından ziyade, ilerleyen dönemlerde kaydedilecek gelişim ve değişimin belirli yönlerine ışık tutabilecek bir yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi ve Kısıtlamalar

Bu Yüksek Lisans tezinde, Türkiye’deki çeviri eğitimi ve çeviri piyasası arasındaki ilişkinin irdelenmesi amaçlanmış olup, çevirinin Türkiye’deki çeviri piyasası koşulları

çerçevesinde genel uygulamalar temelinde değerlendirilmesi, çeviri eğitiminin ise yine Türkiye'deki Mütercim-Tercümanlık, Çeviribilim, Uygulamalı Çeviribilim ve benzeri bölümler-programlar bünyesinde sürdürülen uygulamalar kapsamında değerlendirilmesi öngörülmüştür.

Türkiye'deki çeviri pazarının son derece değişken ve standartlaşmadan uzak olması nedeniyle bu piyasanın segmentasyona tabi olduğunu söylemek mümkündür. Segmentasyon ile kasıt, çeviri işletmelerinin farklı ölçeklerde ve değişen profesyonellik düzeylerinde, belirli alanlarda uzmanlaşarak veya tabiri caiz ise 'iş gelen her alanda' çalışmalarıdır. Bilhassa son dönemlerde bazı çeviri işletmelerinin çeviri eğitimi ve çevirmenlik mesleğinin gelişimine büyük ölçüde ilgi gösterdiği görülürken, bazı çeviri işletmelerinin bu farkındalık düzeyinden çok uzak olduğu, çevirmeni 'dil bilen kişi' olarak gördüğü, belirli alanlarda ve belirli düzeylerde yürüttüğü çalışmaların ötesine geçemediği ve geçme çabasında bulunmadığı görülebilir. Bu yapı içerisinde, çevirmenlerin ve çeviri işletmelerinin çok farklı koşullar çerçevesinde, farklı ücretlendirme politikaları ve yapıları ile çalışmakta olduğu, çevirinin süresi, niteliği, koşulları ve ücretlendirmesinde ciddi farklılıklar oluştuğu gözlemlenebilir. Çeviride ücrete tabi birimin belirlenmesi için kullanılan uluslararası standart (Boşluksuz 1000 karakter) (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf>, 1964) yaygın şekilde kullanılmakta olmakla birlikte, bu birim bazında uygulanacak birim fiyatında önemli değişiklikler olduğu görülmektedir.

Bu hususta çeviriyle bağlantılı kuruluşların ve çeviri derneklerinin veya benzeri yapılanmaların standartlaştırmaya yönelik girişimleri bulunmaktadır (örn: Türkiye Çevirmenler Derneği, güncel Çeviri Fiyat Listesi, bkz: Tablo-1). Fakat bu standartların ne oranda uygulandığı şüphelidir. Ayrıca bu tür standartların uygulamasına yönelik bağlayıcı yaptırımlar bulunmamakta, yayınlayan kuruluşun piyasa politikaları veya yaklaşımları temelinde bu tür yayınlarda farklılıklar görülmektedir.

Bundan kaynaklı olarak, çeviri piyasası incelemesi ve bu çalışmaya katkı sağlayacak aşamalar bakımından Türkiye'deki çeviri sektörünün üst ve orta kademelerinde yer alan, çeviri kalitesi ve iş etiğini ön planda tutan ve hem çeviri hem de çevirmen ücretlerini bu doğrultuda tespit eden kurum ve kuruluşların uygulama ve beklentileri dikkate alınmıştır.

Dünyanın birçok yerinde olduğu üzere, ülkemizde de çeviri sektöründe belirli bir ezber sistemine dayalı, çeviride isabetlilik ve amaca uygunluk hedefini en düşük ölçüde dikkate alan, çevirmenlik niteliği kısıtlı bireyleri istihdam eden oluşumlar bu inceleme kapsamında dikkate alınmamıştır.

Ayrıca halihazırda çeviride en yaygın hedef veya kaynak dil olarak kullanılan dilin İngilizce olması nedeniyle, çeviri piyasası ve uygulamaları, çeviri örnekleri ve çeviriyle bağlantılı durumlar büyük ölçüde İngilizce-Türkçe dil çiftine dayalı durumlardan seçilmiştir. Farklı dil çiftlerinde çeşitli durumlar ve yaklaşımlarda değişiklikler olabileceği göz önünde bulundurulmuş olmakla birlikte, çevirmen nitelikleri bağlamında çeviri eğitime genel yaklaşımların değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışma kapsamında belirli bir dil çiftine özgü, ancak kısıtlı durum ve koşullarda geçerli olabilecek öğeler göz ardı edilmiştir.

BÖLÜM 1: ÇEVİRMEN YETKİNLİĞİNİN ÇEVİRİ PİYASASI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Disiplinlerarası bir inceleme ve uygulama ögesi olarak çeviri etkinliği tek bir tanım çerçevesine sığdırılabilecek, sabit ve standart bir kalıba oturtulabilecek bir eylem değildir. Çeviri sürecinin, dahil olduğu alana, döneme, ortam ve koşullara, kaynağına ve hedef kitlesine (farklı kitlelere) ve de en önemlisi aktarıcıya, yani çevirmene bağlı olarak çok farklı yönelimler gösterebileceği bilinmektedir. Çeviri söz konusu olduğunda, öncelikli olarak yapılan çevirinin ait olduğu alan ve dönem çağdaş çeviri kuramlarında dikkate alınan öğeler olurken, bir yandan da çevirinin işlevi, yani çevirisi yapılan metnin ne şekilde kullanılacağı, nasıl bir işlevi yerine getireceği, çeviri sürecinin tamamını etkileyen özellikler olarak dikkat çekmektedir.

Ayrıca çeviri eyleminin farklı dönemlerde, farklı kültürler içerisinde ve çeşitli koşullar altında işlevsel ve genel özelliklerinde değişiklikler olması, çeviride yaklaşımların bu değişken koşullara göre farklılık göstermesi, çeviri eyleminin son derece geniş bir kapsamı olduğuna ve farklı şekillerde algılanabileceğine işaret etmektedir.

Hal böyle iken, çevirmenin de tekdüze ve sabit bir algıyla değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Çeviri edinci birçok yeteneği, bilgi ve birikimi içermesinin yanı sıra, çeviri yapılan kaynak ve hedef dillerde çevirmenin yetkinliği, kişisel algısı ve anlayışı, kültürü ve genel anlamda kavrayışı ile şekillenebilmektedir.

Çevirinin niteliği konusu çoğunlukla dilsel hatalar veya yanlış kullanımlar temelinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, çeviri piyasasında çeviri yapılan dilde, metnin ait olduğu alan temelinde oluşmuş belirli standart kullanım ve karşılıklar, ifade şekilleri, aktarım biçimleri ve stilistik özelliklerin tercih edilmesi, çevirinin bir anlamda “standartlaştırılması”, ortaya çıkan çeviri ürününün niteliğini belirleyen öge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmacının çeviri piyasası paydaşları ile birebir yaptığı görüşmelerde çevirmen niteliklerine ilişkin, ortaya çıkan çeviri ürününün niteliği çerçevesinde en çok vurgulanan sorunun, “Çevirmenin kaynak dildeki ifadeyi anlamamış veya yanlış anlamış olması” ve de “Çevirmenin hedef dilde bu ifadeyi genel kabul görmüş, tercih edilen ya da anlaşılması daha kolay olan şekillerle ifade etmemiş olması” şeklinde dile getirildiği

görülmektedir. Bu durumun çeviri bağlamında yeterli düzeyde irdelenmemiş bir sorun olduğu öne sürülebilir. Zira çeviri sürecinde yaşanan bu sıkıntılar genellikle çevirinin kuramsal veya yöntemsel özelliklerinden değil, çevirmenin ‘dilsel’ kabiliyetlerindeki bir eksiklik veya çeviriye yeterli özen gösterilmemesi gibi durumlardan kaynaklanmaktadır. Çevirinin her aşaması elbette dilsel bilgi ve becerilere dayalıdır. Fakat Çeviribilimin temel amacı, dil eğitimi veya dil yetisinin edinilmesi değildir. Bu nedenle bu sorun değerlendirmemizde göz ardı edilecektir. Zira çevirmenlik, birçok bölümün aksine standartlaştırılmış bir çalışma sürecinin sabit bir eğitim çizgisi içerisinde kati ve nihai sonuçlarla öğretilmediği, verilen öğretimin kesin şekilde ölçülüp değerlendirilemediği ve bu değerlendirmelerde nispeten başarılı olan bireylerin şüphe götürmez şekilde çevirmenlik niteliğine kavuşturulabildiği bir etkinlik değildir. Öyle ki çevirmenlik (Mütercim-Tercümanlık, Çeviribilim, Uygulamalı Çeviri vb.) bölümlerinden mezun olan öğrencilerin genellikle belirli bir kısmının etkin şekilde çeviri piyasasında görev aldığı ve daha azının “Çevirmen” pozisyonlarında göreve başladığı bilinmektedir.

Bu çalışmada da çevirmenlerin ve çevirmen adaylarının dilsel kabiliyetlerindeki eksikliklerden kaynaklı olarak yaşanan sorunlar dikkate alınmayacaktır. Dil kabiliyetinin, çeviri eğitiminin bir önkoşulu olduğu ve hem ana dilinde hem de ikinci dilinde belirli bir nitelik düzeyine ulaşmış bireylerin daha üst bir boyut olarak çeviri eğitimine geçiş yapabileceği kabul edilmiştir.

Çeviri sektöründe istemci kurumların en sık dile getirdiği, çevirmenlerde bulunması beklenen bir diğer nitelik (veya özellik), çevirmenin ilgili alana özgü dil özelliklerine aşina olması ve çeviri ürününde bu dili uygun şekilde kullanmasıdır. Elbette bu kapsamda yalnızca çeviri ürününde ilgili dil özelliklerinin kullanılması değil, aynı zamanda kaynak dildeki ifadelerin anlaşılması ve yorumlanmasında da bu özelliklerin farkında olunması bulunmaktadır.

Burada ‘Alan Dili’ olarak ifade edilen yapı, zaman içerisinde ilgili dil ve kültürde yaygın kullanımlar ve tercih edilen ifade şekilleri olarak yerleşen ve kullanılan dilsel özellikleri nitelemektedir. Alan dili kavramı daha önce literatürde birçok şekilde tanımlanmış ve incelenmiştir. Burada özellikle dikkate alınacak iki kuramsal yaklaşım, çeviriye sektördeki bakış açısını yansıtmada belirli ölçüde faydalı olmaktadır. Bunlardan ilki, aslında yazınsal alanı hedefleyen G. Toury’nin ‘Çeviri Normları’

(Toury, 2000) olmaktadır. Normlar çeviride belirli eğilimlerin ve tercihlerin tespit edilmesi suretiyle çevirmenin karar süreçlerini ortaya çıkarmayı ve buna dayalı çeviri normları oluşturmayı hedefler. Bu normlar yalnızca belirli bir kültür, toplum ve dönemde geçerlidir. Çeviri normlarının bilhassa öne çıkan özelliğinin, olağan kullanım süreci içerisinde kabul görmüş, doğal dilsel yapılar olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle normlar, alıcı kitlenin (hedef kitle) aşına olduğu dilsel yapılardan teşkil olmuştur. Bu özelliği dolayısıyla çeviri ürünün işlevsel gereksinimleri karşılması söz konusudur.

Bu doğrultuda, çevirmenin başlıca görevi kaynak metinde verilen alana özgü bir ifadenin hedef dil ve kültür içerisindeki en yakın eşdeğerini, normatif sistemle teşkil olmuş alan dili içerisinde tespit ederek çevirisinde kullanmasıdır. Burada çevirmenin sahip olması gereken öncelikli nitelik, kaynak metinde kullanılan alan diline aşına olarak verilen ifadeleri net bir şekilde anlayabilmesidir. Elbette çevirmenin herhangi bir alanda, ilgili alanın uzmanına eşdeğer bir kavrayış düzeyine ve edince sahip olması beklenmemektedir. Bir başka deyişle, tıp metni üzerinde çalışan bir çevirmenin doktor olma zorunluluğu yoktur. Çalıştığı metinde açıklanan bir tıbbi prosedürün uygulama şeklini detaylı olarak bilme ve uygulayabilme yükümlülüğü çevirmene ait değildir. Fakat çevirmenin metinde belirtilen her ögeyi doğru şekilde anlaması elbette gereklidir. Bu suretle çevirmen, kaynak metinde ifade edilen durum veya bilgiyi doğru şekilde yorumlayacak ve hedef metinde bunu en uygun şekilde karşılayan ifadeleri belirleyerek çeviri sürecini tamamlayacaktır.

Elbette çeviri sürecinde kaynak metnin çok boyutlu şekilde algılanması, yorumlanması ve bunun hedef kitleye en iyi şekilde anlatılması süreci, tekil bir dizge içerisine yerleştirilebilecek, lineer görülebilecek bir süreç teşkil etmeyecektir. Metnin türüne bağlı olarak, verilen ifade genellikle birbiriyle çelişmese dahi, anlam ve uygulamada birbiriyle tam tutarlı olmayan farklılıklar gösterebilmektedir. Bir başka deyişle, okuyucuya bağlı olarak verilen ifade farklı anlamlara gelebilmektedir. Buna metin içerisinde verilen yan anlamlar, mecazi ifadeler ve bağlama göre değişebilen anlamlar eklendiğinde, kaynak metnin tek anlam ve tek yoruma bağlı olmayacağı anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde, bu algılama, anlama ve yorumlama süreçleri neticesinde çevirmenin hedef dilde oluşturacağı dilsel ve anlamsal karşılıklar (yani çeviri metni) farklılık gösterebilecektir. Metnin türüne ve bazı özelliklerine bağlı olarak, verilen anlamların kişiye göre farklı algılanabilmesi söz konusudur.

Söz konusu metin özelliklerinin sınıflandırılabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda öne çıkan kuramlardan birisi Reiss'in metin türü sınıflandırmasıdır (Reiss, 1971/2000). Reiss metinleri dört farklı grup içerisinde sınıflandırmış ve her bir grubun genel özelliklerini tanımlamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda çevirmenin çeviri süreci içerisinde öncelik vereceği metin özellikleri, çeviride izlenmesi gereken stratejiler ve çeviri ürününün karşılması gereken beklentilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Reiss'a göre metinler aşağıdaki şekillerde sınıflandırılmaktadır:

- 1) Bilgilendirici Metin: Amacı yalnızca belirli bir bilginin, gerçek, görüş vs. aktarılması olup, bilgi aktarımı için kullanılan dil boyutu mantık odaklıdır. Bu metin türünün yoruma en kapalı tür olduğu söylenebilir.
- 2) Betimleyici Metin: Bu metin türünde yazar, estetik dil boyutundan faydalanır. Bir başka deyişle metnin verdiği bilgiden ziyade, ifadelerin kullanım şekli ön plandadır.
- 3) İşlevsel Metin: Metnin belirli bir etki yaratma veya bir işlevi gerçekleştirme amacı bulunmakta olup, okuyucuda istenen etkinin yaratılmasına yönelik bir dil kullanılır.
- 4) Görsel-işitsel Metinler: Genel metin özellikleri bakımından değil, iletim ortamı dikkate alınarak sınıflandırılmış bir türdür. Bu tür kapsamında film-dizi gibi görsel iletiler ve sözlü reklam vb. aktarımlar bulunmaktadır.

Bu metin sınıflandırması, belirli metin türlerinin genel özelliklerini ve amaçlarını açıklamada faydalı olmaktadır. Fakat daha sonrasında birçok kuramcının belirttiği üzere, metinlerin bu kadar kesin kalıplar içerisine oturtulması mümkün olmamaktadır. Bilgilendirici bir metnin estetik özellikler de barındırarak bilgilendirme amacına daha etkin şekilde hizmet ettiği durumlar söz konusu olduğu gibi, başlıca amacı estetik özellikler olan bir metinde belirli bilgilerin var olması kaçınılmazdır. Metnin çağrı (appellative) özellikleri hem belirli bilgilerin hem de estetik özelliklerin kullanılmasını gerektirebilir. Bundan dolayı metinlerin genel özelliklerini tanımak için bu yaklaşım

kullanılabilir olmakla birlikte, çoğunlukla kaynak metnin tek bir özelliğe tabi olması ve bu doğrultuda tek yönlü bir çeviri stratejisinin kullanılması mümkün olmayacaktır.

Kaynak metinlerin tanınmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırma amacıyla oluşturulan bu kuram, daha sonra metinlerin birden fazla türe yakınlığına göre değerlendirilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Böylece bir metnin tek tip olmasının ve tek odaklı olarak çevrilmesinin zorluğu gösterilmiştir.

Buradan anlaşılacağı üzere, çevirisi yapılacak metnin doğru şekilde anlaşılması ve kaynak metnin özelliklerine dayalı olarak doğru stratejilerin geliştirilmesi çeviride ilk adımı teşkil etmektedir.

Göktürk'ün belirttiği üzere, “Metin türlerini kendi aralarında toplumsal iletişim işlevlerine göre bölümlemek, bu bölümlemeyi de elden geldiğince ayrıntıya indirebilmek, çevirinin hem öğretimi hem de uygulaması açısından önem taşır.” (Göktürk, 2006). Metinlerin doğru şekilde tanınması ve çeviri stratejisinin bu yönde geliştirilmesi, çeviri sürecinde önemli bir ilk adımdır. Çeviri öğrencisinin öncelikle kazanması gereken niteliklerden biri, elinde bulunan bir kaynak metne çeviri açısından bakabilmesidir. Herhangi bir çeviri sürecine başlamaksızın, çeviri öğrencisinin kaynak metnin dilsel özelliklerini, türünü ve birbirinden farklı yönlerini tanıması, çevirmenlik yolunda edinmesi gereken ilk niteliklerden biridir. Çevirmen birbirine benzer türde metinlerle çalıştıkça edineceği tecrübe doğrultusunda, bu metinlerin birbirine benzer özelliklerini ve metinde öncelikli tutulması gereken öğeleri tanımayı öğrenecektir. Fakat bu tanıma işlevinin bilinçli bir şekilde yapılabilmesi, çeviri sürecinin başarısında önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla çeviri eğitiminde öncelikle temin edilmesi gereken nitelikler arasında, metin türlerinin tanınması, metinler arasındaki farklılıkların tespit edilmesi ve bu doğrultuda metinlerde öncelik verilen öğelerin bilinmesi bulunacaktır.

Günümüz çeviri piyasasında, metin türleri ile ilişki kurulmaksızın belirli metin veya alan adları oluşmuştur. Bunlara ve genel özelliklerine ilerleyen bölümlerde detaylı olarak değinilecektir. Fakat piyasanın genel hali gereği, metin türlerinin çeşitlilik sergilediği söylenebilir. Metin türlerinin genel özelliklerinin tanınması, piyasa dahilinde çeviri yapmadan önce alınan kaynak metne ilişkin ilk ve genel bir fikrin oluşturulabilmesine yardımcı olacaktır.

Çevirisi yapılacak, belirli bir alana ait bir kaynak metnin doğru şekilde tanınması ve anlaşılması için elbette ilgili alan bilgisi, terminolojik bilgi ve bağlam bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Çevirmenin bu niteliklerin tamamını eğitim süreci kapsamında edinmesi beklenmemektedir. Bu niteliklerin bir kısmı çevirmenin sahada ve/veya doğal çeviri sürecinde edineceği tecrübeler sayesinde gelişecektir.

Eğitim sürecinde ise temel niteliklerin yeterli ölçüde geliştirilmesinin sağlanması amacı güdülmelidir. Bu süreç, genellikle çevirmen eğitiminin ilk iki yılında çeşitli derslerle temin edilebilmektedir. Çevirmen adayının genel anlamda metinleri tanınması ve farklı metin türlerinin, çeviri sürecinde edineceği öncelikleri belirleyebilmesi, gelişiminde önemli bir adım teşkil edecektir.

Çeviri, kültürle iç içe geçmiş, hem kaynak hem de hedef kültürden soyutlanamayacak bir etkinliktir. Çeviri etkinliği ve süreci, metinsel özelliklerin ötesinde birçok etmene bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu özelliklerin en önemli olanları, genel anlamda kültür başlığı altında nitelenebilir. Dilin genel özellikleri bir yana, kullandığımız dil her zaman doğrudan ifadeler içermemekte, metinsel kullanımlara yüklenen anlamlar, ilgili kültür dahilinde en genel haliyle şekillenmektedir. Bunu daha özelde bağlam özellikleri takip etmektedir. Metnin temel dilbilgisel anlamları, bulunduğu bağlam içerisinde farklı ve hatta metnin ilk anlamı ile çelişen anlamlar tarafından ortadan kaldırılabilmektedir.

Elbette çevirmen adayının bu özelliklerin farkında olmadığını iddia edilmesi söz konusu değildir. Bireyin doğal dil edinim süreci içerisinde, her kişi dili öğrenirken ifadelerin belirli bağlamlar içerisinde belirli anlamlar üstlenebildiğinin bilincinde olarak öğrenmektedir. Buna basit bir örnek vermek gerekirse, küçük bir çocuk annesinin “Dolaptan şeyi ver” ifadesine karşılık olarak, zihinsel sürecinde annesinin içinde bulunduğu durumu (bağlam) değerlendirecek, annenin dolaptan ihtiyaç duyduğu cisimleri düşünerek geçerli duruma en uygun cismi “şey” ifadesi ile özdeşleştirecektir. Fakat çevirmen adayının, bu bağlam özelliklerini çok daha üst bir düzeyde ve her iki dilde tanıyabilmesi için eğitim sürecinde bu doğal yeteneğine ilişkin farkındalık geliştirmesi gereklidir.

Kültür ve bağlamı tanıma niteliğinin kazandırılması, çevirmen adayının dili daha geniş katmanları ile anlayabilmesini, metin içerisinde söylenenin ötesini anlayabilmesini

sağlayacaktır. Burada söz konusu anlamlar hem metin içerisinde belirli ifadelerin bağlam içerisinde edindiği özel anlamlar hem de metnin geneline uygulanan bağlam olarak düşünülebilir. Çevirmen teknik bir ürünün kullanma kılavuzu ile çalışacağı bir durumda, teknik ve bilimsel metinlerin genel özellikleri arasında görülen alan uzmanlarına hitap etme durumunun geçersiz kılındığının farkındadır. Söz konusu kullanım kılavuzu son kullanıcıya, yani alan uzmanı olmayan bireylere yöneliktir. Çevirmen metni tanıma becerisi doğrultusunda bu ‘hedef kitle’ tespitini bağlamın bir bileşeni olarak bilecektir. Bu doğrultuda, çevirmen adayı kaynak metni daha iyi anlayacak ve çevirinin niteliğinde bu özellikleri dikkate alacaktır.

Çevirmenin hem hedef hem de kaynak kültürü yakından tanınması, çalıştığı metinleri doğru şekilde anlayabilmesi ve alıcı kitleye aktarabilmesi açısından önem arz etmektedir. Dil ve kültür birbirinden ayrılamayacak kavramlardır. Dili kullanma ve anlama şeklimizi, dili şekillendiren kültürden soyutlamak mümkün değildir.

Çevirmenin bu husustaki rolü ise iki yönlü olmaktadır. Bundan kasıt, çevirmenin hem kaynak metni ait olduğu kültür içerisinde doğru şekilde anlaması, yani kaynak kültürü iyi düzeyde tanınması ve dil ile bağlantısını çözümleyebilmesi, hem de bu metnin gerek kültürel özelliklerinden sıyrılarak, gerekse bu özellikleri açıklanarak hedef kültüre dahil edilebilmesi için gerekli olanakları sağlayabilecek düzeyde hedef kültüre hakim olması gerektiğidir.

Kültür kavramının en geniş haliyle dil üzerindeki etkisi ve dil ile bağlantısı literatürde birçok kez vurgulanmış ve açıklanmış bir ögedir. Bu nedenle bu çalışma dahilinde özellikle vurgu yapılmayacaktır. Öte yandan, kültürün bazı özelliklerinin vurgulanması gereklidir.

Öncelikle kültür kavramı genel haliyle tekil ve yeknesak bir olgu değildir. Kültür birçok katmandan oluşan, ufak-tefek farklılıklarla iç içe geçmiş birçok kültür düzeninin bir araya gelmesi ile oluşmuş bir sistemdir. Bunun güzel bir örneği olarak, herhangi bir ülkenin kültüründen söz ederken genellemeler ve genel geçer özellikler öne çıkabilmektedir. Fakat aynı ülkenin birçok coğrafi bölgesinde ve hatta kentinde kültürün kendine özgü bazı özellikleri olacaktır. Hatta bazen bu özellikler genel geçer olarak görülen ülke kültürünün belirli yönleri ile çelişebilmektedir. Bu kavramlar literatürde

“*para kültür*” ve “*idio kültür*” olarak ayrılmıştır (Eruz, 2008). Buradan anlaşılacağı üzere, kültür tek ve genel geçer bir düzen içerisine oturtulabilecek bir olgu değildir.

Kültürün bu özelliğinin, çeviri ve çevirmen üzerindeki etkileri de önem arz etmektedir. Çeviri sürecinde çevirmenin doğru sonuçlar elde edebilmesi için yalnızca kaynak kültür ve hedef kültürü tanınması yeterli olmayacaktır. Zira metnin ait olduğu bir alt-kültür (idio kültür) söz konusudur. Çevirmenin kültürün genel özellikleri ile birlikte, bu kültür özellikleri çatısı altında şekillenen alt kültür özelliklerini de tanınması gerekecektir. Burada bahsettiğimiz alt kültür, bu çalışma çerçevesinde ele alınacağı üzere, kaynak metnin ait olduğu ve çeviri metnin hitap edeceği alanın kendi içerisinde geliştirmiş olduğu özelliklerdir. Belirli bir alana ait dilin her iki kültür içerisinde kendine has özellikleri gelişmiştir. Çevirmenin bu özellikleri tanınması ve anlaması çeviri sürecinde önemli bir etkidir. Bunun bir örneği olarak, çevirmenin birçok alanda yerleştirme (localization) veya yabancılaştırma (foreignization) stratejilerinin kullanımınıdır (Venuti, 1997). Çevirmenin kaynak metindeki bazı öğeleri açımlayarak hedef kültüre yabancı kavramlar şeklinde aktarması yabancılaştırma iken, kaynak kültüre ait kavramların hedef kültürde eşdeğeri veya benzeri ile değiştirilmesi yerelleştirme olmaktadır. Yazınsal alan ve genel metinler dikkate alınmaksızın, çeviri piyasasında genellikle tercih edilen yöntem, metnin ve hedef kitlenin ait olduğu alt kültür özelliklerine göre belirlenmektedir. Basit bir cihazın kullanma kılavuzunun çevirisi sürecinde çevirmenin başlıca amacı hedef kitlenin metinde aktarılan bilgileri doğru şekilde anlayabilmesidir. Bu nedenle çeviri sürecinde yabancı öğelere mümkün olduğunca az yer verilmesi, böylece hedef kültürde çok daha geniş bir kitleye hitap edecek ve anlaşılması kolay olacak bir metin oluşturulması tercih edilir. Öte yandan, kendine özgü kültürü ve dili genel dil ve kültürden oldukça farklı olan Tıp alanında yazılmış bir metin, tıp uzmanlarına hitaben çevrildiğinde, kökeni Latince olan ve birçok dilde ufak farklılıklar olmakla birlikte ‘ortak’ görülebilecek kavramlar yerleştirilmeyecek, yabancı kökenli kavramlar tercih edilecektir. Elbette bu alt kültür olgusunun çeviri sürecine etkileri kelime seçiminin ötesine geçmekte, kullanılan dilin tüm özelliklerini etkilemektedir. Örneğin Türkçede bir teknik şartname metninde tercih edilen ifade şekli edilgen iken, İngilizcede bu yapının etken çatı ile değiştirilmesi tercih edilecektir.

Örnek 1.1.

Türkçe: Güvenlik sisteminin tüm bileşenleri Yüklenici tarafından temin edilecektir.

İngilizce: The Contractor shall provide all components of the security system.

Burada, “All components of the security system shall be provided by the Contractor.” şeklinde bir ifadenin tercih edilmesi bir hata teşkil etmeyecek olmakla birlikte, hedef alt kültürde üretilmiş metin örnekleri incelendiğinde, tercih edilen yapının etken çatı olduğu görülecektir. Böylelikle İngilizce örnekte verilen etken çatılı çeviri cümlesi tercih edilen yapı olarak öne çıkmaktadır. Çevirmenin benzer cümlelerde edilgen yapıyı koruma çabası sergilemesi halinde, cümlelerde anlam düşüklüğüne ve hatta hatalara neden olabildiği görülecektir.

İş dünyasında birçok alan kendine özgü özellikler barındıran bir alt kültür geliştirmiştir. Çevirinin geniş ve kapsayıcı yapısı doğrultusunda, birçok alt kültür özelliği çeviri sürecine etki edebilmektedir. Zira çevirmenler birçok alanda üretilmiş, çok farklı kitlelere ve alt kültürlerle hitap eden çok çeşitli metin türleri ile çalışabilmektedir. Dolayısıyla çevirmenin eğitim süreci içerisinde her bir alanın kendine özgü özelliklerini incelemesi ve öğrenmesi, her bir alan için kaynak ve hedef alt kültürleri yakından tanınması mümkün olmayacaktır. Eğitim süreci dahilinde öncelikli olarak çevirmene kazandırılması gereken nitelik, çalışacağı dil çiftinin genel kültür özelliklerini tanımak, ardından bu kültür özelliklerinin alt kültür düzeni içerisinde farklılık gösterebileceğine dair farkındalık kazanmaktır. Bu ifadeyi yukarıdaki örnek ile özdeşleştirmek gerekirse, çevirmenin genel kültür özelliği olarak resmi ifadelerde edilgen çatı kullanılmasının tercih edileceğini öğrenmesi gereklidir. Fakat verdiğimiz örnekteki alt kültürde bu özelliğin değiştiğini ve etken çatının hedef alt kültürde tercih edilebileceğini görülmektedir. Bu temelde çevirmen eğitiminin amacı, ilgili alana ait bu çatı farklılığını vurgulamaktan ziyade, her alanda ve alt kültürde bu tür farklılıklar olabileceğinin vurgulanmasıdır. Çevirmenin iş hayatı içerisinde çalıştığı alana ait bu tür özellikleri tanınması ve çeviri stratejilerini bunlara uygun şekilde geliştirmesi, mesleki gelişim sürecinin bir parçasıdır. Çevirmenlik eğitiminde ise bu gelişim süreci her bir alan için temin edilemeyeceğinden, belli başlı alanlar için temin edilmektedir. Buna örnek olarak, birçok üniversitede Mütercim-Tercümanlık ve/veya Çevirmenlik bölümlerinde ‘Teknik Çeviri’, ‘Tıp Çevirisi’, ‘Ticari Çeviri’, ‘Görsel-İşitsel Ortam Çevirisi’ ve benzeri

alanlara ait dersler verilmekte, bu derslerde ilgili alanlarda geliştirilmesi gereken çeviri stratejileri ve dilsel özellikler vurgulanmaktadır. Fakat burada göz ardı edildiği söylenebilecek nokta, çeviri alanlarının da bu şekilde genellemesinin yapılmasının zor olduğu, ‘Teknik’ başlığı altında tıpkı *para kültür* gibi yapılmış birçok ortak özellik olmakla birlikte, bu başlık altındaki birçok alt alanın tıpkı *idio kültür* gibi kendine özgü bir dizi özellik barındırdığıdır. Çeviri eğitiminde buna benzer derslerin başlıca amacı, ilgili alanlara aşinalık kazandırmak, kullanılan dil özelliklerinin bu alt kültür içerisinde değişebildiğini ve çeviri stratejisinde bu değişikliklerin dikkate alınması gerektiğini ön plana çıkarmaktır. Fakat bu örneklendirme sürecinde, alan dilinin daha alt boyutlarda farklılaşabildiğinin vurgulanması ve çevirmen adayına genel değil, özel bir bağlam içerisinde teşkil olan özellikleri analiz edebilme ve bu doğrultuda çeviri stratejisi geliştirme farkındalığının kazandırılması öncelikli görülmelidir. Bir başka ifadeyle, çevirmen adayının alanı öğrenmesi değil, çalışacağı alanı öğrenmeyi öğrenmesi öncelikli olmalıdır.

Çevirinin uygulama yönü bir yana, Çeviribilimde en önemli gelişmelerden birisi şüphesiz Skopos kuramı ile ön plana çıkan ‘Amaç Odaklı Çeviri’ olmuştur. ‘*Skopos*’ kelime olarak ‘amaç’ veya ‘hedef’ anlamına gelmekte olup, 1970’lerde Hans J. Vermeer tarafından çevirinin veya çeviri eyleminin amacını niteleyen teknik bir terim olarak önerilmiştir (Vermeer H. J., 1989/2000). Skopos kuramı kaynak metne dayalı olmakla birlikte, çeviriye ticari bir eylem bakış açısı getirmiş, çevirinin üzerine görüşülmesi ve gerçekleştirilmesi gereken bir eylem olduğunu, bir amacı ve sonucu olacağını vurgulamıştır. Çeviride nihai ürünü dikkate alan bir kuram olması açısından dikkat çekmektedir. Elbette çevirinin birincil amacı her zaman bir iletişim olmuştur. Skopos, bu iletişimin hedeflenen etkiyi veya sonucu doğuracak şekilde gerçekleştirilmesini, çevirinin en önemli önceliği olarak ortaya koymaktadır.

Şüphesiz ki çeviri piyasasında istemcinin çeviri sürecinden bir beklentisi vardır. Aynı şekilde çeviri metnin yerine getirmesi gereken bir işlev, karşılaması gereken bir amaç olacaktır. Çeviriyi bir yeniden yazma süreci olarak değerlendirdiğimizde, kaynak metnin ortaya çıkan ürün üzerinde önemli bir etkisi olduğu yadsınamaz. Öte yandan, Skopos kuramı çerçevesinde sergilenen amaç odaklı bakış açısında, kültürel veya dilsel farklılıklar, alan uyumsuzluğu, hedef kitle özellikleri ve başka birçok nedenlerden ötürü

kaynak metin odaklı bir çevirinin, çeviri üründen beklenen hedefi ve amacı karşılamadığı durumlarda, çevirmen amaç odaklı bir yaklaşımla kaynak metnin çeviri üzerindeki etkisini azaltma ve gerekirse tamamen göz ardı etme hakkına sahiptir.

Çevirmen adaylarının, kaynak metnin kılavuzluğunu takip etmeleri gerektiğini, öte yandan çeviri istemcisinin belirli bir amaca yönelik olarak çeviri talebinde bulunduğunu bilmesi önem arz edecektir. Çevirmen, istemciden aldığı çeviri işinin hizmet edeceği amacı bilmeli, bilmiyor ise bu bilgiyi talep etmelidir. Sonrasında çeviri sürecinin tüm aşamalarında bu amaç odaklı yaklaşım ve çevirinin istenen işlevi yerine getirmesi hedefi, çeviri etkinliğine kılavuzluk edecektir.

Burada güzel bir örnek olarak çalışmacının şahsi tecrübelerinden birine başvurulacaktır. Aşağıda verilen örnek, zirai araç satışı yapan bir istemcinin talep ettiği çeviride, çevirinin nihai amacının sürece etkisi gösterilmektedir.

Örnek 1.2.

Kaynak Metin: Please do not place your hands on the blades while the machine is in operation.

Hedef Metin: Lütfen makine çalışırken bıçaklara ellemeyiniz.

İstemcinin talebi üzerine hedef metin aşağıdaki şekilde revize edilmiştir.

Revize Metin: Makine çalışırken bıçaklara yaklaşma.

Hedef metin, istemcinin talebi doğrultusunda, zirai araçları kullanacak hedef kitleye hitap edecek şekilde değiştirilmiştir. Revize edilen çeviride ifadenin daha vurgulu ve daha basit şekilde verildiğine dikkat edilmelidir. Hedef kitle ve amaç dikkate alınmaksızın çevirmenin böyle bir karar vermesi elbette düşünülemez. Fakat istemcinin talebi doğrultusunda, çevirinin üstleneceği ikaz işlevini daha etkili bir biçimde yerine getirmesi amacıyla bu değişikliğe gidilmiştir.

Çevirmen adayının eğitimi dahilinde çeviri sürecine kaynak metin odaklı ve doğru-yanlış çerçevesi içerisinde bakması beklenebilecek bir durumdur. Fakat işlevsel ve amaç-ürün odaklı çeviri kuramları çerçevesinde, çevirinin bir amaç doğrultusunda gerçekleştiğini ve bu amacın ortaya çıkan çeviri ürününe etki edeceğini öğrenmesi

gereklidir. Bu kuramsal çerçevenin daha iyi aktarılabilmesi için örnek metinler ile çevirinin bağlamı ve amacının çeviri süreci ve ürünü üzerindeki etkileri sergilenmelidir. Çevirmen adayının bu bilgilere haiz olması, çeviri süreçlerinde nitelikli ve bilgili kararlar verebilmesini sağlayacak, çeviri piyasasındaki başarısına katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın önceki kısımlarında çevirmen adaylarının, dil yetkinlikleri, yani kaynak ve hedef dili ne kadar başarılı şekilde anladıkları ve kullandıkları dikkate alınmaksızın, çeviri sürecinde başarılı olabilmeleri için gerekli nitelikler sıralanmıştır. Piyasa içerisinde yapılan çeviriler, genel anlamda çeviri, yazınsal çeviri, akademik çeviri ve çeviri eğitimi kapsamında yapılan çeviriden önemli ölçüde farklı olmaktadır. Çevirmenin kullanması tercih edilen dil, genel dil özelliklerinden büyük oranda farklılık gösterebilmekte, çevirmenin genel kültürden çok başka bir noktaya ilerleyerek alanın alt kültürüne, bu alt kültürün bir alt koluna inmesi beklenebilmektedir. Öyle ki tercih edilen dil, ister cümle dizilimi düzeyinde olsun, ister terim düzeyinde olsun, çevirmenin hedef kitlesini teşkil eden şirket/kurum/oluşum vb. olgulara göre değişebilmektedir. Çevirmen alan dilini çok iyi bilmesine rağmen, çalıştığı bir şirketin dil tercihleri doğrultusunda kullandığı dili beklentileri karşılayacak şekilde değiştirebilmektedir. Bu noktada vurgulanması gereken bir nokta, akademik ve kuramsal düzeyde çevirmenin özgürlüğü ve/veya çevirmen kararlarına yönelik tartışmanın göz ardı edilerek *reel* durumun dikkate alınması gerektiğidir. Elbette çevirmenin kullandığı dili belirli bir düzeyde ve “yeterlilik” kapsamında düzenleme yetkisi mevcuttur (Vermeer, H. ve Reiss K., 1984). Fakat çeviri piyasası içerisinde gözlemlenen durum, çevirmenin tercihlerinin işverenin beklentileri ile çeliştiği durumlarda, işveren beklentilerinin öncelik sahibi olduğudur. Çevirmenin bu durumun bilincinde olması, çevirisinde beklentileri karşılamaya yönelik hareket etmesi, çeviri piyasası içerisindeki başarısında belirleyici etmenlerden biri olacaktır.

“Günümüzde “çeviri” kavramı, kuramcılarının ve uygulayıcıların eşit pay sahibi olduğu belirli bir bilimsel pazarın “tescilli” markası olmasına bakılmaksızın, son derece karmaşık bir alandır.” (POPESCU, 2009). Bu temelde çevirmenin hem kuramsal hem de uygulamaya yönelik olarak eğitimi, son derece zorlu bir uğraş olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, Çeviribilim henüz genç bir bilim dalı olarak, kendi temellerini ve dayanaklarını oluşturmada, sürekli değişen ve gelişen, çevirinin fiili

yönüne her anlamda etki eden piyasa koşulları ile yarışmaktadır. Çeviribilim kuramları düşünsel dünyada var edildikten sonra uygulamaya geçirilen ‘protokoller’ değildir. Kuramsal gelişime baktığımızda, her zaman uygulamada gözlemlenen durumları takip ettiğini, toplumsal ve kültürel değişimlerden etkilendiğini, çevirinin bir uygulama alanı olarak kat ettiği ilerlemeye yetişmekte zorlandığını görebiliriz. Bu durum birçok bilim dalında geçerli olmakla birlikte, Çeviribilime özellikle etki ettiği söylenebilir. Çevirinin kuramsal dayanaklarının ve gerekçelendirmelerinin bilinmesi, çevirmenin genel anlamda kavrama ve aktarma becerilerini önemli ölçüde geliştirecektir elbette. Bu nedenle Çeviribilim kuramları çevirmen yetiştirme sürecinde önemli yer sahibi olmaktadır. Fakat bu çalışmadaki öncelikli amacımız doğrultusunda değinilmesi gereken bir başka önemli husus, çevirinin uygulama yönüne hitap eden bazı temel niteliklerin eğitim süreci kapsamında temin edilmesidir.

Çalışmada şimdiye değin çevirmen adayının eğitsel süreçte edinmesi gereken temel bilişsel niteliklere kısaca değinilmiştir. Fakat hem eğitim sürecinde hem de mesleki anlamda genellikle göz ardı edilen veya yeterli özen gösterilmeyen bir konu, çevirinin fiili yönünü son derece yakından ilgilendiren ve çevirmenin niteliğine önemli şekilde etki eden teknolojidir. İkinci bölümde daha detaylı olarak değinileceği üzere, çevirmenin sahip olması gereken nitelikler ve çevirmenin çalışma profili, teknolojik gelişmeler ile paralel şekilde değişime maruz kalmıştır. Bunun en basit örneği, çevirmenlerin kalem-kağıttan daktiloya, sonrasında masaüstü bilgisayarlara ve nihayetinde dizüstü bilgisayar/tablet/telefon vb. cihazlara terfi etmesi olarak gösterilebilir. 20. Yüzyıl öncesinde süregelen yazılı ve sözlü çeviri uygulamaları bir yana, 70’li yıllardan bu yana çevirmenin çalışma profili sürekli olarak teknolojiyi yakından takip etmiş, teknolojik gelişim ile sunulan imkanları en hızlı özümseyen ve kullanan alanlardan biri olmuştur. Öyle ki günümüzde çevirmenin elektronik bir cihaz (yani bilgisayar, tablet vb.) ve internet erişimi olmaksızın çalışması düşünülemez hale gelmiştir. Elbette çevirmenin bu dijital imkanları kullanmaksızın çalışması mümkün değildir demek yersiz olacaktır. Zira çeviri, her şeyden önce çevirmenin kendi zihni içerisinde, bilgi-birikim ve kavrama-iletme yetenekleri sayesinde gerçekleştirdiği bir süreçtir. Öte yandan, çeviri piyasası, çeviri teknolojilerinde vuku bulan gelişimleri yakından takip etmektedir. Buna basit bir örnek olarak, internet ve bilgisayardan önceki yıllarda çevirinin çevirmene basılı halde ulaştırılması veya çevirmenin basılı kaynağı

teslim almak üzere yolculuk etmesi söz konusu iken, günümüzde çevirmene kaynak metnin ulaştırılması saniyeler içerisinde başarılan bir e-posta ile gerçekleşmektedir. Hal bu iken bir çevirmenin, piyasada çalıştığı süreçte “basılı kaynak metin” talebinde bulunması söz konusu bile olamaz.

Aynı durum çevirinin daha üst özelliklerinde de geçerlidir. Çevirmenin piyasa koşulları içerisinde teknolojik imkanları etkin şekilde kullanması, başarısı üzerinde önemli bir etmen olacaktır. Bu teknolojik değişikliklerden bazıları ilerleyen bölümlerde açıklanacaktır.

Burada öncelikli olarak belirtilmesi gereken husus, eğitim kurumlarının çeviri eğitimi kapsamında çevirmen adaylarını bu teknolojik gelişmelere ve mesleğin yaşadığı değişikliklere ne oranda hazırlayabildiğidir. Çeviri piyasasında yaşanan bu hızlı gelişimle birlikte, birçok eğitim kurumu ‘güncel’ içerik sunması konusunda sektörden baskı görmektedir (Raido, 2013). Elbette bu durumun, sektörle akademinin daha iç içe ve iletişim halinde olduğu ülkeler için söylenmesi mümkündür. Ülkemizde aynı gereksinim var olmakla birlikte, akademik kurumların önceliklerini piyasa odaklı eğitime göre şekillendirmemesi ve çeviri kurumlarının akademilerle iletişiminin kısıtlı olması nedeniyle, bu yönde bir baskının veya yönlendirmenin aynı oranda var olduğu söylenemez. Elbette bu Türkiye’deki akademik kurumlarda çeviri eğitiminin piyasa koşullarını veya teknolojik gelişimleri göz ardı etme hakkı olduğu sonucunu doğurmamaktadır. Aksine, çeviri piyasasındaki ilgisizlik veya bilinçsizlik ya da akademik kurumların var olan ilgi ve beklentilere yanıt vermede eksik kalması, akademilerin bir öz değerlendirme gerçekleştirmesi ve çevirinin gelişen yönlerine ayak uydurabilmek için kendi kendini gütmesi gereksinimini doğurmaktadır.

Çevirmen adayının çeviri piyasasında teknolojik anlamda ne tür nitelikler taşıması gerektiğini kısaca özetlemek gerekirse, öncelikle teknolojik araçları etkin şekilde kullanma becerisine bakmak gereklidir. Birçoğumuz, çevirmen adayının zaten teknoloji ile iç içe yetiştiğini, internette gezinebiliyor ve bilgisayar kullanabiliyor olması nedeniyle teknolojik eğitime ihtiyacının kısıtlı olduğu varsayımına meyilli olabilmekteyiz. Fakat çevirmenin piyasada başarılı olabilmesi, teknolojiyi en üst düzeyde ve en etkili şekilde kullanabilmesi ile yakından ilişkilidir. Çevirmen adayı,

bilgisayar kullanma bilgisine haiz olmakla birlikte, teknolojik imkanları etkili kullanma konusunda eksik kalabilmektedir.

Teknolojinin çeviri piyasasında ve çeviri eğitimindeki yeri ve önemi ikinci bölümde daha detaylı olarak irdelenecek olmakla birlikte, başlıca özen gösterilmesi gereken konular burada kısaca sıralanmıştır.

Öncelikle çevirmen adaylarının kullanacakları teknolojik araçları yakından tanınması, etkili kullanmayı bilmesi bir zorunluluktur. Bir başka deyişle, çevirmenin herhangi bir web tarayıcısını açabilmesi veya bir belge açabilmesi, yetkinlik göstergesi değildir.

Şu halde, çeviri piyasası bağlamından değerlendirildiğinde, akademik kurumlarda en üst düzeyde eğitim gören, çevirinin hem kuramsal hem de uygulama yönünü iyi bir şekilde kavrayarak mezun olan ve belirli bir alanda çeviri konusunda başarılı olan bir bireyin, piyasada hak ettiği başarı seviyesine ulaşabilmesi her halükarda teknolojiyi etkin kullanmasına bağlıdır. Çevirmen kaynak metni en üst düzeyde anlayabilir, en güzel şekilde yorumlayabilir, hedef kitleye en iyi hitap eden karşılıkları oluşturabilir. Fakat piyasa koşulları çerçevesinde beklenti, bu çeviriyi dijital bir ortamda, tercihen bir Bilgisayar Destekli Çeviri (BDÇ-CAT-Computer Aided Translation) Aracı kullanarak ve genellikle belirli bir süre içerisinde tamamlamasıdır. Çeviri bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen bir eylemdir (Holz-Manttari, 1984). Piyasa bağlamında çevirinin işlevini yerine getirmesi çoğunlukla zamanında tamamlanması koşuluna tabidir. Olabilecek en iyi çeviri dahi, zamanında teslim edilmediği takdirde başarılı olmayacaktır. Çevirmenin ise çevirisini zamanında teslim edebilmesi, kendi zihinsel süreçlerinde ne kadar hızlı olabildiğiyle birlikte, bu zihinsel süreçlerin ürünlerini ne hızla yazıya (typing) dökülebildiğine bağlıdır. Burada da teknolojinin etkin şekilde kullanımı öne çıkmaktadır. Bu durumu bir benzetme ile aktarırsak, çevirmenin zihinsel süreçleri bir aracın motoruna benzerken, teknoloji ise bu aracı taşıyan alt sistemlerdir. Tekerlekleri dönmeyen bir araç, motoru ne kadar güçlü olursa olsun ilerlemeyecek veya istenen hıza ulaşamayacaktır. Çevirmen de ne denli deneyimli, bilgili ve diller arası aktarımda başarılı olursa olsun, teknolojiyi etkin kullanmadığında yeterli hıza ulaşamayacaktır.

Elbette teknolojinin yegâne hedefi hız değildir. Çeviri teknolojilerinde yaşanan gelişmelere baktığımızda, birincil hedefin her zaman çeviri sürecini hızlandırmak ve

kolaylaştırmak olduğu görülmektedir. Fakat çeviride tutarlılık, terminolojiye uygunluk, yazım tarzı ve stilin istikrarlı şekilde sağlanması ve çevirinin hatalardan arındırılması konusunda da teknoloji önemli bir rol oynamaktadır. Öyle ki dijital ortamda çeviri yapan bir çevirmenin, birçok kelimenin yazım şeklini kontrol etme gereksinimi bulunmamaktadır. Çünkü kullandığı teknolojik araç, kelimenin yazımındaki hataları tespit edecek, doğru halini önerecek ve hatta etkin hale getirildiğinde otomatik olarak düzeltecektir. Teknolojinin bu imkanlarından faydalanmayan bir çevirmen, en üst düzeyde dikkat ve özen sarf etse dahi, büyük çaplı ve uzun soluklu bir projede insani zayıflığının kurbanı olacak ve farkında olmadan hataya düşecektir. Teknolojiden faydalanan çevirmen ise hataya düştüğünde bunun teknolojik araçlar sayesinde düzeltileceğini veya kendisine gösterileceğini bilecektir. Böylece farkında olmadan yaptığı birçok hatayı düzeltme imkanı olacaktır.

Teknolojinin ve çeviri araçlarının çevirmene sağladığı imkanlar, Bölüm 1.3.3'te daha kapsamlı şekilde irdelenecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere, çevirmen adayının iki dilli olarak nitelik kazanmasına müteakip, çeviri piyasasında başarılı bir şekilde çalışabilmesi için çeviri eğitiminde edinmesi gereken birçok nitelik mevcuttur. Elbette çevirmenin ihtiyaç duyduğu nitelikler burada belirtilen öğelerle sınırlı değildir. Fakat eğitim sürecinde öncelik verilecek konulara dikkat çekebilmek amacıyla bu öğeler vurgulanmaktadır.

1.1. Sektör/Uygulama Alanı Olarak Yaygın Çeviri Alanlarının İrdelenmesi

Çeviri etkinliğinin insanlığın farklı diller ve kültürler oluşturduğu ve bu farklı yapılanmalar arasında iletişim kurulduğu günden bu yana var olduğu düşünülmektedir. Sözlü iletişimin var olduğu günden bu yana, geleneksel anlamda olmasa dahi bir tür çeviri sürecinin işlediği düşünülebilir. Yazılı metinlerde ise Antik Mısır'da bulunan Rosetta Taşı, çevirinin akademik bir inceleme konusu olmasından çok daha önceki dönemlerde insan yaşantısında var olduğunun delili niteliğindedir. Çevirinin tarihi süreçte ve beşeri ilişkilerde edindiği konum bir yana, günümüzde çeviri etkin şekilde faaliyet gösteren ve istihdam alanı teşkil eden bir iş sektörüdür. ABD Çalışma Bakanlığının yayınladığı verilere göre çeviri ve dil sektöründe (Interpreters and Translators – yazılı ve sözlü çevirmenler), 2014 yılında 61,000 birey istihdam edilmiş, 2024 yılına kadar istihdam edilen kişi sayısında 17,500 kadar artış olacağı belirtilmiştir.

Bu da %29'luk bir büyümeye tekabül etmekte olup, birçok sektördeki büyüme oranına kıyasla yüksek bir rakam olarak nitelenmiştir (U.S. Department of Labor, 2015). Dünya çapında çeviri sektörünün maddi boyutu 15 milyar dolar civarındadır. Geçtiğimiz yıllarda ülkemizde yaşanan çeşitli gelişmeler ve değişimler sonucunda Türkiye çeviri sektörü yaklaşık 5 kat büyüme kaydetmiştir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015).

Sektörde yaşanan bu önemli büyüme, beraberinde nitelikli eleman istihdamı sorununu getirmiştir. Çevirmenliğin yapısı gereği, aday çevirmenin nitelik düzeyinin yüksek olması gerekliliği göze çarpmaktadır. Bunun yanında, çevirinin birçok önemli iletişim sürecinde kritik rol üstlenmesi, çeviride yaşanabilecek hata veya eksiklerin ciddi sonuçlar doğurduğunun göstergesi niteliğindedir. Sektörde yaşanan hacimsel ve maddi büyümenin, nitelikli eleman yetiştirilmesi suretiyle karşılanması gerekliliği aşıkardır.

Ülkemizde çevirmenlik eğitimi Üniversitelerin Mütercim-Tercümanlık Lisans programları ve Uygulamalı Çeviri ve Çevirmenlik Ön Lisans programları altında verilmektedir. Bununla birlikte, çeviri sektörü dahilinde çeviri eğitimi almış ya da iki dilli bireylerin çeviri yeteneklerini geliştirmeye yönelik özel kurs ve eğitim programları kısıtlı olmakla birlikte mevcuttur. Halihazırda üniversiteler haricinde bir çevirmenlik eğitimi sağlayan ve sonucunda diploma veren hiçbir kurum/kuruluş yoktur (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015). Fakat bir uygulama olarak çevirinin belirli (ve kısıtlı) yönlerine ilişkin eğitim verilen sertifika programları belirli dönemlerde var olmuştur ve günümüzde de bulunabilmektedir.

Buradan anlaşılacağı üzere (piyasada çalışacak) çevirmen yetiştirmede birincil sorumluluk sahibi kurumlar üniversiteler olmaktadır. Çeviri sektöründe uzun yıllardır eğitilmiş ve nitelikli eleman eksikliğinin karşılanması amacıyla 'alaylı' diye anılan, çok dilli ve çeviriye yatkın bireylerin istihdam edildiği bilinmektedir. Öte yandan mesleki gerekliliklerin artması, teknolojik gelişmeler, çeviri sektörünün hızlı büyümesi ve çevirmenlik diploması veren üniversitelerin sayısında yaşanan artış göz önüne alınarak, bu eğilimde önemli bir düşüş olduğu belirtilmelidir.

Bununla birlikte, çeviride uzmanlık veya profesyonel çevirmenlik konusu tartışmalı bir konudur. Hem ülkemizde hem de dünyada çevirmenlik bölümlerinden ön lisans veya lisans derecesine sahip bireyler, kariyer çizgilerinde farklı alanlara yönelebildiği gibi,

iki dil bilen ve çeviriye ilgi duyan ya da çeviri konusunda doğal yetenek sergileyen bireyler ile farklı bir alanda yüksek öğrenim görmüş kişiler profesyonel çevirmenliğe yönelebilmektedir. Avrupa Kalite Standardı EN-15038'e göre çevirmen olmak için gerekli koşullar:

- Çeviri üzerine tanınmış bir kurumdan yüksek öğrenim derecesi,
- Başka bir alanda eşdeğer bir derece ile birlikte çeviri alanında belgelenmek şartıyla en az iki yıllık deneyim,
- Çeviri alanında belgelenmek şartıyla en az beş yıllık deneyim (European Standard 115038, 2006).

Çevirmen için gerekli bu niteliklerden en az birinin karşılanması koşulu gözetilmektedir. Elbette mevcut durum göz önüne alınarak hazırlanmış olmakla birlikte, bu koşullamanın bir başka şekilde yorumlanması da mümkündür. Alan uzmanlarında diploma koşulu gözetilen birçok uzmanlık dalının (hukuk, tıp, vs.) aksine, yasal olarak çevirmen olmak için çevirmenlik eğitimi almak zorunlu değildir.

Avrupa Dil Endüstrisi için yapılan bir araştırmaya göre, Avrupa'da dil hizmetleri ve çeviri alanında faaliyet gösteren kurumların büyük çoğunluğu (%80) dışarıdan çevirmen alacakları zaman Mütercim-Tercümanlık veya benzeri bir lisans diplomasını gerekli görmektedir (Language Industry Survey – Expectations and Concerns of the European Language Industry, 2017, s. 5). Ülkemizde diploma gerekliliğine ilişkin net bilgiler mevcut olmamakla birlikte, Üniversitelerin Mütercim-Tercümanlık ve benzeri bölümlerinden mezun öğrencilerin sektörde daha çok tercih edildiği söylenebilir.

Ülkemizde çevirmenlik mesleğinin yasal dayanağının ve temellerinin yeterli düzeyde olmadığı bilinmektedir. Çeviri işletmeleri henüz bir meslek dalı olarak yapılanmaya gidememiş (meslek odası kurulmamış), serbest veya kadrolu çevirmenlerin çalışma koşullarını, ücretlerini, hak ve yükümlülüklerini belirleyecek standartlar ve bunlara uyulmasını sağlayacak yaptırımlar teşkil olunmamıştır. Ülkemizde çevirmenleri ilgilendiren yasal mevzuatlar aşağıdaki gibidir:

- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
- 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- 1512 Sayılı Noterlik Kanunu

- Noterlik Kanunu Yönetmeliği
- Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı

Bunlar arasında bilhassa Noterlik Kanunu Yönetmeliği ve Çevirmen (Seviye 6) Ulusal Meslek Standardı önem arz etmektedir.

Noter Yeminli Çevirmen kavramı birçok ülkede olduğu üzere ülkemizde de geçerli bir uygulama türüdür. Çevirmenin ‘*Yeminli Tercüman*’ olabilmesi için yabancı dilde aldığı üniversite eğitiminden edindiği diploması ve/veya dil bildiğini gösterir belgeler ile noterlere ve/veya tercüme bürolarına başvurması gerekir. Tercümanın çeviri yetisine ilişkin değerlendirme Noterlik Makamı ve/veya Tercüme Bürosu tarafından ‘uygun gördükleri’ şekilde, tercihen deneme çevirisi yaptırarak gerçekleştirilir. Tercümanın ‘Yeminli Tercüman’ olması veya olmamasına ilişkin nihai kararı Noterlik Makamı vermektedir. Bunun ardından tercümanın Noter huzurunda yemin etmesi gerekir. Yemin eden tercümanın çevirisini yaptığı evraklar, yemin ettiği Noterlik makamı tarafından tasdik edilir.

Burada üzerinde durulması gereken iki önemli husus vardır.

Bunlardan ilki, noterlerin çevirmenlik niteliğini değerlendirme konusunda ne düzeyde yetkin olduğunun sorgulanmasıdır. Elbette herhangi bir dil bölümünden mezun olan bir bireyin tasdikli çeviri yapabilecek nitelik düzeyinde olduğunu iddia etmek doğru olmayabilir. Öyle ki, noter yemini için gerekli tutulan eğitim türü ‘Çevirmenlik’, yani Mütercim-Tercümanlık veya Çeviribilim eğitimi değil, üniversite düzeyinde dil eğitimidir.

Diğer husus ise, noter onaylı çeviri isteklerinin, sektörde süregelen çeviri faaliyetlerinin kısıtlı bir bölümünü teşkil etmesidir. Çeviri endüstrisinde kadrolu veya serbest olarak çalışan birçok çevirmen, noter yemini almamış, alma gereksinimi duymamıştır. Aynı şekilde, noter tasdikinin getirdiği ek ücret ve bu tasdik için yasal gereklilikleri karşılamak dışında bir ek getirisi olmaması nedeniyle çeviri istemcileri gerekli olmadıkça noter tasdiki talebinde bulunmamaktadır. Bir başka deyişle çeviri piyasasının olağan süreçleri noterlik makamından bağımsız olarak ilerlemektedir.

Çevirmenlik mesleği söz konusu olduğunda öncelikle akla gelen uygulama yazınsal alan çevirileri olmaktadır. Tarihsel olarak çevirmenleri ön plana çıkaran ve bir noktada

meslekle özdeşleşmiş görünen yazınsal çeviri, aslında çeviri sektöründe oldukça kısıtlı bir konuma sahiptir. Öyle ki, sektörde çeviri faaliyetleri yürüten birçok çeviri işletmesi ve çevirmen, belirli alanlarda uzmanlaşma yoluna gittiği halde birbirine yakın alanlarda çalışabilmekte iken, yazınsal alana sıcak bakmamaktadır. Yazınsal çeviri yapan çevirmenler ve yazınsal eserlerin çevirisini ve yayını gerçekleştiren kuruluşlar farklı bir yapı ve çalışma formatını tercih etmektedir. Bu çalışma kapsamında, çeviri sektörü ve uygulaması yazınsal alanı kapsamayacak şekilde ele alınmış, ticari amaçlı yürütülen ve bu bölümün devamında genel başlıklar altında alan çevirisi olarak irdelenen çeviri alanları olarak irdelenmiştir.

Ülkemizde ve dünyada çeviri piyasasının standart bir yapı içerisinde olmadığı görülmektedir. Çeviri işletmeleri, genel bir sınıflandırma ile küçük, orta ve büyük boyutlu işletmeler olarak nitelendirilebilir. Birçok başka iş alanının aksine çeviri alanında küresel çapta faaliyet gösteren büyük ölçekli işletme sayısında ciddi bir artış görülmemiştir. Benzer şekilde çeviri işletmeleri birçok ülkede gelir düzeyleri bakımından Küçük ve Orta Ölçekli İşletme düzeyinin ötesine geçememektedir (Avrupa Komisyonu, 2017).

Serbest veya kadrolu çevirmenlerin de çalışma profiline göre gelir düzeyi farklılık göstermektedir. Çevirmenin nitelik düzeyi ve çalıştığı sektör segmentine bağlı olarak bu farklılıklar oldukça belirgin düzeylerde olabilmektedir.

Çalışma şekli olarak, çevirmenlerin ofis içinde veya serbest çevirmen şeklinde tercihen çevirisi yapılan metin miktarı bazında ücret aldıkları görülmektedir. Bu ücretlendirme sisteminde birim ölçütü ve ücretlendirmesi farklılık göstermektedir. Örneğin bir birim ücretlendirme ölçütü olarak 180 kelime, 200 kelime, 1000 karakter vb. ölçütler kullanıldığı gibi, tek kelime üzerinden birim fiyatı uygulaması da mevcuttur. Aynı şekilde çeşitli kuruluşlar ücretlendirme birimini kaynak metin üzerinden alırken, hedef metin odaklı ücretlendirmeyi tercih eden kurumlar da mevcuttur. Genel bir varsayım olarak iş türüne ve durumuna bağlı şekilde uygun görülen ücretlendirme şeklinin tercih edildiği söylenebilir.

Aynı sistem çevirmenlerin çalışmalarına karşılık alacakları ücretlerin belirlenmesinde de geçerlidir. Birçok çevirmen, çalıştığı aracı kurumlarla veya doğrudan iş aldığı müşterileri ile yaptığı anlaşma temelinde belirlediği birim fiyatı üzerinden ücret

almaktadır. Öte yandan, çeviri işletmelerinde bilhassa kısıtlı deneyim sahibi çevirmenlerin sabit maaşlı olarak çalıştırıldığı da gözlemlenmiştir.

Tablo 1.1.
TÜÇEF 2017 Çeviri Fiyat Listesi.

Grup No.	LİSANIN ADI	ÖĞRENCİ TEZİ	Teknik, Hukuki, Ticari, Tıbbi, Edebi ve Resmi
1	ALMANCA – FRANSIZCA – İNGİLİZCE	70.- TRL	100.- TRL
2	ARAPÇA-AZERİCE-BOŞNAKCA-BULGARCA-FARŞÇA-İTALYANCA – MOLDOVCA – OSMANLICA- ROMENCE – RUSÇA – SIRPÇA	100.- TRL	140.- TRL
3	ARNAVUTÇA – BELARUSCA- FLAMANCA- HIRVATCA HOLLANDACA- İSPANYOLCA- KÜRTÇE- MAKEDONCA-UKRAYNACA- YUNANCA-TÜRKMENÇE	110.- TRL	160.- TRL
4	ABHAZCA-ÇEKCE-GÜRCÜCE-KAZAKÇA-KIRGIZCA-LEHÇE(POLENEZCE)-MACARCA-NEPALCE-ÖZBEKÇE – PORTEKİZCE – SLOVAKÇA	140.- TRL	170.- TRL
5	AFGANCA- BENGALCE-DANCA-ERMENİCE-GALCE-HABEŞÇE – HİNTÇE – İSVEÇÇE – İZLANDACA- KATALANCA- MALAYCA- MOĞOLCA- NORVEÇÇE – TACİKÇE- TAMİLÇE- URDUCA- UYGURCA-LATİNCE	150.- TRL	190.- TRL
6	ÇİNCE – ENDONEZCE- FİNCE – İBRANİCE – JAPONCA –KORECE – LETONCA – LİTVANCA – SANSKRİTÇE – SLOVENÇE – SVAHİLİCE – TAYCA –VİETNAMCA	160.- TRL	220.- TRL

Not : LİSTEDE BELİRTİLMİYEN DİĞER DİLLERE SON GRUBUN FİYATI UYGULANIR.

No.	ACIKLAMALAR
1	Acil (aynı gün) veya mesai harici yapılan ve özel itina gerektiren (Baskı, Reklam metni, fotomontajı vs.) çevirilerden %50, renklilerden iki katı ücret alınır.
2	Sayfa Standardı : Çıkan her bir çeviri sayfası 1 satırdan 20 satıra kadar olup, satır boyu takribi 50 vuruştur. (en azı bir sayfadır)
3	1'den fazla nüsha istendiğinde; Her biri orijinal olmak üzere beher sayfa için çeviri ücretinin yarısı alınır.
4	Simültane çevirmenlik: Lisansına ve süresine göre Euro üzerinden belirlenir.
5	Sözlü çevirmenlik ücreti : 2 saate kadar 10, yarım günde 15, tam günde 20 sayfa ücreti alınır. Simültane veya şehir dışı %50 ilave ücret alınır. (Masraflar müşteriye aittir.)
6	Özel yazı karakteri gerektiren çevirilerden %50 nispetinde yazı ücreti ayrıca alınır.
7	Deşifre : Kaset deşifre sayfası 30.- TRL (Alm.ing.Frns.vs) çeviri ücreti hariç. Tapaj : Bilgisayar veya Daktilo sayfası 20.- TRL (Alm. ing. Frns. vs) Bilgisayar veya Daktilo sayfası 15.- TRL (Türkçe) Dizgi : İlgili lisanın çeviri ücreti ile aynıdır.
8	Fiyatlara Noter ücreti dahil değildir. (Fotokopi ve tasdik ücreti ayrıca alınır)
9	Ücretler, net olarak belirlenmiş olup, KDV, STOPAJ ve FONLAR ayrıca ilave edilecektir. (Şirket olarak fatura tanzim edenler ayrıca stopaj ilave etmezler)

Kaynak: Türkiye Çevirmenler Derneği (<http://tuced.org.tr>)

Çeviri sektöründe uzmanlaşma konusu bir gereklilik olarak görülmektedir. Çeviri sürecinde alan dili, terminoloji ve stilin önemli ölçüde değişiklik gösterebilmesi, çevirmenin başarılı bir çeviri ortaya çıkarabilmek için çalışacağı metni oldukça iyi bir

düzyeyde kavraması gerekliliği nedeniyle, her çevirmenin her alanda [başarılı] çeviri yapmasının mümkün olmayacağı, bundan dolayı hem çeviri işletmelerinin hem de çevirmenlerin belirli alanlarda uzmanlaşmasının tercih edileceği görölmektedir. Söz konusu uzmanlaşma literatürde en genel hali ile tanımlanmakla birlikte, uzmanlık alanlarının çok daha alt boyutlara indiği, bazı çeviri işletmeleri ve çevirmenlerin bilhassa belirli müşterilerin iş alanında uzmanlık kazandığı söylenebilir. Metinsel özelliklerin ve çeviri sürecindeki gerekliliklerin farklılaşması temelinde bu çalışmada öne çıkan alanlar dört başlık altında toplanmıştır. Çeviri sektöründeki uygulamaların bu kadar kısıtlı sayıda ve geneli vurgulayan kategorilere sığdırılmasının mümkün olmadığı özellikle belirtilmelidir.

1.1.1. Teknik/Ticari Metin Çevirisi

Teknik ve Ticari metin çevirileri sektörde önemli pay sahibidir. Teknolojik ilerlemenin hızlanması, küresel piyasa dinamiklerinin yükselmesi ve endüstrinin iş hayatının ayrılmaz bir parçası olması ile birlikte, teknik ve ticari çevirilerin önemi ve beraberinde hacmi artmıştır. Teknik çeviri başlığı altında birçok alana ait çeviriler ve metinler dahil edilebilmektedir. Bunlar arasında bilhassa mühendislik, inşaat, mimarlık, imalat ve teknoloji alanları öne çıkmaktadır. Teknik alanla yakından bağlantılı olarak doğan Yazılım Yerelleştirme (Software Localization), iş hacmi ve kendine özgü gereklilikleri nedeniyle büyük ölçüde farklılaşan bir başka uygulama alanıdır. Yerelleştirme, kendine özgü birçok uygulama şekli ve gereklilikleri nedeniyle özellikle ve detaylı şekilde incelenmesi gereken bir alandır.

Bu çalışma kapsamında irdelenecek teknik metinler, piyasada yaygın şekilde çevirisi yapılan metinler arasındadır. Küresel ekonomik koşullar çerçevesinde birçok teknolojik ürün dünyanın birçok yerine pazarlanmaktadır. Hem günlük yaşamda hem de iş hayatında yer sahibi olan bu teknolojik ürünler, beraberinde çeviri gereksinimi ile gelmektedir. Kullandığımız her mekanik ve/veya teknolojik ürünün beraberinde tanıtım metinleri, kullanma kılavuzları, teknik kılavuzları, pazarlama materyalleri ve benzeri birçok metin bulunmaktadır. Küresel olarak pazarlanan bu ürünlerin yerel pazarlardaki kullanıcılara hitap edebilmesi için çeviri ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Teknik çeviri kuramsal olarak Mary Snell-Hornby'nin Özel Dil Çevirisi kategorisinde en uç noktalarda bulunmaktadır (Snell-Hornby, 1988, rev. 1995). Yazınsal alanın tam

tersinde bulunan bu çeviri türünde, kaynak ve hedef kitleye hitap eden belirli dil yapıları bulunduğu ve çeviri sürecinde bu dil yapılarının kullanılması gerekeceği belirtilmektedir. Yine bu sınıflandırma temelinde, teknik metinlerde çevirinin niteliğini artırmak için çevirmenin ilgili özel alana ilişkin bilgi sahibi olması gereklidir. Daha önce de belirtildiği üzere, çevirmenin alan bilgisi ile kasıt, alan uzmanları düzeyinde, hem genel bilgi hem de uygulama kabiliyeti değildir. Fakat çevirmenin okuduğu metni isabetli şekilde yorumlayabilmesi, metnin çevirisini gerektiğinde genel okuyucu kitlesini, gerektiğinde ise alan uzmanlarını içerebilecek bir hedef kitleye hitap edecek alan dili ile aktarabilmesi gereklidir.

Genel dil özellikleri ve alana özgü dilin önemi göz ardı edilmemekle birlikte, genellikle teknik metinlerin çevirisinde terminolojinin daha ön planda olduğu söylenebilir. Terim ve kelime düzeyinde isabetlilik ve tutarlılık, teknik alanda yapılan çevirilerde anlaşılabilirliğin ve bilgi aktarımı amacının başarısına ilişkin belirleyici etmenlerdendir. Bilhassa teknik alanda metinlerde geçen terim ve kavramlar, günlük hayatta sık karşılaşmadığımız, alan içerisinde belirli bir terim karşılığı edinmiş, alan uzmanlarına kolaylık sağlamak amacıyla bir terim ile ifa edilebilecek kavramlardır. Öncelikle çevirmenin günlük hayatında birebir tecrübe etmediği veya karşılaşmadığı, işlevine ve özelliklerine dair bilgi sahibi olmayabileceği bir cismin, makinenin veya makine bileşeninin çevirisinde uzun soluklu bir açıklamaya veya kavramsal karşılık açısından varyasyona gitme imkanı olmayacaktır (Invariance).

Alan terminolojisi öncelikle hem kaynak metinde hem de hedef metinde isabetli bir şekilde kullanılmalıdır. Terminolojide hataya düşülmesi genellikle teknik çevirilerde en belirgin ve en kritik sonuçları doğuran hata türlerindedir.

Bu noktada bilhassa İngilizce üzerinden yapılan çevirilerin ağırlıklı olduğu bilinmektedir. Öyle ki çeviri piyasasında yapılan çevirilerin çok büyük bir çoğunluğunun İngilizce dilinden yapıldığı çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Teknik çeviri bakımından bu durumun önemli bir etkisi söz konusudur.

İngilizce küresel anlamda baskın dil halini almıştır (Baker, 2014). Birçok dilden kelime ve kullanım ödünç alan, teknolojik üretim ve ilerlemenin dili olan İngilizce, kavramsal açıdan gelişen teknolojilerin dilsel karşılık bulduğu ortamdır. Fakat Türkçe de dahil birçok dil, kavramsal açıdan İngilizcenin gelişim hızına yetişmekte zorlanmaktadır.

Teknik alanda alan uzmanları ister ödünç alma ister kavram geliştirme yoluyla çoğunlukla İngilizce dilinde üretilen terimleri karşılamaya yönelik kavramlar üretebilmektedir. Öte yandan birçok alanın terim ve kavram alanında kendi içerisinde tutarlılık sorunu yaşadığı söylenebilir.

Çevirmen bakımından bu durum teknik metinlerde özellikle zorluk teşkil etmektedir. Çevirmenin, var ise, kendisine temin edilen terminolojiye mutlak şekilde biat etmesi gerekir. Bazı durumlarda çevirmen, tam olarak anlamlandıramadığı veya kavrayamadığı ifadeleri çevirecek ya da kaynak metnin iletmediği ifadeyi isabetli kavramsal ve dilsel karşılıklarla aktarmasına rağmen, bu aktarımın verdiği anlamı tam olarak kavrayamayacaktır.

Bir diğer husus ise çevirisi yapılacak metinde geçen terminolojinin hedef dilde her zaman bir karşılığının bulunmamasıdır. Elbette alanda yeni gelişmeler ve ilerlemeler de çeviri sürecinde yer alabilmektedir. Henüz ilgili uzmanlık alanında yerleşmemiş, kullanılmamış ya da yaygınlaşmamış bir terim için hedef dilde bir karşılık vermek çevirmeni zorlayacak bir durumdur. Literatürde bu durumlara yönelik çeşitli öneriler bulunmaktadır. Fakat uygulamada çevirmenin mevcut bir kavramı kullanması halinde anlam kargaşasına düşme, yeni bir terim üretmesi halinde kaynak metinde kavramı niteleyen bazı özelliklerin terimsel karşılığını yitirmesi ve her halükârda alana giren bu ifadenin farklı kullanımları olması halinde tutarsızlığa düşme riski bulunmaktadır. Yeni bir kavramı ilk kez çeviren bir çevirmen dahi, ancak kendi hedef kitlesine yönelik bir terim üretmiş olacaktır. Bu terimin işlevselliği, uygunluğu, yeterliliği ve çevirmenden bağımsız olarak hareket eden çeviri dünyası içerisinde üretilen alternatifleri tartışmaya açıktır.

Çevirmenlik, çeviri yapılan alanda meslek uzmanlığı anlamına gelmez. Fakat çevirmenin meslek uzmanlarından farklı birçok yükümlülüğü olacaktır. Örneğin, bir mühendis çalıştığı tesiste bulunan bir makinenin kullanımı, bakım ve onarım prosedürleri, parçalarının işleyişi vb. bilgilere haiz olabilir. Zira söz konusu mühendis eğitimi dahilinde aynı veya benzer makinelere ilişkin kuramsal ve uygulamalı eğitim almış, çalıştığı tesiste kurum içi eğitimler görmüş, makinenin işleyişini ilk elden gözlemlemiş ve gerekli bilgileri temin eden belgelere erişim sağlamıştır. Fakat çevirmen bu bilgilere yönelik özel bir eğitim almamıştır. Çevirmenin çoğu durumda makineyi

şahsen gözlemlene imkanı da (çoğu zaman) bulunmamaktadır. Son olarak çevirmen zaten makineye ilişkin önemli bilgileri aktaran belgeyi çevirmesi gereken kişidir. Böyle bir durumda çevirmenin elinde kaynak metin, internet üzerinden yapabileceği araştırmalar, diğer çevirmenlere danışma veya meslek uzmanlarına danışma gibi seçenekleri mevcuttur. Çevirmenin bu makineye ilişkin bilgileri kaynak metinde anlayabilmesi, hedef metinde anlatabilmesi gereklidir. Çevirmen alanın uzmanı değildir. Fakat çeviri süreci boyunca çevirmen, alan uzmanının sahip olduğu bilgilerin önemli bir miktarına çift dilli olarak sahip olmak durumunda kalabilmektedir.

Teknik ve ticari çeviri alanı genellikle kullanılan dilin sabit kalıplara bağlı olduğu, dilin esneklik göstermediği alanlardır. Çevirmenin bu alanda yapacağı çevirilerde dilsel tercihlerinde yaratıcılık sergileme lüksü genellikle bulunmamaktadır. Aksine çevirmenin çalışacağı metne benzer metinlerle aşinalık kazanması ve kullanılan dili özümseyerek kendi çevirilerinde tercih etmesi gerekir. Hornby'nin '*Invariance*' olarak adlandırdığı bu durum, yalnızca terminolojide değil, cümle dizilimlerinde ve genel anlamda kullanılan dilde de standartlaşmaya gidilmesi gerektiği anlamına gelir.

Teknik ve ticari çevirileri aynı kategori içerisine yerleştirmiş olmamıza rağmen, ticari alanda çeviri farklı özellikler ve gereksinimler gösterebilmektedir. Öncelikle ticari metinlerin, pazarlama amaçlı metinlerden ayrı tutulması gerektiğini belirtmek en doğrusu olacaktır. Pazarlama metinleri, metnin sesleniş özelliğine vurgu yapan, bilgi aktarımı işlevini korurken yaratıcı ve ilgi çekici özellikler de barındıran metin türleridir. Dolayısıyla kullanılan dilin daha esnek olması tercih edilecektir.

Ticari metinler tam anlamıyla sesleniş amaçlı metinler olmamakla birlikte, teknik alanda olduğu düzeyde katı dil kalıplarının ve değişmezliğin bulunduğu metinler de olmayabilmektedir. Bu bakımdan ticari metin çevirisinde esneklik katsayısının teknik metinlere kıyasla bir puan daha yüksek olduğu, terminolojinin ise hala aynı oranda önem arz ettiği söylenebilir.

Her iki alanda yapılan çevirilerde en önemli özelliklerden biri de tutarlılıktır. Bu kavramı literatürde en isabetli şekilde tanımlayan kuram şüphesiz *Skopos* olmuştur (Vermeer H. J., 1989/2000). Tutarlılık kavramı terim karşılıklarının tutarlı şekilde kullanımını aşmakta, daha geniş bir çerçeve teşkil etmektedir. Metinde bir terime tek karşılık kullanılması elbette anlaşılabilirlik ve isabetlilik açısından son derece önemlidir.

Fakat metnin genel anlamda dili, cümle yapıları, kelime tercihleri, hitap şekilleri vb. tüm özelliklerinde tutarlılığın sağlanması gerekecektir. Çeviri sektöründe birden çok kez karşılaşılmış bir durumdan örnek vermek gerekirse, çeviri istemcisinin metinde terminolojik tutarlılıktan fazlasını vurgulamak amacıyla hedef metinde (Türkçe) cümlelerin “-ınız.” ifadesi ile sonlandırılmasını talep ettiği görülmüştür. Buradan anlaşılacağı üzere, istemci çeviri metninin hedef kitleye resmi ve nazik bir dille hitap etmesini ve bu dilin tutarlı şekilde sürdürülmesini beklemektedir. Çeviride her anlamda tutarlılığın sağlanması, üretilen çevirinin niteliğini belirleyici önemli bir etmendir.

Genel anlamda teknik ve ticari metinler, çeviri piyasasında iş hacminin önemli bir bölümünü temsil etmektedir. Avrupa’da yapılan bir araştırmaya göre iş hacmi bakımından teknik çeviriler 4. sırada gelmektedir (Avrupa Komisyonu, 2017). Türkiye için benzer bir piyasa araştırması yapılmamış olmakla birlikte, teknik alanın sektörde önemli bir yer tuttuğu tahmin edilebilir. Çevirmen adaylarının teknik ve ticari alanda yapacakları çevirilerde başarılı olabilmelerinin önemli bir ön koşulu, yukarıda belirtilen Özel Alan Dili Kullanımı, Terminoloji ve Tutarlılık gerekliliklerinin farkında olmaları ve hem eğitim süreleri boyunca hem de sektöre adım attıklarında bu konuda çalışmalar yaparak kendilerini geliştirmeleridir.

1.1.2. Hukuk Çevirisi

“Uzmanlık dili daha kesin bir ifade ister, muğlak ifadelerden ve öznellikten hoşlanmaz.” (Eruz, 2008). Bu ifade bilhassa hukuk alanında son derece geçerlidir. Hukuk çevirisi başlığı altında kanun ve yönetmelikler, vekaletname, mahkeme kararı, tahkim kararları, dilekçe, sözleşme, şirket kuruluş evrakları, patent ve marka başvuruları gibi birçok metin bulunabilmektedir. Hukuk çevirisinin irdelenmesine geçmeden önce, alan uzmanları haricinde yukarıda sayılan belge türlerinin her birinin ne olduğunu bilen kişi sayısının dahi kısıtlı olacağını belirtmek gerekir.

Hukuk metinleri hem kaynak hem de hedef dilde kendine özgü terim, kavram ve dil yapıları barındıran bir alandır. Kullanılan dil genellikle ilgili kültürün köklü hukuksal geleneğinin bir parçası olarak güncel dilden belirli bir oranda ayrılmıştır. Terimlerin ve ifade şekillerinin genellikle güncel dilden belirli bir oranda uzak ve ağır olduğu söylenebilir. Bilhassa Türkçede hukuk dili, birçok başka alandan daha fazla eski Osmanlıca ve Arapça kökenli ifadeler barındırmaktadır.

Teknik ve ticari metinlerin, yazınsal metin türüne kıyasla kültürden daha az etkilendiği, belirli bir oranda ‘küresel bir dile’ yaklaştığı belirtilmiştir (Newmark, 1988). Hukuk alanı ise teknik ve ticari metinlerin katı bir dil ve mutlak terminolojik tutarlılık koşuluna tabi olmakla birlikte, kültürle de bağlantısını yitirmemiş bir alandır. Öyle ki, her ülkenin hukuki düzeni ve sistemi kendine has farklılıklar ve özellikler sergileyebilmektedir.

Şu noktada çevirmenin daha önce bahsedilen temel çevirmen niteliklerini kazanmasına müteakip, hukuk alanında başarılı bir çeviri çalışması yapabilmesinin öncelikli koşulları, her iki dilde hukuk alanının kendine özgü kurallarını ve kullanımlarını, terimlerini ve dilsel inceliklerini yakından tanınmasına ek olarak, kaynak ve hedef kültürler ile de aşinalık sahibi olmasıdır. Elbette çeviri hiçbir zaman kültürden soyutlanabilecek bir faaliyet olmamıştır. Fakat hukuk çevirisi bağlamında sözü edilen günlük yaşam ve genel kültür değil, hedef ve kaynak metnin ait olduğu hukuki kültürdür. Çeviride özel bir alan olarak hukuk, özgün dil ve kültür özellikleri ile ön plana çıkan bir alandır. Çevirmenin kaynak metni kavrayabilmesi ve doğru şekilde yorumlayabilmesi, hedef dilde isabetli ve tutarlı şekilde aktarabilmesi için her iki dilde yetkinliğe ek olarak hukuk dili ve kültürü ile aşına olması gerekir. Ayrıca çevirmenin hukuk kültürleri arasındaki farklılıkları da ayırt etmesi ve çevirilerde buna dikkat etmesi gerekecektir.

Hukuk alanından söz ederken vurgulanması gereken bir başka nokta da imla kurallarıdır. Elbette başarılı bir çevirmenin imla kurallarını en iyi şekilde uygulaması ve her türlü metinde anlamı doğru şekilde iletebilmek için imla kurallarından en iyi şekilde faydalanması gereklidir. Fakat bağlamın daha kolay anlaşılabilir olduğu ve ifadelerin günlük dile daha yakın olduğu birçok alanda ufak imla hataları gözden kaçabilmekte, çevirinin anlaşılabilirliği ve bilgilendirme işlevi üzerinde önemli bir etki yaratmayabilmektedir. Söz konusu alan hukuk çevirisi olduğunda ise imla hataları çok ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Dolayısı ile çevirmenin kullandığı dile son derece özen göstermesi, hem kaynak dili kavraması açısından hem de ürettiği çeviride anlam kaymalarına mahal vermemek adına imla kurallarını en iyi şekilde bilmesi gerekmektedir.

Hukuk alanı son derece ağıdalı bir dilin kullanıldığı bir alandır. Çevirmenin alışkın olduğu günlük dil veya birçok özel alan dilinin aksine, hukuk dilinde cümleler

kolaylıkla anlaşılır türde değildir. Cümle ve paragraflar kesin bir şekilde sonlanmayabilir, 3 sayfalık bir vekaletnamenin en başında kullanılan ifadenin bitişi metnin en sonunda olabilir.

Hukuk metninin genel anlamda ağır dili, uzun ve karmaşık cümle yapıları, hukuk kültürü içerisinde yerleşik bazı ifadelerin kendine özgü yapısı ve zorlu terminolojisi ile birlikte farklı hukuk kültürlerinin (sistemler) birbirinden ayrılan yönlerine dikkat edilmesi zorunluluğu bir araya geldiğinde, hukuk çevirmen için en zorlu alanlardan biri haline gelmektedir.

Yukarıdakileri kısaca özetlemek gerekirse, hukuk çevirisinde başarılı olmanın ön koşulları arasında kaynak ve hedef dil için hukuk dili ile aşina olmak, kaynak ve hedef hukuk sistemlerine aşina olmak (burada kasıt kaynak ve hedef dil değildir, kaynak veya hedef dil değişmemiş olsa dahi hukuk sisteminde önemli farklılıklar olabilmektedir), hukuk metnlerinin uzun, ağırdalı ve genellikle yerleşik kullanımlara dayalı yapıları ile aşina olmak ve kaynak dildeki bir hukuk metnini anlamlı ve işlevsel şekilde (bilgilendirme işlevini yitirmeksizin) ve alana özgü dil yapıları ve kullanım şekillerine bağlı kalarak aktarabilme yetisi olduğu söylenebilir.

1.1.3. Tıp Çevirisi

Tıp alanı çeviri sektöründe önemli yer sahibi olduğu söylenebilecek bir özel alandır. Tıp bilimi insanlık tarihi boyunca yaşantımızda önemli yer sahibi olmuştur. Kişinin rahatsızlıktan ıstıraba, engellilikten ölüme kadar çok çeşitli yaşamsal zorluklarla karşılaşmasına neden olan hastalıkların ve bunların tedavisi veya belirtilerinin yatıştırılmasına yönelik bir bilim olarak yüzyıllardır hayatımızda yer almıştır.

Tıp alanının insan yaşamı açısından böylesine kritik bir görev üstleniyor olması, çevirinin özel alanlarından biri olarak tıp çevirisini özel bir konuma getirmektedir. Sektör ve çevirmen açısından çoğunlukla ürkütücü bir alan olarak görülmekte, birçok çevirmenin tıp alanında çalışmaya çok sıcak bakmamakta olduğu söylenebilir. Bu durumun nedenleri elbette çok yönlüdür. Yine de kısaca ifade etmek gerekirse tıp çevirisinin zorlu bir alan olduğu söylenebilir.

Asalet Erten, tıp dilinin zorluğuna etki eden etmenlerden birini şu şekilde açıklamıştır:

“Tıp dili diğer özel alan dilleriyle karşılaştırıldığında en eski dillerden birisidir. [...] Ancak tıp dilinin farklı oluşu tıp bilimini farklı kılmakta ve bir bakıma sadece onun dilinden anlayanları daha çok ilgilendirmektedir. Dili farklı olduğu için tıp metinleri çevirisinde de bu farklılık ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle tıp dilini bilmeyen çevirmenlerin tıp metinleri çevirisi yapmaları sorun yaratmaktadır.” (Erten, 2007/(2003))

Burada dikkat çekici bir noktaya işaret edilmektedir. Tıp dilinin yüzyıllar boyu süregelen uygulama ve çalışmalar doğrultusunda kendine özgü bir alan dili olarak gelişmiş olması, günlük hayat ile etkileşimi veya benzeşimi kısıtlı, kendine özgü bir dil olması anlamına gelebilmektedir. Bir başka deyişle ve yukarıda da belirtildiği üzere, tıp dili çoğunlukla tıp alanının uzmanı olmayan veya alana ilişkin belirli bir bilgi seviyesine sahip olmayan kişiler için anlam ifade etmeyebilecektir. Bundan ötürü çevirmenin tıp çevirisi yapabilmek için alanında uzmanlaşması gerekliliğinin daha belirgin ve önemli olduğu söylenebilir.

Çevirinin bir uygulama alanı olarak değerlendirildiği ortamlarda genel olarak hedef metin odaklı değerlendirmelerin baskın olduğu söylenebilecek olmakla birlikte, tıp çevirisinde birçok alana kıyasla kaynak metnin daha önemli olduğu söylenebilir. Bunun gerekçesi ise daha önceki özel alan tanımlarında belirtildiği üzere çeviri sürecinde belirleyici etmenlerden birinin ve belki de ilkinin, çevirmenin kaynak metni ve iletmeye çalıştığı bilgiyi doğru şekilde anlaması ve yorumlaması gerekliliğidir. Tıp alanının birçok alana kıyasla daha köklü bir geçmişi olması, alanın kendine özgü dilinin belirgin şekilde günlük dilden farklılaşmasına neden olmuştur denebilir. Bilindiği üzere, tıp uzmanları başka birçok alana kıyasla daha uzun ve yoğun şekilde eğitim görmektedir. Söz konusu eğitim kapsamında tıp dili de vardır.

Konunun netleştirilmesi amacıyla bir noktanın vurgulanması gereklidir. Teknik alan ya da genel metinler alanı ya da birçok başka özel alanın aksine, tıp metinlerinin doğru şekilde anlaşılabilmesi için terminoloji ve genel kullanımlar ile aşinalık yeterli olmayacaktır. Tıp dilinde kullanılan terimlerin bilhassa Latince ve Eski Yunanca (Grekçe) başta olmak üzere İngilizce ve Fransızca kökenli olabilmektedir. Alanın yıllar içerisinde kendine özgü kullanımlar, ifadeler, birçok alanda olduğu gibi ‘dil gelenekleri’

geliştirdiği de unutulmamalıdır. Dolayısıyla çevirmenin kaynak metni doğru bir şekilde anlayabilmesi ve yorumlayabilmesi için tıp dili ile aşinalık geliştirmiş olması gereklidir.

Günümüzde çeviri sektöründe terminoloji konusunun aşılması ve metinlerde tutarlılığın artırılması amacıyla çeşitli teknolojilerden faydalanılmaktadır. Genellikle Bilgisayar Destekli Çeviri (BDC) Araçları ile entegre çalışan veya bağımsız olarak çalışabilen terminoloji yazılımları, çevirmenin hem metni kavramasında hem de hedef metinde terimleri tutarlı şekilde kullanmasında yardımcı olabilmektedir. Öte yandan, tıp alanında kaynak dildeki bir terimin hedef dildeki karşılığının verilmesi çoğu zaman yetersiz kalabilmektedir. Buna bir örnek vermek gerekirse:

İngilizcede “*Tachycardia*” kavramı Türkçede “*Taşikardi*” terimi ile karşılanmaktadır. Terimin hedef dildeki karşılığının verilmiş olması ise terimi ya da terimin içerisinde geçtiği bir cümleyi daha anlamlı hale getirmemektedir. Çünkü bu terim hem kaynak hem de hedef dilde günlük hayatta kullanılmayan, alan uzmanı olmayan bir kişinin aşına olmayacağı ve anlamlandıramayacağı bir kavramdır. Aşağıda verilen örnek cümlede, kavramın anlamının bilinmemesi, çeviride hataya neden olabilir:

Örnek 1.3.

In some cases, Tachycardia may lead to stroke.

Bu örnekte, “*Taşikardi bazı vakalarda felce neden olabilir*” ifadesi yapısal olarak doğru bir çeviri olabilir. Fakat anlamsal ve işlevsel açıdan doğru çevirisi “*Taşikardi bazı vakalarda kalp krizine neden olabilir*” olmalıdır. Burada çevirmenin “*Taşikardi*” kavramının vücudun hangi bölgesinde yaşanan bir rahatsızlığı bilmesi, ardından gelen “*stroke*” kavramının hedef dilde iki farklı anlamından hangisini nitelediğini anlamasını sağlayacaktır.

Elbette çevirmenin bir tıp uzmanı ile eşit düzeyde tıp metinlerine aşına olması ve her terimin karşılığını bilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle tıp çevirisinde vurgulanması gereken bir noktanın, çevirmenin tıp alanındaki terimleri çözümleyebilme yeteneği kazanması olduğu söylenebilir. Söz konusu yetenek bilhassa Latince ve Eski Yunanca önek (prefix), sonек (suffix) ve kök kelimelerin tanınması ile sağlanabilecektir. Çevirmenin terimleri ön ve son ekleri ile tanıyabilmesi, terimlere anlam yüklemesinde de faydalı olur.

Tıp alanında yapılan çevirilerin önemini vurgulamak amacıyla Tıp Tarihçileri Singer ve Underwood, tıptaki ilerlemelerin daha güvenilir çeviriler yapılmasına bağlı olduğunu dile getirmiştir (Fischbach, 1992). Tarih boyunca birçok toplum farklı bölgelerde ve koşullarda yaşamayı öğrenmiş, çeşitli hastalıklarla ve rahatsızlıklarla mücadele etmiştir. Tıp alanında kazanılan bilgi birikiminin dünya çapında paylaşılması ve yaygınlaşması, karşılaştırılması ve sonuçlarının çoğaltılması da çeviri aracılığıyla sağlanmıştır.

Tarihsel olarak bakıldığında, genellikle tıp uzmanlarının tıp çevirisi faaliyetlerinin yürütülmesinde öne çıktığı görülebilir (bkz. Thomas Linacre 1460-1524). Öte yandan günümüzde küreselleşmenin ve gelişen iletişim imkanlarının etkisi ile tıp çevirisinde yapılan alışveriş ve çeviri gereksiniminin çok daha yoğun olduğu söylenebilir. Çevirinin her ortam ve uğraşta iletişimi sağlamayı hedefleyen disiplinler arası bir uğraş olduğu göz önüne alınarak, tıp alanından soyutlanması ve tıp çevirilerinde görevin tıp uzmanlarına bırakılması söz konusu olmayacaktır.

Tıp çevirisinin bir diğer yönü de günümüzde tıp alanının teknolojik gelişmelerle yakından bağlantılı olması ile ilgilidir. Tıp alanını ve uygulamalarını teknolojiden bağımsız hale getirmek mümkün değildir. Tıp alanında kullanılan cihazlar ve aletler, uygulamalar ve prosedürler, tanı ve tedavi yöntemlerinde yardımcı ögeler güncel teknolojiyi yakından takip etmekte, sürekli gelişerek güncellenmektedir. Dolayısıyla tıp çevirisinde teknik çeviri alanında geçerli özelliklerin birçoğunun etkili olduğu söylenebilir. ‘Medikal teknoloji’ veya ‘tıp teknolojisi’ adı altında doğan ve gelişen sektör kolu ile birlikte alt alan çevirisi de doğmuştur. Teknik ve teknolojik ögelerle, tıp dilinin kendine özgü köklü dili bir araya geldiğinde tıp çevirisi bilhassa zorlu bir alan haline gelmektedir.

İnsanoğlu yaşadığı coğrafya ve genetik özellikleri bakımından gözle görülür farklılıklar göstermektedir. Fakat tıp mesleği açısından insanların belirgin şekilde birbirinden farklılaşması söz konusu değildir. Bazı genetik özellikler veya yaşam koşulları kişileri belirli rahatsızlıklara daha yatkın veya daha dirençli hale getirirse de, genel anlamda insanlığın sağlık sorunları birbirinden farklı olmamaktadır.

Dünya çapında iletişim ve iş birliğinin hiç görülmemiş bir düzeye ulaştığı 21. Yüzyılda tıp uzmanları da yaşadıkları kültür ve coğrafya ile sınırlı kalmamaktadır. Bugün Türkiye’de yapılan bir tıbbi çalışma veya ilerlemenin sonuçları hızlı bir şekilde dünya

ile paylaşılmakta, herhangi bir coğrafyada bulunan birçok uzmanın katkılarıyla şekillenmekte ve gelişmektedir. Söz konusu iş birliğinde de her zaman çeviri ve çevirmen rol almaktadır. Dolayısıyla tıp çevirisi çevirmen açısından birçok alana kıyasla daha zorludur, hata toleransı daha düşüktür diyebiliriz. Aynı zamanda çevirmenin topluma ve bilime katkısının en olduğu alanlar arasında sayabiliriz.

Finch'in deyiimiyle:

- 1) *Bilimsel metinler bilim adamlarının okuması içindir ve bu nedenler bilimsel çeviriler de onlar içindir.*
- 2) *Klasik metinlerden yapılan ve yüzyıllarca kullanılabilen yazınsal çevirilerin aksine bilimsel çeviriler daha yakın zamanlarda yazılan metinlerden yapılırlar ve hemen okunurlar.*
- 3) *Bilimsel bir çevirinin birden fazla sayıda yapılması çok nadirdir. Eğer böyle bir şey varsa bu iletişimde bir kopukluk var demektir, çünkü ikinci bir çeviri eğer birincisi iyiyse bilgiye bir katkıda bulunmayacaktır (Finch, 1969, s. 4).*

Anlaşılacağı üzere, tıp metinleri çevirisi çoğunlukla konu uzmanı kişiler için yapılmaktadır. Dolayısıyla çevirmenin metni basitleştirme seçeneği yoktur, alanın kendine özgü dili ve terimleri kullanılmalıdır. Bu kullanımlarda hatalara mahal verilmemelidir. Çevirmenin üreteceği hedef metnin bir uzmanın bilgi birikimini şekillendirmesi veya uygulayacağı bir prosedüre kılavuzluk etmesi muhtemeldir.

Çevirmenin tıp alanında uzmanlık sahibi olması öğrenme sürecini tamamladığı anlamına gelmez. Söz konusu alan hem bilgi, birikim, uygulamalar ve teknoloji bakımından ilerlemeye, değişmeye ve gelişmeye devam edecek, alana özgü dil de bu yönde farklılaşma gösterecektir. Çevirmen de tıp alanı ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmesi ve bilgi birikimini güncel tutması gerekecektir.

Tıp metinleri çevrilecek ise, alanda çoğunlukla tercih edilmeyen “doğru” veya “yanlış” çeviri ifadeleri geçerli olabilmektedir. Bir çevirinin bilgilendirme işlevini yerine getirmesi, kaynak ifadelerin hedef dilde doğru ve uygun şekilde aktarılmasına bağlıdır. Kaynak metin üreticisi bir alan uzmanı olarak süslü ve esnek dil ifadelerinden kaçınmış olacaktır. Dolayısıyla çevirmenin bulacağı karşılıklar kısıtlıdır, dil oyunlarına, ucu açık ifadeler ve öznel yorumlara fazla yer bırakılmamıştır.

Yukarıdakiler çerçevesinde tıp çevirisi alanı düşünüldüğü üzere zorludur, fakat aynı oranda önemlidir. Tıbbi uygulamaların ve teknolojinin hiçbir zaman gerekliliğini yitirmemesi, aksine artması ve küresel anlamda paylaşımların ve iş birliğinin güçlenmesi, tıp alanında çevirmenlere önemli bir görev yüklemektedir. Çeviri sektöründe tıp çevirisinin iş hacmi bakımından önde gelen alanlardan biri olarak gösterildiği söylenebilir. Alanın zorlukları ve önemi ile paralel şekilde maddi karşılığı da dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de tatmin edici düzeylerde olabilmektedir. Bu bakımdan çevirmen adaylarının alana hazırlanması ve yatkınlığı olan adayların desteklenmesinin faydalı olacağı düşünülebilir.

1.1.4. Genel Metin Çevirisi

Genel metinler olarak belirttiğimiz alanın belirli bir uzmanlık alanının kesin çizgileri içerisine oturtulamayan ve günlük dile daha yakın bir içeren metinler olduğu söylenebilir. Burada bilhassa vurgulanması gereken nokta, genel metinlerin belirli bir özel alana ait metin özellikleri ile sınırlı olmamasıdır. Fakat metin içerisinde farklı alanların terminolojisi veya kullanım özellikleri bulunabilmektedir.

Çeviri sektöründe çevirmenin karşılaşılabileceği genel metinler, pazarlama ve tanıtım metinlerinden medya odaklı analiz, yorum ve haber metinlerine, bildiri ve duyurulara kadar birçok metin türü içermesi mümkündür.

Genel metin türünün başlıca özellikleri bakımından özel alan çevirisi ile yazınsal çeviri arasında, her iki alana değişken düzeylerde yakınlaşabilen ve gereklilikleri bu yönde farklılaşan metinler olduğu söylenebilir. Çevirmen açısından bu durum beraberinde bazı zorluklar getirmektedir.

Öncelikle genel metinler kesin bir şekilde özel alanlardan birine dahil olmamaktadır. Fakat metnin türü, içeriği ve amacı bakımından farklı alanların özelliklerini içerebilmektedir. Örnek vermek gerekirse, yeni çıkan bir teknolojik ürünün tanıtımı ve pazarlanmasına yönelik bir yazı genel metin grubu içerisinde görülebilir. Fakat ürünün teknolojik bir ürün olması nedeniyle teknik alana ait özellikler barındırması muhtemeldir. Ayrıca metin, hedef kültürde okuyucu kitlesinin aşına olduğu benzer metinlerde görülen dil normlarına uygun olması beklenir. Öte yandan, metnin birincil işlevi okuyucu kitlede bir etki yaratmak ve bir eyleme yöneltmek, yani ürünün

alınmasını sağlamaktır. Bu bakımdan da metnin bu işlevine uygun şekilde çevirisinin yapılması gerekecektir. Söz konusu metin özellikleri ve gerekliliklerine daha fazlası eklenebilir. Söz konusu özellikler metnin akışı içerisinde veya bölümleri arasında farklılık gösterebilir. Çevirmenin süreç içerisinde bu özelliklerin farkına varması ve çevirisinde dikkate alması, çevirinin işlevini en iyi şekilde yerine getirmesinde etkili olabilmektedir.

Özel alanlara ilişkin daha önce yapılan değerlendirmelerde belirtildiği üzere, alan dilinin en belirgin yönlerinden birinin, metnin alana özgü kültür içerisinde şekillenmesidir. Genel metinler ise hem kaynak hem de hedef dilde birden fazla alt kültüre ait özellikler içerebilmektedir. Çevirmenin ilgili dil çiftinde daha önce sözü edildiği şekilde genel kültüre hakim olmasına ek olarak, metnin değişken özellikleri doğrultusunda birden fazla alt kültür özelliğini tanıması faydalı olmaktadır.

Benzer şekilde, genel metinlerde birçok kavram günlük dildeki anlamları ile kullanıldığı gibi, özel bir alan içerisinde edildiği terim anlamı ile de kullanılabilir. Bu durumda çevirmenin belirli bir alanda uzmanlaşmasına ek olarak ilişkili veya yakın alanlarda da terim ve alan bilgisine sahip olması, genel metin çevirisindeki başarısını etkileyecektir.

Genel metinlerin en önemli özelliklerinden birinin de yaratıcı çeviri türlerinden biri olması denebilir. Teknik, tıp veya hukuk gibi özel bir dili ve bu dilin kendine özgü normları olan alanların aksine, genel metinler yazınsal alana yaklaşan, bir kaynak metnin birden fazla çevirisinin üretilebileceği alanlardır. Tıpkı bir edebiyat eserinde olduğu gibi, metnin okuyucu kitleye cazip gelmesi ve ilgi çekici kullanımlarla süslenmesi gerekebilecektir.

Genel metinleri yukarıda sayılan özel alanlardan ayıran bir diğer özellik ise hedef metnin alıcı kitlesinin daha geniş olmasıdır denebilir. Daha önce belirtildiği üzere, Finch teknik metinler alan uzmanları içindir. Çoğu durumda metnin okuyucu kitlesine hitap etmesi için alanda tercih edilen dilin kullanılması yeterli olacaktır. Genel alan metinleri ise hem uzmanlara hem de genel okuyucu kitlesine veya genel okuyucu kitlesi içerisinde belirli bir gruba veya gruplara hitap edebilmektedir. Çevirmenin ortaya çıkaracağı ürün de bu yönde şekillenecek, hedef kitlenin özellikleri dikkate alınacaktır.

Bu bakımdan genel metinlerin çevirmenin yaratıcı dil kullanma yeteneği ile ilişkili olduğu, okuyucu kitle özelliklerinin önem arz ettiği, özel alanlara kıyasla daha geniş kitlelere hitap ettiği ve belirli bir özel alana ait olmamakla birlikte, bir veya daha fazla alana ait ögeler ve özellikler barındırabileceği söylenebilir.

Çeviri eğitimi ve uygulaması açısından genellikle özel alanlara kıyasla daha kolay görülebilen ve hatta alan uzmanlığı gerektirmediği düşünülebilen genel metinlerin, aslında yukarıda sayılan özellikleri gereği zorlu bir alan olduğu söylenebilir. Çevirmenin hedef ve kaynak kültürü yakından tanınmasına ek olarak, çeviride yaratıcı bir dil kullanma yeteneğine sahip olması, çalıştığı metne bağlı olarak farklı uzmanlık alanlarına ait ögeler ve özellikleri dikkate alması gerekebilmektedir.

Genel metinlerin adından anlaşılacağı üzere genel ve geniş bir ölçeği kapsıyor olması nedeniyle piyasa bağlamında belirli bir çerçeveye oturtulması kolay olmamaktadır. Çevirmen açısından öngörülemez zorlukları beraberinde getirecek ve çoğunlukla koşut metinlerle çalışma imkanı da kısıtlı olacaktır. Ayrıca çevirmenin yazınsal ve etkileyici bir dil kullanmasının gerekebilmesi, bu metin türünde başarılı çeviri yapabilmenin kişisel yeteneklerle de ilişkili olacağı anlamını taşıyabilmektedir.

1.2. Yayın Alanlara Özgü Genel ve Özel Gerekliliklerin Değerlendirilmesi

Çevirmenliğin bir sektör uygulaması olarak değerlendirilmesi kapsamında, yaygın olarak çeviri yapılan alanların genel özellikleri irdelendikten sonra, çevirmen adaylarının söz konusu alanlarda çeviri yeteneklerini ve yetkinliklerini artırmaya yönelik koşullar bu bölümde değerlendirmeye alınacaktır.

Çeviri dilbilim ve dilbilgisinden ayrılması mümkün olmayan bir alandır. Çevirmenin genel yetkinlikleri bir yana, hedef ve/veya kaynak dilde yetkinliğinin yetersiz olması çoğu zaman çeviride sorunlara neden olabilmektedir. Fakat dil yetkinliği konusu, çalışmamız kapsamında bulunmamaktadır. Ülkemizde ve dünyada birçok yükseköğretim kurumu, çevirmenlik eğitimi öncesi öğrencilerin dil seviyelerini ölçmekte, gerekli görüldüğünde dil eğitimi sağlamaktadır. Ayrıca birçok üniversitenin Mütercim-Tercümanlık bölümlerinde 1. veya 2. yılda dil yetkinliğini artırmaya ve çeviri amaçlı dil derslerine yer verilmektedir.

Öte yandan çeviri edincinin en önemli yönlerinden biri olan kültür ögesi çeviri eğitimi kapsamında bulunmaktadır. Sakine Eruz'un ifadesiyle, *“Her metin oluşturulduğu koşulların kültürel bir yansımasıdır, kültürün belirlenen sınırlar içinde bir tür iz düşümüdür. Kültür salt yazınsal metinlerde değil, tüm metinlerde büyük rol oynar. Öyle ki bizim anladığımız anlamda kültür, kaynak ve erek kültüre ait metin türü geleneğini kapsar ve metiniçi ve metindışı gönderimlerin işlevsel bir şekilde yorumlanmasını sağlar”* (Eruz, 2008). Yine Eruz'un adı geçen eserinde de belirttiği üzere, çeviri eğitiminde dil edinci aşamasının hemen ardından gelen adım kültür edincidir. Kültür kavramı, genel anlamda düşünce yapımızı, dilsel algımızı ve yaklaşımlarımızı şekillendirir. Çevirmenin kaynak metni yeterli düzeyde anlayabilmesi ve yorumlayabilmesi, sonrasında çözümleyerek hedef dilde aktarma sürecine geçebilmesi için öncelikle kaynak metni üretildiği kültür çerçevesi içinde algılaması gereklidir.

Özel alanlar irdelenirken belirtildiği üzere hukuk, teknik ve tıp gibi alan dilleri, alana özgü bir alt kültür yapısı içerisinde yer alabilmektedir. Bu alt kültür özellikleri, yani ilgili alan bilgisinden söz edilmiş olmakla birlikte, genel anlamda kaynak ve hedef dilin ait olduğu kültürün göz ardı edilmemesi gerekir. Çevirmen adaylarının dil öğrenimi içerisinde kültür kavramını da içselleştirmesi istenen bir durumdur. Çevirmen adayının yaşadığı ortam içerisinde anadili ile birlikte kültürü de özümlediği ve öğrendiği varsayılmakla birlikte, çeviri bağlamında üst düzey bir farkındalık ve kavrayış geliştirmesi gerekli görülmektedir.

Yukarıdakiler ışığında alana özgü genel gerekliliklerin başında (dil edinci sonrasında) kültür edinci sayılmalıdır. Çevirmenin kaynak ve hedef kültürlere ilişkin genel kültürü ne kadar yüksek olur ise, metinleri algılama ve hedef alana ya da kitleye uygun şekilde aktarma yeteneği aynı oranda yüksek olacaktır.

Çevirmenlik mesleği, bir uygulama alanı olarak tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Kültürler arası iletişimin en önemli öğelerinden biri olarak, toplumsal değişimler ve gelişmeler çevirmenlik mesleğine her zaman etki etmektedir. Teknolojinin bir uygulama alanı olarak çevirmenlik mesleğinde neden olduğu değişimler, çevirmen adayları için yeni bir gerekliliği de beraberinde getirmiştir. Teknolojinin etkin şekilde kullanılması, çevirmenler için isteğe bağlı bir durum olmaktan çıkmıştır.

Sektörde çalışacak bir çevirmenin, kaynak metnini basılı halde alması beklenemez. Aynı şekilde hedef metnin de dijital bir belge olarak iletilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla çevirmen adaylarının bilgisayar ve diğer bilgi teknolojilerini kullanabilmesi en temel gerekliliklerden biridir. İlk bölümde sözü edildiği üzere, ülkemizde birçok eğitim programında çevirmen adaylarının bilişim teknolojileri ile aşinalık kazanmasına yönelik dersler bulunmakla birlikte, temel bilgisayar eğitiminin çevirmenlik açısından uygun olduğu söylenemez. Çevirmenler için bilişim teknolojilerine yönelik özel eğitim programları da çok yaygın değildir.

Burada önemli bir ayrıma vurgu yapılması gereklidir. Sözü edilen bilişim teknolojileri eğitimi çevirinin kolaylaştırılması ve süreçlerin iyileştirilmesi amacıyla geliştirilmiş ve piyasada yoğun şekilde tercih edilen Bilgisayar Destekli Çeviri (BDC) Araçları değildir. Bu tür araçlar ve yazılımların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için bir önkoşul olarak bilişim teknolojilerinin etkili şekilde kullanılması gereklidir. Bu durumun güzel bir örneği Pym tarafından verilmiştir: *“Herkes teknoloji dersini çeviriyi şu ya da bu şekilde daha etkili hale getireceği umudu ve inancı ile öğretmektedir. Fakat çevirmenlerin çalışma hızını artıracak temel yöntem olan klavye ile yazma kabiliyeti neredeyse hiçbir müfredata dahil edilmemektedir.”* (Pym, 2006). Buradan da anlaşılacağı üzere, çevirmen adayının yalnızca çeviri araçları ve yazılımlarına ya da temel düzeyde bilişim teknolojilerine ilişkin eğitim alması yeterli değildir. Çevirmen adayının, tüm alanlarda yazılı çeviri yapabilmesinin temel ön koşullarından birisi, bilişim teknolojilerini çeviri açısından etkili biçimde kullanabilmesidir.

Literatürde birçok kez belirtildiği üzere, çeviri eğitiminde çevirmenlerin nitelik kazanmasına önemli ölçüde katkı sağlayan ve bir bilim dalı olarak çevirinin gelişmesini yönlendiren kuramsal eğitimi önem arz etmektedir. Mine Yazıcı'nın belirttiği üzere, çeviri öğrencisi yalnızca teknik metinler ve bunlarla ilgili kaynaklarla çalışacağını varsaymaktadır (Yazıcı, 2013). Bir başka deyişle, kuramsal eğitim ve farkındalığın önemi yeterli düzeyde anlaşılmamaktadır. Eğitim sürecinde öğrencilerin pratik bilgiye hızlıca erişim edinmek istemesi ve kuramsal bilginin önemini kavrayamaması anlaşılır bir durumdur. Fakat pratik bilgi aktarımı ve çevirinin yalnızca uygulama yönüne ilişkin eğitim verilmesi, öğrencinin geçerli durumda ve dönemde çeviri yeteneklerinin, bilhassa pratik yaptığı alanda ilerleme kaydetmesine yardımcı olurken, çeviri alanında yaşanan

gelişmelere ayak uydurmasını veya uygulamada verdiği kararları bilinçli olarak tanıyıp farklı uygulamalara taşımalarını sağlamayacaktır.

Çeviride kuramsal eğitimin yeri ve önemi yadsınamaz. Fakat kuramsal eğitimin uygun hallerde uygulama yönüyle bağdaşık ve ilişkili şekilde verilmesi, kuramların daha iyi kavranmasını ve pratiğe dökülebilmesini kolaylaştıracaktır.

Genel gerekliliklerin kısa bir değerlendirmesinin ardından, daha önce özel alan başlıkları altında detaylı olarak irdelenen, alana özgü gereklilikler özetlenecektir.

Çeviri temelde bir anlama ve anladığını anlatma sürecidir. Farklı diller ve kültürler arasındaki iletişimsizliğin giderilmesini sağlayan, farklı bakış açıları arasında köprü vazifesi gören bir uğraştır. Çevirmenin bu rolünü etkili bir şekilde gerçekleştirebilmesi için öncelikle kaynak metin yazarının iletmek istediği bilgi ve düşünceleri doğru şekilde anlaması gereklidir. Tıp, teknik, hukuk, genel metin ve çeviride öne çıkan diğer tüm alanlarda, ilgili alana özgü bir dil kullanılmaktadır. Çevirmenin bu dili çözümleyebilecek düzeyde bilmesi, çevirinin başarısında belirleyici öğelerdendir.

Alan dilinin yorumlama ve çözümleme becerisi sağlayacak düzeyde bilinmesine ek olarak, kaynak metnin hedef dile alan dili ve özellikleri ile bağdaşık şekilde aktarılması gerekliliği söz konusudur. Daha önce belirtildiği üzere, özel alanlarda çoğu metin belirli bir okuyucu kitlesine hitaben üretilmektedir. Teknik, tıp veya hukuk gibi günlük dille arasında belirgin farklılıklar olan alanlarda bu okuyucu kitlenin çoğu zaman alan uzmanları olduğu söylenebilir. Çevirmenin metni okuyucu kitlesine hitap etmeyen bir şekilde aktarması, yani alan uzmanlarına hitap eden bir metni basitleştirerek günlük dil düzeyine getirmesi veya genel okuyucu kitlesine hitap eden bir metni yoğunlukla alan dilini kullanarak aktarması, metnin işlevi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle çevirmenin hedef dilde okuyucuya hitap edecek şekilde metin üretebilmesi önemli gerekliliklerden biri olarak sayılabilir.

Söz konusu alan dilinin en belirgin yönlerinden biri de terminolojidir. Terimlerin özel bir alan kapsamında günlük dildeki anlamlarından farklı bir anlam edinmesi ve tutarlı şekilde kullanılması ile oluşan terimler, belirli alanlara özgü kavramların açıklanmasında kullanılmaktadır. Terim bilgisi eksik olan bir çevirmen, kaynak metni anlamlandırmakta zorluk yaşayacağı gibi, ürettiği metinde terimlerin doğru şekilde

karşılanmamış olması da üretilen çevirinin anlaşılabilirliğini ve bilgi iletme işlevini olumsuz etkileyebilmektedir. Çevirmenin ilgili alanda terim bilgisine sahip olmasının yanı sıra, bu terimleri tutarlı şekilde ve uygun bağlam içerisinde kullanma bilgisine ve yetisine sahip olması gereklidir.

Tutarlılık konusu ile bağlantılı şekilde, çeviri teknolojileri de bir uygulama olarak çeviri alanının öne çıkan gereklilikleri arasında sayılmalıdır. Bir sonraki bölümde nedenleri daha detaylı olarak irdelenecek olan çeviri teknolojileri konusu, 21. Yüzyıl çevirmeninin meslek yaşantısı içerisinde kesin bir konum edinmiştir. Çevirmenin belirli alanlarda esneklik payı son derece düşük olan metinlerle çalışması, terimlerde ve ifadelerde tutarlılık sağlanmasını gerektirir. Çevirmenlerin çalışacakları projelerin hacmi ve zorluğu dikkate alındığında, çevirmenin tutarlı ve etkili bir şekilde çeviri sürecini yürütebilmesi için Bilgisayar Destekli Çeviri Araçlarına ihtiyacı olacaktır.

Tüm bunlara ek olarak, çevirmen adayının gelişim süreci çeviri eğitimi ile son bulmayacaktır. Çevirmen adayının yukarıdaki gerekliliklere yönelik aldığı eğitim süreci içerisinde belirli çeviri alanlarına doğal bir yatkınlığı olduğunu keşfetmesi muhtemeldir. Çevirmen adayının bu doğrultuda çeviri sektörü içerisinde yatkın olduğu metinlerle çalışması, her iki dilde koşut metin okumaları yapması, alana ilişkin araştırmalar yapması ve bu süreçlerden edindiği birikimleri çeviri sürecine uygulaması, çeviri sürecinde başarılı sonuçları tutarlı şekilde üretmesine yardımcı olacaktır.

Elbette çeviri bir performans türü olarak güncel tutulması gereken bir uğraştır. Bir kez bisiklete binmeyi öğrenen kişinin bir daha asla unutmaması gibi, bir kez belirli bir alanda başarılı çeviriler yapabilen kişinin, kullandığı dili ve alan bilgisini güncel tutmaksızın, sürekli öğrenme süreçlerinden faydalanmaksızın her daim başarılı bir şekilde çeviri yapabilmesi söz konusu değildir. Dolayısıyla çevirmen adaylarının, niteliklerini güncel tutmaları gerektiği hususunda bilinçli olması sağlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen gerekliliklerin yeterli düzeylerde karşılanması, çevirmen adaylarının sektörde çalışması için gerekli koşulların sağlanmasında ilk adım teşkil edecektir. Bu gerekliliklerin eğitim sürecinde açıklanması ve çevirmen adaylarının bu yönde ilerleme kaydetmeye yönlendirilmesi, çevirmen adaylarının çeviri sektörüne hazırlanmasında önem arz edecektir.

1.3. Bir Uygulama Alanı Olarak Çeviride ve Çevirmen Profiline 1970'lerden Günümüze Kadar Görülen Değişimler

Ülkemizde çeviri uygulamalarının geçmişi Osmanlı döneminde devlet eli ile yürütülen uygulamalara kadar uzanmaktadır. Sonrasında Tanzimat dönemindeki Batılılaşma sürecinde farklı kültürlerden teknik ve kültürel bilgi aktarımına çeviri aracılık etmiştir.

Cumhuriyet döneminden bu yana ülkemizin dışarı ile kültürel etkileşimi ve teknik-teknolojik bilgi alışverişinde de çeviri pay sahibidir. 1940 – 1966 arası faaliyet gösteren Tercüme Bürosu, Türkiye'deki modernleşme faaliyetlerinde önemli bir rol oynamış, edebiyat ve düşün alanında gerçekleşen kapsamlı bir dönüşüme aracılık etmiştir (Gürçağlar, 2011).

İkinci dünya savaşı ve sonrasında uluslararası ilişkilerin yoğunlaşması ve küreselleşmede ilk adımların atılması ile ülkemizde de çeviri faaliyetleri daha organize ve oturaklı şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Yazınsal alanda Tercüme Bürosu merkezi bir koordinasyon sağlayan yegane kurum olarak kalmış olmakla birlikte, özel sektörde her alanda çeviri faaliyetlerinin yürütülmesini amaçlayan ufak çaplı oluşumlar baş göstermiştir. Bu noktada çeviri eğitiminin, çevirmenlik mesleğine yön veren bir yapı içerisine yerleştirilemediği (Kurultay, 1987) vurgulanmalıdır.

Ülkemizin 1950'ler ve sonrasında Batıyla daha güçlü ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştirmesi ile çeviri alanında profesyonel faaliyetlerin artması sağlanmıştır. Bu dönemde bilhassa özel girişimlere destek verilmesi ve yabancı sermayenin ülkeye girmesi, çeviri faaliyetlerindeki artışı hızlandıran öğelerdendir.

Bu alanda bilhassa önem arz eden gelişmelerden biri de 1954 yılında Türkiye'nin Uluslararası Tercüme Federasyonu'na (International Federation of Translators – FIT) kurucu üyelerden biri olarak katılmış olmasıdır. FIT çeviri mesleğinin başlıca niteliklerini temellendirmek üzere kurulmuş, yazınsal ve teknik alan çevirmenleri, serbest çevirmenler, resmi çevirmenler ve öğretim üyeleri de bu kapsama dahil edilmiştir (Haeseryn, 2003).

Söz konusu gelişmelerin ardından ve müteakip senelerde dünyada çevirmenlik mesleğine yönelik önemli çalışmalarla birlikte, ülkemizde çeviri faaliyetleri gelişmeye ve ilerleme kaydetmeye başlamıştır. İlk kez konferans çevirmenliğine yönelik eğitim

programının oluşturulmasına yönelik çalışmalarla birlikte 1969 yılında Konferans Tercümanları Derneği kurulmuş (Güner, 2012) ve böylelikle ülkemizde çeviriye yönelik ilk meslek örgütü olarak nitelenebilecek kurum oluşturulmuştur.

Bu dönemde çevirmenlik mesleğinin görünürlüğü artmış ve özel sektörde çeviri faaliyetleri önem kazanmış olmakla birlikte, ülkemizde çeviri sektörünün belirli standartlar ve kurallar çerçevesinde ilerlemesine yönelik yeterli girişim olmadığı söylenebilir. Aynı şekilde, çeviri eğitiminde de piyasanın gelişmesini ve büyümesini sağlayacak adımlar atılamamıştır.

Çevirmenliğin bu dönemde bir meslek olarak konumuna değinmek gerekirse, günümüzdeki çalışma koşullarından çok farklı olduğu görülmektedir. Çevirmenliğin bir sektör olarak ülkemizde yeni olduğu bu dönemlerde kurulan kısıtlı sayıda çeviri işletmesi, çoğunlukla bir-iki kişilik çalışan kadrosu ve kısıtlı kurumsal ölçeği ile faaliyet göstermiştir. Mesleğin erken dönemlerine şahit olmuş çevirmenlerin aktardığı üzere, çeviri işletmeleri ülkemizde İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde faaliyet göstermiş, çoğunlukla buldukları bölgede doğrudan ulaşabildikleri müşteri kitlesine hizmet vermiştir. Bu erken dönemlerde çevirmenlerin kaynak metni elden teslim aldığı, bazı durumlarda müşterinin talebi üzerine metni teslim almaya veya çeviri ürününü teslim etmeye gitmek durumunda kaldığı belirtilmektedir. Henüz teknolojik araçların yaygınlaşmamış olması nedeniyle çevirmenlerin el yazısı ve daha sonrasında daktilo ile çalıştığı bilinmektedir.

Çevirmenlerin bu dönemlerde yardımcı kaynaklara erişiminin de günümüze kıyasla çok daha kısıtlı olduğu aşikardır. Yalnızca basılı kaynaklardan alan bilgisi ve terminolojisine erişebilen çevirmenler, çoğunlukla bu bilgileri müşterilere danışmak suretiyle edinmiştir. Bu dönemde çevirmenlik mesleğinin ve çeviri uygulamalarının ülkemizde son derece kısıtlı olması nedeniyle bilhassa çevirmenlere yardımcı yayınlar da kısıtlı olmuştur. Çevirmenliğin sektör olarak büyümesi ve eğitim faaliyetlerinin başlaması ile birlikte çevirmeni destekleyecek materyallerde de artış görülmüştür.

Sektörün büyümesinden söz edilirken vurgulanması gereken bir nokta, söz konusu büyümenin işletme ölçeği bağlamında değil, işletme sayısı ile gerçekleşmesidir. Ülkemizde hala çeviri işletmeleri küçük ve orta ölçekli işletme boyutunun ötesine geçmemektedir. 20. Yüzyılın sonlarına doğru oluşan bir-iki kişilik çeviri işletmesi

profili de hala geçerliliğini korumaktadır. Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde hala çeviri işletmeleri 1 ila 5 arası personel ile faaliyet gösteren küçük işletmelerden 20'ye kadar personeli bulunan orta ölçekli işletmeler olarak faaliyet göstermektedir. Avrupa Komisyonunun çeviri endüstrisi raporunda belirtildiği üzere, Avrupa'da da çeviri işletmeleri, birkaç istisna haricinde küçük ve orta ölçeklidir (Avrupa Komisyonu, 2017).

Ülkemizde hala çeviri işletmelerinin kurulmasına ilişkin koşulları belirleyen yasal bir prosedür bulunmamaktadır. Çeviri işletmeleri, diğer tüm ticari işletmeler gibi standart şirket kurma prosedürleri takip edilerek kurulabilmektedir. Bir başka deyişle, çeviri işletmesi kurmak için çevirmen olmak ya da çevirmenlik mesleği ile bağlantılı olmak gerekmemektedir. Çevirmenlik Meslek Raporunda belirtildiği üzere bu durum sorunlara neden olabilmektedir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 45). Sözü edilen raporda bu durumun neden olabileceği sorunlar açıklanmamış olmakla birlikte, sektörde gözlemlenen durumlar üzerinden kısaca yorum getirilebilir.

Çeviri işletmelerini çevirmenlik eğitimi almamış ve çevirmenliği meslek olarak yapmamış kişilerin kurması ve yürütmesi, bu işletmelerin yalnızca kâr amacı güden kuruluşlar olarak faaliyet gösterdiği sonucuna işaret etmektedir. Çeviri işletmeleri mesleğin ve sektörün iyileştirilmesine yönelik yatırım yapmaktan kaçınmış, eğitim kurumları ile işbirliği kısıtlı olmuştur. Ayrıca akademide “alaylı” olarak anılan çevirmenlerin belirli bir dönemde eğitilmiş çevirmen eksikliğinden kaynaklı olarak oluştuğu göz ardı edilmiştir. Elbette çevirmenlik mesleğine ilgi duyan ve gerekli yeteneklere sahip kişilerin mesleği icra etmesinde sakıncalı bir durum olduğu iddia edilmemelidir. Fakat çeviri eğitiminin son yıllarda önemli büyüme sergilediği, çevirmenlik mezunu sayısının arttığı dikkate alınır, söz konusu işletmelerin mezunlara öncelik vermesi gerektiği düşünülebilir. Bu eğilim sektörde birçok işletmede gözlemlenmiş olmakla birlikte, çevirmenlik mezunu kişilerin genel anlamda tercih edildiği söylenemez.

Çevirmenlerin çalışma koşullarında en önemli değişikliklerin dijital teknolojiler ile elde edildiği söylenebilir. Çevirmenlerin öncelikle bilgisayar ile çalışmaya başlaması ve sonrasında ilk bilgisayar destekli çeviri yazılımları ile tanışması, mesleğin geçirdiği değişime önemli katkılar sağlamıştır. 1990'ların başlarında “TRADOS GmbH” şirketinin geliştirdiği MultiTerm ve Translator's Workbench yazılımları bu alanda atılan

ilk adımlar olmuştur. Trados 1994 yılında Windows® işletim sistemi için bir BDÇ yazılımını piyasaya sürmüştür. Aynı dönemde Translation Manager, 2 STAR Transit ve Deja Vu gibi rakiplerinden sıyrılan Trados, birçok farklı BDÇ yazılımı bulunmasına rağmen hala en bilinen bilgisayar destekli çeviri aracıdır. Bu araçların çıkış noktası, büyük çaplı firmaların küreselleşme ve büyüme faaliyetleri doğrultusunda çeviri ihtiyaçlarının artması, fakat çevirmenlerin iş kapasitelerinin aynı kalmasıdır.

Birleşik Devletlerde demiryolu ağı kurulurken popüler bir ifade doğmuştur. Demiryolunun önemini vurgulamak için “İnsanlık Büyük İskender döneminden bu yana ilk kez karada kendini taşıyan atın hızından daha hızlı hareket edebilecek” denmiştir. Çeviri uygulaması bakımından aynı durum BDÇ araçları ile gerçekleşmiştir. Metin içerisinde karakter eşleşmesi bazında tekrarlanan bölümlerin yeniden çevrilmesini gereksiz kılan, aynı zamanda terim ve ifade bazında tutarlılığı ve kaliteyi artıran bu araçlar kısa sürede yaygınlaşmış ve takip eden yıllar içerisinde çeviri sürecinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Teknolojik gelişimin çevirmenliğe daha önemli bir katkısı da bilgiye erişimin internet ile çok farklı bir noktaya taşınmış olmasıdır. Bilgisayarların yaygınlaşması ve internetin günlük hayattaki yerini alması, çevirmenlerin kaynak metinlere neredeyse anında erişebilmesini ve çevirileri müşterilere saniyeler içerisinde teslim etmesini sağlamıştır. Aynı zamanda bilgisayar ile yapılan çevirilerde standart belge yapıları ve düzenlerinin kullanılması ile çeviri süreci daha nitelikli, daha kolay ve hızlı bir hale gelmiştir. Çevirmenler birçok konuda bilgiye ve başvuru kaynaklarına internet üzerinden erişim imkanı elde etmiştir. Bu sayede çevirmenlerin kısıtlı bilgi sahibi olduğu alanlarda dahi kapsamlı araştırma ve öğrenme çalışmaları ile çeviri yapabilmesi mümkün hale gelmiştir. Elbette internet erişimi ve kaynaklar, alan uzmanlığının yerini tutmamaktadır. Öyle ki çevirmenin bilgi birikiminin yetersiz kaldığı bir alanda internet üzerinden araştırma yaparak doğru bilgilere ulaşması, farklı bir uzmanlık gerektirmektedir. Yine de bilgiye erişimin çok daha kolay hale gelmesi, çevirmenler için birçok anlamda hayatı kolaylaştırmıştır.

Son yıllarda çeviri teknolojilerinde göze çarpan ilerlemeler kaydedildiği söylenebilir. Bilgisayar destekli çeviri araçları dahilinde veya bağımsız olarak çalışan terminoloji yönetimi yazılımları, hizalama araçları, kalite güvence araçları, kaynak araştırma

araçları, kelime sayımı ve analiz araçları, terim çıkarma ve yönetim sistemleri, belge dönüştürme araçları, entegre makine çevirisi, konkordans taraması, öngörüsöl yazım araçları, yazım denetimi ve yerelleştirme araçları gibi birçok yardımcı yazılım geliştirilmiştir. Bunlar çoğunlukla çevirmenin işini kolaylaştırma ve çeviri sürecini hızlandırma amacına hizmet etmektedir.

Teknoloji ile birlikte çevirinin tüm süreçlerinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Günümüzde birçok çeviri işletmesi iş akış süreçlerini kolaylaştırmak ve etkili şekilde yönetmek için çeviri proje yönetim sistemlerinden faydalanmaktadır. Çeviri projelerinin ve müşterilerin, projede görevli çevirmenler, editörler, düzelticiler ve son okuyucuların, teslim sürelerinin, terminoloji ve kaynakların, görev alan kişilere yapılacak ödemelerin ve projeye ilgili diğer tüm bilgilerin takip edilmesini sağlayan bu tür araçlar, çeviri işletmelerinin çeviri süreçlerini yönetmesini kolaylaştırmakta ve bu süreçler sonucunda üretilen çevirilerin kalitesini artırmaktadır.

Çevirmenlik mesleğinin son dönemlerde yaşadığı önemli gelişmelerden biri de bulut tabanlı çeviri sistemleridir. Çevirisi yapılacak metinlerin boyutunda görülen ciddi artışlar ve çeviri süreçlerinin her zaman daha hızlı olması yönünde sektörde gelişen ihtiyaçtan kaynaklı olarak aynı proje (veya belge) üzerinde birden fazla çevirmenin çalışması sıklıkla görülebilen bir durumdur. Bulut tabanlı çeviri sistemleri ise aynı projede birden çok çevirmenin iş birliği yapmasını önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır.

BDÇ araçları uzun süre bilgisayar üzerinde kurulu ve bağımsız (standalone) sistemler olarak çalışmıştır. Bir başka deyişle, çevirmen yazılım üzerinden izole şekilde çalışmaktadır. Mevcut kaynaklarını yazılım içerisinde entegre şekilde kullanabilen çevirmen, proje üzerinde çalışan başka çevirmenler ve terminoloji uzmanları, editörler, koordinatörler gibi diğer taraflarla iletişimini harici yöntemlerle sürdürmekte, kaynak araştırmalarını farklı yöntemlerle yürütmektedir. Bulut tabanlı araçlarda ise çeviri sürecinde rol üstlenen tüm taraflar ve çeviriyi destekleyici tüm kaynaklar, BDÇ aracına entegre şekilde sürekli olarak etkin ve birbirine bağılı durumdadır. Projelerde en önemli araçlardan olan Çeviri Bellekleri (TM) sürekli olarak güncellenmektedir. Örneğin A çevirmeni XYZ cümlesi için ABC karşılığını kullandığında ve bu çeviri Belleği içerisine kaydedildiğinde, aynı projede çalışan B çevirmeni XYZ cümlesi ile karşılaştığında ABC karşılığını öneri olarak alacak, hatta ilgili ayarlar kullanılıyor ise

bu çeviri otomatik olarak eklenecektir. Aynı şekilde çevirilerin doğruluğunu, terminolojinin tutarlı kullanımını ve çeviri kalitesini denetlemekle görevli editör, son okuyucu ve benzeri kişilerin sağlayacağı geribildirimler çevirmene süreç içerisinde ulaşmaktadır. Çevirmen hatalarını görmek için çevirinin tamamlanmasını beklemek durumunda kalmamaktadır. Çeviri süreci işliyorken geribildirim alabilmesi sayesinde, hatalar en aza indirgenebilmektedir.

Çevirmenliğin sektördeki uygulama yapısında görülen bu önemli değişikliklere rağmen, çevirmenliğin mesleki statüsünde önemli bir değişiklik görülmediği söylenebilir. Ülkemizin FIT kurucu üyelerinden biri olmasının üzerinden geçen 60 yılı aşkın süre içerisinde çevirmenlik mesleğinin kanuni bir dayanağa oturtulması için önemli bir çalışma yürütülmemiştir. Daha önce sözü edildiği üzere, çevirmenlik mesleği için en belirgin yasal dayanak, noter kurumu çerçevesinde verilen yeminli tercümanlık hizmeti olmaya devam etmektedir. Bu uygulama, 1972 yılında yürürlüğe giren 1512 sayılı Noterlik Kanunu kapsamında yürütülmektedir. Söz konusu kanuna göre çevirmen, noter bünyesinde maaşlı çalışan konumundadır. Bunun gerekçesi ile ilgili tarihte ülkemizde çeviri sektörünün neredeyse yok denecek düzeyde olmasıdır (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 56). Müteakip dönemlerde çeviri sektörünün önemli bir büyüme kaydetmiş olması ve artık noter bünyesinde maaşlı çevirmen çalıştırılmamasına rağmen, söz konusu kanunda herhangi bir güncelleme yapılmamıştır.

Çevirmenliğin mesleki konumuna yönelik yapılan en önemli çalışmanın 2013 yılında akademi ve sektör temsilcilerinin iş birliği ile Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından oluşturulan (Çevirmen) Ulusal Meslek Standardıdır. Çevirmenlik mesleğinin kriterlerinin belirlenmesi ile mesleğin görünürlüğünü artırılmıştır. Söz konusu standartlar kamuya açılarak beş yılda bir revize edilecektir. Revizyon sürecinin ardından bu standartlar, oluşturulacak yeterlilikler çerçevesine kılavuzluk edecektir. Bunu sertifikasyon ve belgelendirme süreci takip edecektir.

Yukarıda açıklandığı üzere, çevirmenlik mesleği yıllar içerisinde önemli değişimler geçirmiş, çoğunlukla teknoloji ve sektör büyümesi ile paralel şekilde gelişmiştir. Öte yandan, çevirmenliğin ülkemizde bir meslek olarak konumunda önemli bir değişiklik görülmemiştir. Son dönemlerde bu konuya ilişkin artan farkındalık ve MYK'nın meslek standardı gibi çalışmalar, gelecek yıllar için umut vaat etmektedir.

1.3.1. Meslek Olarak Gelişim ve Uzmanlaşmanın Süreç ve Gereklik Olarak İrdelenmesi

Çeviride uzmanlaşma, son dönemlerde çevirinin çok daha geniş alanlarda ve farklı metinler iler yürütülmesi ile daha da belirginleşmiştir. Çeviri yapabilmenin önkoşulu çeviri edincidir (Eruz, Çevirinin Eğitilebilirliği Üzerine Bir Çalışma, 2008). Çeviri edincinin kazanılmasına yönelik çeşitli uygulamalar ve yöntemlerin bazıları önceki bölümlerde irdelenmiştir. Öte yandan, çevirmenin çeviri edincine sahip olması her alanda ve her türde çeviri yapabileceği anlamına gelmemektedir. Günümüzde birçok meslek dalında alan veya alt alan uzmanlığı yaygın ve gerekli hale gelmektedir. Bu durumun çeviri alanında daha belirgin olduğu söylenebilir.

Çeviri doğrudan bilgi ve kavrayış edinci ile gerçekleştirilen bilişsel bir işlemdir. Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, çevirmenin yeterli bilgi sahibi olmadığı bir konuya ilişkin ifadeleri anlamlandırması, çözümlenmesi ve hedef dilde aktarması kolay değildir. Ülkemizde çeviri piyasasında çevirmenin birçok alanda nitelikli çeviri yapmasının beklendiği belirtilmiş olmakla birlikte (Eruz-Esen, 2000), sektörde uzmanlaşma faaliyetlerinin artmakta olduğu söylenebilir.

Çevirmenler sektörde belirli alan ve alt alanlarda başarılı şekilde çeviri yapabildiklerinde veya belirli bir alana yatkınlık sergilediklerinde, metin özellikleri ve alan gereklilikleri bakımından çok farklı bir alanda çalışmaya meyletmemektedir. Örneklendirmek gerekirse, teknik alanda birçok metin çevirisini başarılı bir şekilde tamamlamış, alana özgü ve esneklik kaldırmayan dile yatkınlık geliştirmiş bir çevirmenin, son derece farklı özellikleri ve başarı ölçütleri bulunan yazınsal alanda çalışmak istememesi sıklıkla görülen bir durumdur. Çalışmanın başlarında belirtildiği üzere, çeviri işletmeleri de teknik, hukuk, tıp, ticari, genel vb. alanlardan çoğunda çalışmaya yatkın iken, yazınsal çeviriler genellikle bu konuda uzmanlaşmış işletmeler veya yayınevleri tarafından yürütülmektedir.

Buradan yola çıkılarak, çevirmenin de belirli alan ve/veya alt alanlarda uzmanlaşmayı tercih edeceği görülebilir. Yazıcı'nın belirttiği üzere, *“çevirideki bilişsel işlemlerin çevirmenin metin içinden bilgi çıkarma ve bilgiyi işlemeye dayalı olduğu kadar, dışarıdan bilgi edinme becerilerine de dayalı olduğu söylenebilir. Çevirmenin sürekli anlama ve sınamaya yönelik belleksel işlemleri onun konu alanı uzmanı olmamasına*

karşın, çeviri yaparken konu alanı uzmanından önce yeni bilgiyi edinmesini sağlar.” (Yazıcı, 2007). Çevirmen çalıştığı alanın uzmanı değildir. Bir başka deyişle tıp çevirisi yapabilmek için doktor olmak gerekli değildir. Fakat çevirmenin hedef kitleye hitaben üreteceği metin, söz konusu kaynak metindeki bilgilerin hedef kitleye aktarılması amacıyla üretilmektedir. Çevirmen bu bilgiye alan uzmanlarından daha önce erişmektedir. Çevirmen uzmanlaştığı veya uzmanlaşmak istediği alanda bilgi birikimini güncel tutmalı, bilgiyi araştırma ve öğrenme edincine sahip olmalıdır.

Uzmanlık alanı konusu dile getirildiğinde ilk önce terminoloji konusu akla gelmektedir. Fakat metnin şekillendiği özel alan dilini anlayabilmek ve hedef okuyucu kitlesine hitap edecek şekilde aktarabilmek daha önemli görülmelidir. Özel alanlarda çalışan birçok çevirmen BDC araçlarından faydalanmaktadır. Bu araçlar vasıtasıyla oluşturulan çeviri bellekleri, üretilen çevirilerde tutarlılık ve çeviri sürecinde kolaylık sağlarken, terim yönetim araçları, işveren-aracı şirket tarafından temin edildiğinde ya da çevirmenin çalışma sürecinde oluşturması sayesinde terim kullanımını son derece kolaylaştırmakta ve tutarlılık sağlamaktadır. Çevirmenin başlıca görevi, kaynak metni doğru bir şekilde yorumlamak, alan jargonunu doğru şekilde kullanmak ve hedef metni amacı ve işlevini yerine getirmesini sağlayacak şekilde üretmek olacaktır.

Çevirmenin piyasa koşulları çerçevesinde birçok alanda nitelikli çeviri üretmesinin beklenmesi, çeviri piyasasında uzmanlaşmanın zorluklarından biri olarak gösterilmiştir (Eruz-Esen, 2000). Burada vurgulanması gereken durum, çeviri sektörünün çevirmenlerin çalışma koşullarını şekillendirebildiği gibi, çevirmenlerin de çeviri sektörünü şekillendirebilecek olmasıdır. İdeal koşullar altında:

- Çevirmen en az iki dil edincine ve ortalama üstü kültür bilgisine sahip şekilde çeviri eğitimi için yükseköğretime girmeli,
- Eğitim süreci içerisinde genel ve özel çeviri kuramlarını ve bunların bir uygulama olarak çeviri ile bağlantılarını göreceği şekilde eğitim almalı,
- Yine eğitim sürecinde çeviri sektöründe en çok iş imkanı sağlayan (halihazırda bu çalışmada sıralanan Teknik, Tıp, Hukuk ve Genel alanları olmakla birlikte, sektördeki gelişmeler doğrultusunda güncellenerek) ve öğrenme sürecine önemli katkıları bulunan alanlarda koşut metinlerle çalışarak temel düzeyde aşinalık edinmeli ve belirli alanlara yatkınlığı belirlenmeli,

- Çeviri sektöründe çalışmaya başlamasının ardından yatkınlık gösterdiği alanlarda yetkinliğini geliştirmek üzere, alana ilişkin araştırma ve okumalar yapmalı, koştut metinleri incelemeli, yaptığı çeviriler için geribildirim almalı, ve
- Alanda yaptığı çevirilerin beklentileri karşılması halinde BDÇ araçlarından da faydalanarak alana ilişkin kendi kaynaklarını oluşturmalı ve ağırlıklı olarak uzmanı sayılacağı alanda çalışmalıdır.

Yukarıdaki planlama doğrultusunda gelişim gösteren bir çevirmenin, nitelikli çevirileri makul süreler içerisinde üretebilmesi ve sektörde iş imkanlarına ulaşabilmesini sağlayacak bağlantıları oluşturabilmesi halinde, aşına olmadığı bir alanda çalışma zorunluluğu olmaksızın kariyerini sürdürebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Elbette çevirmenin bu uzmanlık düzeyine ulaşması ve sektöre entegre olmasının ardından, farklı uzmanlık alanlarında yeteneklerini geliştirerek iş seçeneklerini artırması mümkündür.

1.3.2. Akademik İlerleme ve Çeviri Piyasasına Etkileri

Bilindiği üzere çeviri, yüzyıllarca insan toplumlarının iletişimde önemli bir rol oynamış bir uygulama alanı olmasına rağmen, akademik anlamda temellerini Dilbilim çatısı altında atmıştır. Holmes'ın başlattığı yeni akım ile (Holmes, 1988), Çeviribilim yeni bir alan olarak öne çıkmıştır. Dilbilim ile yakın ilişkisi göz ardı edilemeyecek olmakla birlikte, Çeviribilim'in kendine özgü sorunları ve koşullarının bilimsel temellerde irdelenmesi önem arz etmektedir.

Çeviribilim konulu akademik çalışmalar, geçen 40 yılı aşkın süre içerisinde büyük oranda hız kazanmıştır. Kaynak metin odaklı yaklaşımlardan işlevsel çeviri kuramlarına, çeviri sosyolojisinden çeviri teknolojilerine ve sözlü çeviriye kadar çeviri kapsamındaki birçok uygulama hemen her yönü ile araştırma ve inceleme konusu olmuştur. Çeviribilim konulu incelemelerde bilhassa vurgulanması gereken sorun, çevirinin disiplinlerarası bir alan olması ve sayılamayacak kadar çok alanda iletişimi sağlama işlevi sürecinde duruma ve bağlama göre şekillenmesi nedeniyle çeviriye ilişkin genellemeler yapan kuramların kapsayıcı olmamasıdır. Bengi'nin ifadeleriyle, *“Kısaca genel çeviri kuramı olduğunu iddia eden bu kuramlar çeviri gerçeklerinden kimi yönleriyle kopuk gelişmiş ve bu nedenle ancak ve ancak kısmi çeviri kuramı*

olabilmişlerdir. İçerikte birbirinden farklı olan bu kuramların kimi benzer özelliklerinin yanı sıra “kısmi” olma özellikleriyle bir paradigma oluşturduklarını (veya paradigmanın yansıması olduklarını) söyleyebiliriz: Gücünü çeviri gerçeklerinden almayan ve amacı çeviri gerçeklerine cevap vermek olmayan bir paradigma.” (Bengi, 1992). Çevirinin uygulama alanı olarak köklü geçmişi, kuramsal bir altyapı ile desteklenmemektedir. Çeviribilim alanında yapılan akademik çalışmalar da henüz yeni sayılabilir. Buna çevirinin son derece geniş bir ölçekte ve değişken bir yapı sergileyebilen bir uğraş olması eklenince, çeviri uğraşını kesin çizgilerle tanımlayan ve alanın belirgin çerçevelere oturtulmasını sağlayan kuramsal yaklaşımlar oluşturulamadığı söylenebilir.

Son dönemlerde çevirinin genel bir tanım içerisine oturtulmasından ziyade, çeviri uğraşının belirli alan veya uygulama koşulları çerçevesinde nasıl şekillendiğini, daha kısıtlı bir bağlam içerisinde ne tür özellikler sergilediğini konu alan çalışmaların yaygınlaştığı söylenebilir. Yurt dışında bilhassa çevirinin uygulama yönüne dönük, Anthony Pym gibi araştırmacıların çeviri teknolojilerini konu alan, André Gillies gibi sözlü çeviri üzerine çalışmalar ve yayınlar yapan uzmanların çalışmaları dikkat çekmektedir.

Çevirinin akademik bir uğraş olarak irdelenmesinde odak noktanın, çok uzun bir süre boyunca yazınsal çeviri olduğu söylenebilir. Şehnaz TAHİR GÜRÇAĞLAR, BITRA’DA listelenen çalışmaların %9,3’ü teknik çeviri ile ilgili iken, teknik çeviriye göre çok daha sınırlı bir uygulama alanı olan edebiyat çevirisine ilişkin çalışmaların sayısının bunun iki katından fazla olduğunu ve %21’i bulduğunu belirtmiştir (Gürçağlar, 2011, s. 33). Söz konusu çelişkiyi vurgulamak adına bir başka durum belirtilmelidir: Avrupa Komisyonunun 2017 Dil Hizmetleri Endüstri Raporuna göre çeviri sektöründe başı, %20 ile %10 arasında değişen oranlarla Hukuk, Finans, Tıp ve Üretim (Teknik) alanları çekmektedir (Avrupa Komisyonu, 2017, s. 5). Yazınsal alana yönelik bu tür çalışmalar, çevirmenler ve çeviri bilimciler için birçok konuda rehber görevi görmüş olmakla birlikte, bir sektör uygulaması olarak çevirinin gelişimine katkı sağladığı söylenemez. Öte yandan, son dönemlerde ülkemizde de çevirinin uygulama yönünü konu alan çalışmalarda artış olduğu söylenebilir. Bilhassa çeviri teknolojileri, yerelleştirme, özel alan çevirisi, çevirinin meslekleşmesi, çevirmenlerin çalışma

koşulları ve piyasa odaklı çalışmalar görülmeye başlanmıştır. Bu tür çalışmaların önümüzdeki yıllarda çeviri piyasasına ve çeviri eğitimine kılavuzluk edeceği umut edilmektedir.

1.3.3. Bilgi Teknolojileri ve Dijital Ortamların Gelişmesi ile Çeviri Uğraşı ve Çevirmenlerin Geçirdiği Değişimler.

Çevirmen profilinde yaşanan değişimlerin irdelendiği 1.3. bölümünde belirtildiği üzere, bilgi teknolojileri ve dijital ortamlarda yaşanan gelişmeler, çevirmenlerin çalışma hayatını doğrudan etkilemiştir. Söz konusu etkinin iki alt başlık çerçevesinde irdelenmesi mümkündür.

Bunlardan ilki ‘bilgiye erişimdir’. Çeviri her şeyden önce çevirmenin bilgi birikimi ve kavrama becerileri ile metinleri anlamlandırma ve hedef kitleye iletişimsel becerileri yoluyla aktarma uğraşdır. Birçok defa vurgulandığı üzere, çevirmenin belirli bir alanda, bilhassa özel alanlarda çeviri edincini geliştirmesi ve becerilerini artırmasının başlıca koşullarından biri de kaynak metnin içinde bulunduğu alana ilişkin bilgi düzeyidir. Çevirmen bir alan uzmanı değildir, fakat çeviri yaptığı alanda uzman bilgi sahibi olması gereklidir. Bu amaçla çevirmenin bilgiye erişim sağlama çabası, çeviri sürecinin önemli adımlarından biridir. Bilgiye erişim, 20. Yüzyılın sonlarında bilgisayarlar ve dünya çapında ağ (www) yapısının yaşantımıza girmesi ile önemli bir değişim geçirmiştir. Dünya çapında bir iletişim altyapısının doğması ve bu ağa bağlanarak çalışan teknolojik araçların yaygınlaşması ile birlikte, bilgiye erişim büyük ölçüde hız kazanmıştır. Günümüzde hemen herkesin taşıdığı akıllı telefonlar ile 20 yıl önce ulaşılması çok daha zor olan ve çok daha uzun süren bilgilere saniyeler içerisinde erişilebilmektedir. Bu durum çevirmenin çalışma koşullarını büyük ölçüde etkilemiştir.

Öncelikle çevirmenlerin kaynak metni doğru şekilde yorumlayabilmesi ve alan uzmanları için üretilmiş, alan terminolojisinin yoğun şekilde kullanıldığı ve günlük hayatta sık karşılaşılmayan ifadeleri anlamlandırabilmesi, söz konusu uzmanlık alanıyla ilintili bilgilere erişebilmesini gerektirecektir. Geçmişte bu erişim çoğunlukla basılı kaynaklar, konuya hakim çevirmenler, çeviri istemcisi ve gerekli durumlarda alan uzmanları ile istişare gibi yöntemlerle sağlanmıştır. Elbette dijital teknolojinin getirdiği değişimler bu yöntemleri geçersiz kılıyor denemez. Fakat bazı durumlarda çevirmenin bir kavram veya terimi anlamlandırabilmesi için bu kavram veya terimin karşıladığı

nesneye ait bir resmi veya videoyu görmesinin yeterli olabildiği düşünülürse, internet üzerinden bu tür bilgilere hızlı erişim çoğunlukla çevirmeni daha meşakkatli yöntemlerden kurtaracak, zaman ve emek tasarrufu sağlayacaktır.

Elbette internet üzerinden arama yapmak, teknolojinin çevirmenlere sağladığı tek avantaj değildir. Alan bilgisine erişim ve bilhassa terminoloji konusunda çevirmeni destekleyici araçlar ve yazılımlar geliştirilmiştir. Bilhassa terim yönetimi amacı taşıyan ‘Terminoloji Yönetim Araçları’ (Terminology Management Tools/Software), yalnızca çevirmene terim karşılıklarını vermekle kalmamakta, metin içerisinde tercih edilen veya kullanılması yasaklı ifadeleri işaretlemekte, terimlerin detaylı açıklamalarını vermekte, gerekli durumlarda ilgili nesnenin bir görseli ile açıklamalar desteklenebilmektedir. Bu yönüyle söz konusu yazılımların çevirmenlere ciddi anlamda destek olduğu, çalışma sürelerini önemli ölçüde kısalttığı ve ortaya çıkan çeviri ürününün kalitesini artırdığı söylenebilir.

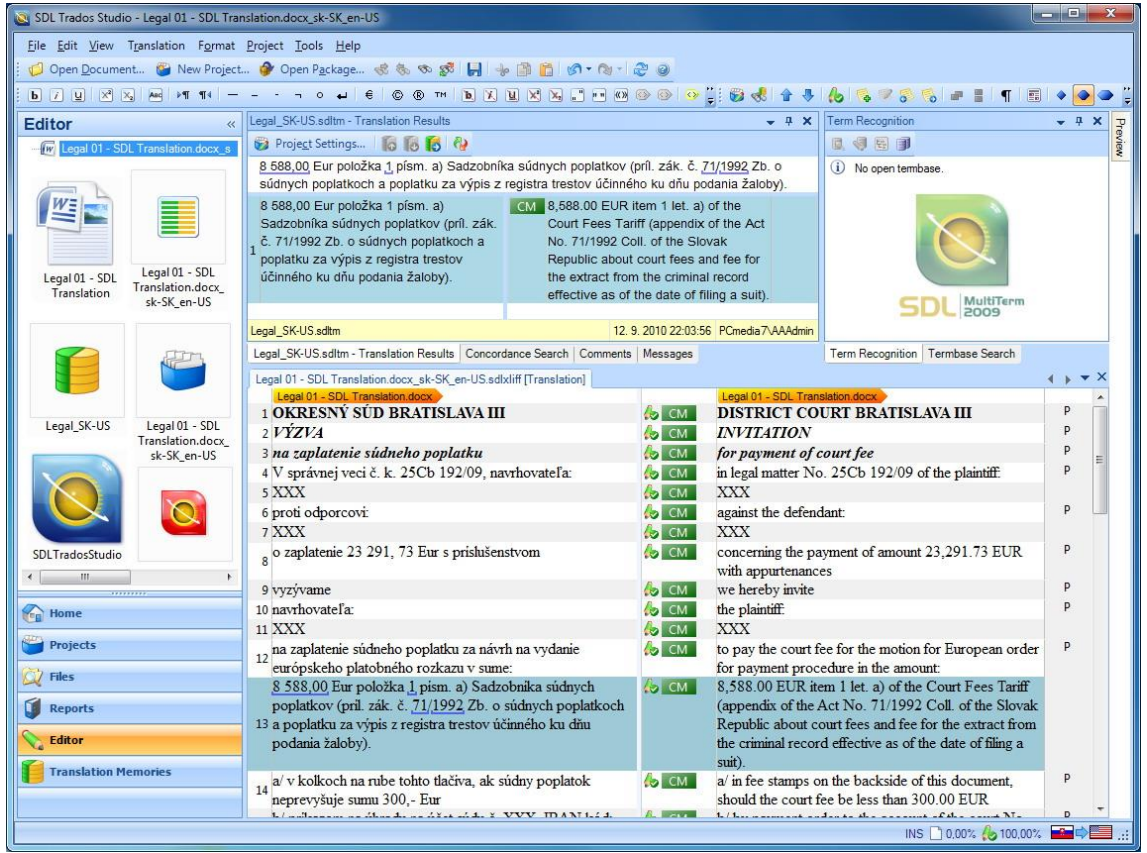
Teknolojinin çevirmene sağladığı katkıların bir diğer yönü ise ‘Çeviri Etkinliği’ ile doğrudan ilişkilidir. Çeviri bilişsel bir süreç olmakla birlikte, çevirinin girdi ve çıktıları fiziki dünyadadır. Çevirmenin kaynak metnini rahatlıkla okuyabileceği ve kullanabileceği bir yapıda alması gereklidir. Kaynak metinlerin basılı veya el yazısı olarak temin edildiği geçmiş dönemlerin aksine, günümüzde çeviri işlerinin neredeyse tamamı dijital belgeler halinde temin edilmektedir. Bunun bir istisnası pasaport, kimlik, nüfus kaydı ve benzeri belge/evrak işleridir. Fakat çeviri sektöründe bilhassa uzmanlık gerektiren, yüksek hacimli (yoğun içerikli) ve zorlu işler çoğunlukla dijital olarak temin edilmektedir. Çevirmen bilgisayar destekli çeviri aracı kullansa da kullanmasa da dijital belgelerle çalışmak çok daha kolay olmaktadır.

Yukarıda sözü edilen durumun getirdiği bir başka kolaylık ise çevirmenin coğrafi kısıtlamalar olmaksızın çalışabilmesidir. Çeviri kültürler arası bir iletişim aracı iken çevirmenin yaşadığı toplum içerisinde kendisine sağlanan çalışma koşulları ve iş imkanları ile kısıtlı kalması doğal bir durum değildir. Serbest bir çevirmen, yurt dışındaki kurumlar da dahil olmak üzere birçok kurum ve istemciden çeviri işi alabilmekte, sektör içerisinde kendi niteliklerine ve çalışma şekline uygun metinleri ve istemcileri tercih edebilmekte, fiziki olarak istediği konumda çalışabilmektedir.

Çeviri etkinliğinin gerçekleştirilmesi konusunda teknolojinin çevirmenlere sağladığı en önemli katkının Bilgisayar Destekli Çeviri Araçları olduğu söylenebilir. Söz konusu araçlar, çeviri sürecini birçok yönden desteklemekte ve kolaylaştırmaktadır. Çeviri araçları ile çalışan çevirmenler, aracın temel özelliklerine bağlı olarak farklı işlevlere erişebilmektedir. Fakat bu araçların birçok özelliği ufak farklılıklara rağmen temelde aynıdır. Kaynak metin, bir çeviri aracına yüklendiğinde segmentlere ayrılır. “Segment” ifadesi metnin yazım özelliklerine ve çevirmenin tercihlerine bağlı olarak belirli bir düzen içerisinde bölümlere ayrılması olarak nitelenebilir. Segmentlere ayırma düzeni kelime, cümle veya paragraf gibi boyutlara ayarlanabilmektedir. Çevirmenin ekranda tüm metni görüyor olmasına rağmen, üzerinde çalışmakta olduğu bölümleri ayrılmış şekilde görmesi, çevireceği kısma odaklanmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca tüm çeviri araçları ekranın bir bölümünde (araca bağlı olarak sağ-sol veya alt-üst şeklinde) kaynak metni gösterirken, bu bölümün karşısında hedef metnin girileceği alana yer vermektedir (bkz: Tablo 1.2.). Bu sayede çevirmen bir bölümde segmentlere ayrılmış şekilde kaynak metni görürken, diğer bölüme çevirisini yazabilmektedir. Çeviri arayüzünün bu şekilde bir düzene oturtulması, çevirmenin metinde belirli bölümlere dikkatini vererek çalışmasına yardımcı olduğu gibi, çeviride yapabileceği hataları görmesini de kolaylaştıracaktır.

BDÇ araçlarının önemli bir diğer özelliği ise Çeviri Belleği (Translation Memory) işlevidir. Çeviri belleği, araç üzerinde çalışan çevirmenin segment bazında girdiği hedef metinleri, kaynak metin ile eşleştirerek kaydeden bir özelliktir. Kaynak metinde tekrar eden veya benzeşen cümleler olduğunda (ayarlanabilir karakter eşleşme yüzdelik değeri üzerinden) çevirmen araç üzerinde daha önce girdiği hedef metni öneri olarak alacaktır. Çoğu araç kaynak metinde ufak değişiklikler (ekleme, çıkarma veya farklılık) olduğunda bunları da belirgin şekilde vurgulamaktadır. Böylece çevirmen eşleşen cümlelerde aynı hedef çeviriyi kullanabilecek, farklılık gösteren cümlelerde ise gerekli ufak değişiklikleri yaparak çeviride önemli ölçüde zaman ve emek tasarrufu sağlar. Ayarlara bağlı olarak söz konusu araçlar %100 eşleşen ifadelerin karşılıklarını otomatik olarak hedef bölümüne yerleştirebilmektedir. Alan dilinde tutarlı ve belirli kalıplara uyan ifadelerin tercih edildiği teknik, ticari, hukuk ve tıp gibi alanlarda bu özellikler çevirmenin tutarlı çeviriler üretmesini desteklemektedir.

Tablo 1.2.
SLD Trados Studio Arayüz Görünümü

Kaynak: <http://blog.slavis.net/translations/tips-tricks-to-keep-in-mind-when-using-the-sdl-trados-studio/>

Bilgisayar destekli çeviri araçlarının bir diğer öne çıkan özelliği ise ‘Konkordans Arama’ (Concordance Search) özelliğidir. Bu özellik, temelde bir sözlük prensibine yakın bir şekilde çalışır. Çevirmen araç üzerinde kolay ulaşılabilir bir konumda bulunan Konkordans özelliği ile metinde geçen tüm terim, kelime, ifade ve cümleleri, çalışmakta olduğu metin, belge, çeviri belleği veya proje üzerinde aratabilmektedir. Söz konusu arama ile elde edilen sonuçlar, aranan ögenin bağlamı içerisinde bulunmasını sağlar. Kavramların metinde farklı bağlamlarda çok farklı anlamlar edinebilmesi nedeniyle bu özellik çevirmene aradığı kavramın ilgili metinde veya projede tam ve kesin anlamını belirleme olanağı sunacaktır. Bilhassa günlük dilde farklı bir karşılığı olduğu halde belirli bir alan dilinde özel bir anlam yüklenmiş terimler ve farklı bağlam içerisinde birden fazla anlamı karşılayabilen terimler, bu arama yöntemi ile ilgili bağlamda edindiği anlamı niteleyecek şekilde belirlenebilmektedir.

Çevirmenlerin çalışma koşullarında teknoloji ile yaşanan bir iyileştirme de çevirmenin gerçekte ne kadar iş yapmak zorunda olduğunu belirlemesini sağlayan bir özelliktir. Geçmişte el yazısı veya basılı kaynak metinlerle çalışan çevirmenler, çeviriyi sayfa bazında ücretlendirmek durumunda kalmıştır. Standart bir A4 sayfa, yazı boyutu ve kullanılan alana göre oldukça değişken miktarlarda kelime veya karakter içerebilmektedir. Basılı metinler genellikle belirli standartlara uygun şekilde yazılmış olsa da çevirmenin bir sayfaya bakarak yapacağı ücretlendirme kesinlik arz etmemektedir. Bilhassa hacimli bir çeviri projesinde sayfa birimi üzerinden yapılan bir ücretlendirme, büyük oranda tahmini olmaktadır. Günümüzde MS Office programları ve tüm BDÇ araçları kaynak metnin kelime ve karakter sayılarını net bir şekilde göstermektedir. Bilindiği üzere de çeviri sektöründe ücretlendirme, kaynak veya hedef metnin karakter veya kelime sayısı üzerinden yapılmaktadır. Birim karakter veya kelime sayısında farklılıklar olmakla birlikte, dünyada ve ülkemizde çoğunlukla tercih edilen birim ölçütü 1000 punto (harf karakteri) şeklindedir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 17). Bazı metinlerde çevirmen kaynak metnin kelime veya karakter sayısını büyük ölçüde aşan bir çeviri üretmek durumunda kalabilmektedir. Çevirinin ücretlendirmesinde metnin zorluğu ile birlikte en önemli ölçüt, çevirmenin kaç karakter-kelime ile çalışması gerekeceğidir. Dolayısıyla teknolojinin sağladığı bu imkan, çeviri projeleri için çok daha kesin ve tutarlı ücretlendirme yapılabilmesine olanak sağlamaktadır (bkz. Tablo 1.1.).

Kelime ve karakter sayma özelliğinin bir diğer faydası da çevirmenlerin bir proje üzerinde çalışmadan önce metnin analiz edilmesi yoluyla metin içerisinde ve Çeviri Belleğinde eşleşme oranlarını görebilmeleridir. Bu özellik sayesinde çevirmen yalnızca projedeki toplam kelime-karakter sayısını görmekle kalmaz, aynı zamanda metin içerisinde benzer cümlelerin ve projeye atanan Çeviri Belleğinde kaynak metin ile eşleşen ifadelerin yüzdeleri ve toplam kelime/karakter sayılarını görebilmektedir. Böylelikle büyük çaplı bir projede çevirmenin işlememesi gereken toplam miktar belirlenmektedir. Çeviri sektörü içerisinde BDÇ araçlarının sağladığı bu kolaylık yepyeni bir bilinçlilik düzeyine erişilmesini sağlamıştır. Her iş kolunda olduğu gibi tanıdığı ve güvendiği bir çevirmen veya çeviri ofisi ile çalışmayı tercih eden işverenler, temin ettikleri kaynak metinde daha önce çevirisi yapılmış bölümlerin Çeviri Belleğinden eşleşeceğini, yine verilen kaynak metin içerisinde birbiriyle eşleşen (yani

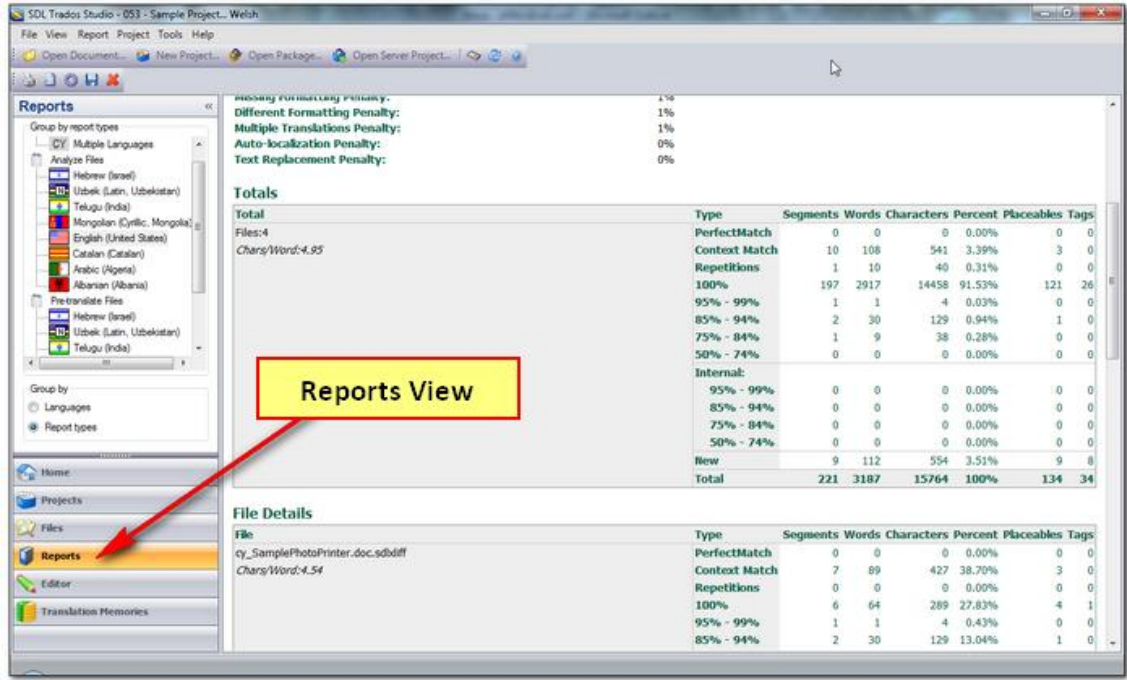
tekrarlanan) ifadelerin bu yazılımlarla yapılan analizlerde belirleneceğini bilmektedir. Bu sayede çevirmen veya çeviri ofisi, çeviri projesinin ücretlendirmesini bu doğrultuda yapmaktadır. Yani çeviri istemcisi tekrarlanan bölümler ve daha önce çevirisi yapılmış metinler için ödeme yapmamaktadır. Aynı şekilde çeviri ofisleri de çalıştıkları ofis içi veya serbest çevirmenlere bu analizler bazında ödeme yapmaktadır (bkz. Tablo 1.3., Örnek Analiz Tablosu). Büyük çaplı bir çeviri projesi söz konusu olduğunda, metindeki tekrar ve Çeviri Belleğinden elde edilen eşleşmelerin düşülmesi büyük fark yaratabilmektedir.

Kelime/karakter sayma işlevinin bir diğer etkisi de çevirmenin süreç içerisindeki motivasyonu ile ilgilidir. Çevirmen çalıştığı proje üzerinde sürekli olarak kaç karakter ve kelime olduğunu, bunların ne kadarının çevirisinin tamamlandığını, BDC aracı kullanıyor ise ne kadarının tekrar ve eşleşme ile çevirisinin yapıldığını ve geriye kaç kelime/karakter kaldığını sürekli olarak takip edebilmektedir. Bu da çevirmenin süreç içerisinde etkin kararlar almasında etkili olmaktadır. Bilindiği üzere, çeviri zorlu ve yorucu olabilen bir bilişsel süreç gerektirir. Bu süreç, sektör koşulları çerçevesinde genellikle kısıtlı süreler içerisinde tamamlanmalıdır. Çevirmenin çalıştığı proje üzerinde kaydettiği ilerlemeyi ve projenin tamamlanması için yapması gereken çeviri miktarını sürekli olarak takip edebilmesi, proje için ayrılan kısıtlı sürede nasıl hareket edeceğine ilişkin bilgilendirilmiş kararlar vermesine yardımcı olacaktır.

Yukarıdakilere ek ve sıklıkla göz ardı edilen bir işlev olarak, çevirmenin çalıştığı çeviri projelerinde kelime/karakter miktarlarını sürekli olarak takip edebilmesi, çevirmenin kariyeri ilerlemesinde önemli bir öge olabilmektedir. Ülkemizde çoğunlukla göz ardı edilmekle birlikte, çeviri sektörünün daha köklü bir temele oturduğu Batı ülkelerinde çevirmenlerin özgeçmişlerine ekleyebilecekleri en önemli bilgilerden birisi, belirli bir çeviri alanında şu ana kadar kaç kelime/karakter çeviri yaptıkları bilgisidir. Sektör açısından bakıldığında, çevirmenin çalıştığı belgeleri bir ispat olarak sunma imkanı çoğu zaman bulunmamaktadır, çünkü çevirmene gelen çeviri projeleri genellikle belirli bir düzeyde gizlilik arz eder. Çevirmenin belirli bir alana ilişkin çeviri deneyimini süre dilimleri (ay-yıl) ile nitelemesi de çok isabetli olmamaktadır, çünkü her çevirmenin çalışma hızı farklılık gösterir ve örnek olarak 1 yıl boyunca teknik projelerde çalıştığını belirten bir çevirmen, her hafta 2 gün teknik projelerle çalışmış, kalan süresinde farklı

faaliyetlerde bulunmuş olabilir. Öte yandan, çevirmenin meslek hayatı boyunca bir alanda kaç kelime/karakter çevirdiğini belirtebilmesi, alana ilişkin deneyimini en net haliyle ve gizlilik koşullarını ihlal etmeksizin yansıtan bilgi olacaktır.

Tablo 1.3.
Örnek Analiz Tablosu

The screenshot shows the 'Reports View' in SDL Trados Studio. A red arrow points to the 'Reports' tab in the left sidebar. The main window displays a summary table for the project '053 - Sample Project... Welsh'. The table includes columns for Type, Segments, Words, Characters, Percent, Placeables, and Tags. The 'Totals' section shows a 100% match rate for 197 segments, 2917 words, and 14458 characters. The 'File Details' section shows a 100% match rate for 6 segments, 64 words, and 289 characters.

Type	Segments	Words	Characters	Percent	Placeables	Tags
PerfectMatch	0	0	0	0.00%	0	0
Context Match	10	108	541	3.39%	3	0
Repetitions	1	10	40	0.31%	0	0
100%	197	2917	14458	91.53%	121	26
95% - 99%	1	1	4	0.03%	0	0
85% - 94%	2	30	129	0.94%	1	0
75% - 84%	1	9	38	0.28%	0	0
50% - 74%	0	0	0	0.00%	0	0
Internal:						
95% - 99%	0	0	0	0.00%	0	0
85% - 94%	0	0	0	0.00%	0	0
75% - 84%	0	0	0	0.00%	0	0
50% - 74%	0	0	0	0.00%	0	0
New	9	112	554	3.51%	9	8
Total	221	3187	15764	100%	134	34

Kaynak: https://www.proz.com/forum/sdl_trados_support/239671-studio_2011_deetailed_word_count.html

Çevirmenlerin dijital kaynaklarla çalışmaya başlamasının ardından çeviri sektöründe yeni bir sorun doğmuştur. Kaynak metin türleri (dosya türü) her zaman düzenlenebilir (editable) bir yapıda olmayabilmektedir. Dijital teknolojinin kullanıma girdiği erken dönemlerde belge türlerinin kısıtlı olması nedeniyle bu sorun çok görülmemiş olmakla birlikte, ilerleyen dönemlerde farklı gereksinimlere karşılamak amacıyla kullanılan farklı belge türleri ve yapıları da çevirmenlerin iş hayatına dahil olmuştur. En bilindik haliyle, çevirmenlerin resim formatında veya “.pdf” uzantılı ve düzenlenebilir olmayan belgelerle çalışması istenebilmektedir. Benzer şekilde, alan uzmanlarının kullandığı bazı özel yazılımların kendine özgü bir uzantısı olmakta ve kaynak metinler çevirmene bu dosya uzantısı ile temin edilebilmektedir (örn. Mühendislerin sıklıkla kullandığı bir yazılımın ürettiği kaynak dosyalar “.cad” uzantılıdır). Çevirmenlerin bu tür farklı belge türleri ile temin edilen kaynak metinler ile çeviri yapabilmesi amacıyla Dosya

Dönüştürme (Conversion) yazılımları kullanılmaktadır. İnternet üzerinden veya bilgisayarda kurulu olarak çalışabilen bu yazılımlar, çevirmenin kaynak metni üzerinde rahatlıkla çalışabileceği bir yapıya (örn. MS Word) dönüştürmesini ve ürettiği hedef metni istemciye istediği dosya türü ile iletmesini sağlamaktadır. Son yıllarda birçok BDÇ aracı bu dönüştürme işlevini sisteme entegre şekilde sağlamaktadır. Birçok farklı dosya uzantısına sahip belgeler, kaynak metin olarak yazılıma eklenebilmekte ve çevirmen bunları alışkın olduğu düzen içerisinde görüntüleyebilmektedir. Bu da çevirmeni büyük bir uğraştan kurtarmakta, çevirinin kalitesini desteklemektedir.

Teknolojik gelişmelerin çevirmenlere kattığı ve aslında önemsiz gibi görünse de çeviri sürecine önemli katkıları olan bir diğer başlık ise kalite güvence sistemleridir. Kalite güvence sistemleri, çevirinin ‘doğruluğunu’ veya yeterliliğini ölçmez elbette. Fakat en önemli işlevlerinden biri olarak, çevirmenin yoğun ve zorlu bir çalışma süreci içerisinde yapabileceği yazım hatalarını tespit eder ve düzeltir. Yazım denetimi olarak temel yazı yazma yazılımlarında da bulunan bu özellik, BDÇ araçlarında çok daha ileri bir boyutta sunulmaktadır. Çeviri süreci içerisinde sıklıkla yapılabilen yazım hataları, çeviri istemcisinin ilk önce dikkatini çeken hatalar arasındadır. Çevirmenin bilgisizliği veya yetkin olmamasıyla ilgisi olmayan, tamamen insani bir durum olarak teşkil olan yazım hataları, sektörde kaynak metnin ‘yetersiz’ veya ‘niteliksiz’ olduğu izlenimine neden olmakta, çevirmenin yetkin olmamakla itham edilmesine neden olabilmektedir. Dijital bir ortamda çalışan çevirmen, bu sorunlara maruz kalmamak adına yazım denetimi işlevlerinden faydalanabilmektedir.

BDÇ araçları ise bu işlevi daha üst bir boyuta taşımaktadır. Genellikle ‘Kalite Güvencesi’ (Quality Assurance) veya ‘Doğrulama’ (Verify) adı ile görülen bu işlevler, çeviride hedef metinde görülen birçok mekanik sorunu insanüstü bir şekilde tespit edebilmektedir. Örneğin birçok rakam ve tarih geçen bir kaynak metnin yalnızca bir cümlesinin çevirisinde tarih yanlış yazılmış olabilir. Aynı belgede 1000 adet rakam içerisinden 100 adedi de hatalı olabilir. Kalite Güvence sistemi, bu hataların tümünü tespit edecek ve çevirmene gösterecek, belirli durumlarda otomatik olarak düzeltebilecektir.

Kalite Güvence sistemlerinin bir diğer işlevi ise çeviri projesine eklenmiş bir Çeviri Belleği ve Terminoloji ile tutarsızlık görülen durumların tespitidir. Çeviri istemcisi,

faaliyet gösterdiği alanda belirli bir alan dili (alt dil) ve bu alan dili içerisinde belirli bir terminoloji kullanmakta, çevirilerde de bu alt dil ve terminolojinin tercih edilmesini isteyebilmektedir. Çevirmenin bu şekilde tutarsızlık hatalarına düşmüş olması halinde, Kalite Güvence sistemleri söz konusu hataları tespit edebilmektedir.

Güvence ve kalite konusunun bir uzantısı ise çeviri sürecinin sektördeki ilerleyişi ile ilgilidir. Kuramsal açıdan çevirinin kaynak metin yazarı ile hedef metin okuyucuları arasında çevirmen aracılığıyla yürütülen bir iletişim olduğu düşünülebilir. Fakat bir piyasa uygulaması olarak çeviri sürecinde birçok başka taraf bu iletişime dahil olabilmektedir. Öncelikle çeviri istemcisi her zaman doğrudan çevirmene ulaşmamakta, araya çeviri işletmeleri girebilmektedir. Çevirmenin bir çeviri işletmesinden alacağı projenin genel anlamda hazırlanması süreci söz konusudur. Çeviri projesine ilgili Çeviri Bellekleri ve terminoloji dosyalarının hazırlanması, proje analizlerinin gerçekleştirilmesi ve çevirmene iletilmesi süreçleri teknolojik ilerlemeler ile daha üst bir boyuta taşınmıştır. Öyle ki, günümüzde birçok çevirmen kaynak metnini bir proje dosyası halinde almakta, proje içerisinde ilgili Çeviri Belleği, terminoloji, çeviri kuralları, talimatları ve gerekli tüm bilgileri bulabilmektedir.

Projenin çevirmenden sonraki aşamasında ise sürece Son Okuyucu (Proofreader), Editör ve Proje Yöneticisi gibi aktörler dahil olmaktadır. Çevirinin genel anlamda kalitesini ve yeterliliğini değerlendiren, gerekli düzenleme ve düzeltmeleri yapan bu aktörlerin çalışma düzenleri de teknoloji ile kolaylaşmaktadır. BDÇ araçlarının daha önce sözü edilen ‘segmentasyon’ düzeni ile çevirilerin kaynak metin karşısında değerlendirilmesi ve düzeltilmesi kolaylaşmakta, mekanik hatalar ortadan kalkmakta, Çeviri Belleği ve terminoloji ile tutarlılık sağlanmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin çevirmenlerin çalışma düzeninde yarattığı en son değişikliklerden biri de ‘on-line’ çalışma imkanıdır. Elbette çevirmenler uzun süredir internet aracılığıyla aldıkları kaynak metinlerle çalışmakta, internet üzerinden araştırma yapabilmekte ve çevirilerini internet aracılığıyla teslim edebilmektedir. Fakat BDÇ araçlarının internet üzerinden çalışmaya başlaması, yani on-line veya bulut tabanlı (cloud-based) araçların doğması süreçte bazı önemli farklılıklar yaratmıştır. Bir önceki paragrafta belirtildiği üzere, çeviri sürecinde çevirmeni destekleyen teknolojik araçlara ek olarak çeviri sürecinde farklı roller üstlenen taraflar mevcuttur. Ayrıca çeviri

projelerinin tek bir çevirmene atanmasından ziyade, birden fazla çevirmenin eş zamanlı çalışması sayesinde sürecin hızlandırılması da sıklıkla görülen bir durum haline gelmiştir. Bu çalışma düzeni içerisinde çevirmenler ve editörler/proje yöneticileri/son okuyucular arasında sürekli iletişim sağlanması ve bilgi alışverişi olması, çevirinin kalitesini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bulut tabanlı araçlar, söz konusu taraflar arasındaki iletişim sürecini kolaylaştırmaktadır. Bazı araçlar doğrudan çeviri arayüzü üzerinde iletişim kurulmasına imkan sağlamaktadır. Bu duruma somut bir örnek vermek gerekirse, çevirmenin araç üzerinde yaptığı bir çeviri, öncelikle proje yöneticisi veya editöre iletilir. Yönetici veya editör yine çeviri aracı (yazılımı) üzerinden çevirmenin sunduğu çeviriyi inceler, gerekiyor ise düzeltmeler yapar ve çevirmene geribildirim olarak iletir. Çevirmenin aldığı geribildirime yanıt vermesi sonucu çeviri tekrar değiştirilir veya geçerli hali ile proje yöneticisine veya editöre geri döner. Tarafların çeviri üzerinde uzlaşma sağlanmasının ardından söz konusu çeviri Çeviri Belleği içerisine kaydedilir ve ilgili projede çalışan tüm çevirmenler için ‘Onaylı Çeviri’ olarak görülür. Bir başka deyişle çevirmenin yaptığı hata anında düzeltilir, çevirmenin yapmış olduğu çeviriyi editör veya proje yöneticisinin anlamaması ve hata olarak görmesi durumunda çevirmenin kendini savunma hakkı doğar. Taraflar birbirleriyle bilgili şekilde iletişim kurarak uzlaşmaya varır ve bu süreç sonunda oluşan çevirinin kaydedilmesi sayesinde proje üzerinde çalışan bir başka çevirmenin aynı hataya düşmesi önlenmiş olur.

Çevirmenlerin çalışma şekilleri teknolojik ilerlemeler ile son derece bağdaşık bir sistem içerisinde yer almaktadır. Çevirinin küresel ekonomik ve kültürel ilişkilerde oynadığı son derece kritik rolün getirdiği farkındalık sayesinde çeviri süreçlerinin iyileştirilmesi, sürelerin kısaltılması ve çevirmenlerin desteklenmesi için sürekli yeni teknolojik adımlar atıldığı söylenebilir. Bu bakımdan devingen teknolojinin sürekli olarak takip edilmesi ve çevirmenin teknolojiyi meslek hayatının ayrılmaz bir parçası olarak görmesi gerektiği iddia edilebilir.

BÖLÜM 2: ÜLKEMİZDE ÇEVİRİ EĞİTİMİ UYGULAMALARININ ÇEVİRMEN YETKİNLİĞİNE KATKISI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

“Eğitim sistemleri, sisteme gelen öğrencilerle işler. Öğrencilerin örgün eğitime girmeden önceki yaşam kalitesi, ne tür öğrenci olacakları üzerinde önemli etki sahibidir” (Education Section, Programme Division, United Nations Children's Fund, 2000). Eğitimin temel tanımında belirtildiği üzere, eğitim süreçlerinde öğrencinin etkisi son derece önemlidir. Ülkemizdeki çeviri eğitiminde de durum farklı değildir. Çeviri eğitimi kolay ve basit bir konu değildir. Aksine çok değişkenli, devingen, çok yönlü ve öz disiplin gerektiren bir uğraş olduğu söylenebilir. Çeviri eğitiminin birçok yönden ve birçok amaç doğrultusunda irdelenmesi gerekirken, çevirinin eğitimi verilebilir bir uğraş olup olmadığı bile hala tartışma konusu olabilmektedir. Eruz’un deyimiyile, *“Çeviri etkinliğine baktığımızda bu konuda farklı görüşlerin bulunduğunu görüyoruz. Kimine göre çeviri bir yetenek işidir. Örneğin, yazın çevirisi yapmak için kesinlikle yazına yatkın olmak, dahası yazar olmak gerekir gibi düşünceler günümüzde de gündeme gelebiliyor. Oysa çeviri, çeviri edinciyle kotarılabilecek bir iştir. Çeviri edinci de eğitimle kazanılır. Başka bir deyişle, her uğraş gibi çeviri de emek isteyen, yoğun donanım gerektiren bir etkinliktir* (Eruz, Çevirinin Eğitilebilirliği Üzerine Bir Çalışma, 2008, s. 211). Buradan anlaşılacağı üzere, çeviri edinci ve çeviride yetkinlik, eğitimle kazanılabilir. Elbette bireyin karakteri ve yükseköğretim öncesinde edindiği kültür ve birikimi belirli alanlarda çeviriye daha yatkın veya daha ‘yetenekli’ olmasını sağlayabilmektedir. Fakat çeviri edinci yeterli çaba ve doğru eğitim verildiğinde kazanılabilmektedir.

Ülkemizde çevirmenlik eğitimi yükseköğretim kurumlarında Mütercim-Tercümanlık veya Çeviribilim adı altında Lisans Programı (4 Yıllık Program) veya Uygulamalı Çevirmenlik Ön Lisans Programları (2 Yıllık Program) kapsamında verilmektedir. Öğrenci alımı ise Lise eğitimi sonrası Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) ve Yabancı Dil Sınavı sonucuna göre yapılmaktadır (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 9). Eğitim programları her bir yükseköğretim kurumunda farklılık gösterse de, genel anlamda aşağıda sıralanan türde derslerin Mütercim Tercümanlık, Çeviribilim,

Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik gibi çeviri odaklı programlara dahil edildiği görülmektedir:

- Türk Dili,
- İngilizce Yazı Becerisi,
- Dilbilimine Giriş,
- İngilizce Sözlük Bilgisi,
- İngilizce Okuma,
- Metin İnceleme,
- Türkçe Yazı Becerisi,
- İngilizce Konuşma,
- İngilizcenin Yapısı,
- Basın Dili,
- Çeviriye Giriş,
- Türkçenin Yapısı,
- Duyduğunu Anlama,
- Konuşmalarda Not Alma,
- İngilizce-Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilgisi,
- Söylem Çözümlemesi,
- Çağdaş Batı Edebiyatı,
- Çeviri Kuramı, Özetleyerek Çeviri,
- Yazılı Metinlerin Sözlü Çevirisi,
- Hukuk ve Ekonomi Metin Çevirileri,
- Çeviri Eleştirisi gibi dersleri alırlar (2015 ÖSYM Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu).

Lisans düzeyinde eğitimi verilen bir uğraş olarak çeviri eğitiminde kuramsal temellerin ve dayanakların önemi yadsınamaz. Bu konuda Nord aşağıdakileri dile getirmektedir:

- 1) Kuramsal ve yöntemsel temeli belirlenmemiş kitap çeviri öğretim kitabı sayılamaz.
- 2) Çeviri eğitim kitabı erek kitlesini belirlemeli ve bu hedef doğrultusunda gelişmelidir.

- 3) Çeviri öğretim kitabı elden geldiğince az ama en çok kullanılan ya da kullanılabilir nitelikte olan kuramsal bilgiye yer vermeli.
- 4) Çeviri metinde öğrencinin karşılaştığı güçlükler onun çeviri sorununu algılamasını engellememeli, bir başka deyişle kitaptaki çalışma onun sorun çözme yeteneklerini de geliştirmeli.
- 5) Çeviri yardımcı araçlarının kullanımını yönlendirici nitelikte olmalı. Örneğin koşut metinler kaynak dilden değil de erek dilden verilmeli.
- 6) Çeviri kitabı sadece çevrilecek metinlerle sınırlı olmamalı, erek dilde karşılaştırma olanağı sağlayan metin ve çevirilere yer vermeli.
- 7) Kaynak metin olarak özgün metinler seçilmeli.
- 8) Gerçek duruma ilişkin bilgiler içeren metinler seçilmeli, örneğin metinler zorluk derecesine göre sınıflandırılmamalı, özellikle çeviri ödevlerinde çevirinin erek ekinde hangi işlevi yerine getireceği tanımlanmış olmalı.
- 9) Çeviri öğretim kitabının kendi başına bir değeri olmadığı, sadece çeviri edincini kazandırmada bir araç olduğu unutulmamalı.
- 10) Çeviri öğretim kitapları örnek çeviriler vermemeli, onun yerine erek dilde koşut metinler verilmesinin eğitsel açıdan değerli olduğu unutulmamalıdır (Nord, 1992).

Burada verilen maddelerden bilhassa çıkarılması gereken anlamları yorumlamak gerekirse, çeviri eğitiminde kuramsal temellere dayalı ve belirli standartları karşılayan bir eğitim izleğine gereksinim olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca 3. Maddede belirtilen, kitabın mümkün olduğunca az kuramsal bilgi vermesi ve bilhassa uygulamada kullanılabilir kuramlara öncelik tanınması gerektiği ifadesi, çeviri eğitiminde çevirinin uygulama yönünün göz ardı edilmemesi gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Söz konusu değerlendirmenin yapıldığı tarihten günümüze kadar çeviri eğitimi ve çeviri uygulaması önemli değişiklikler geçirmiştir. Bunlar arasında önemli bir değişiklik ise, önceki bölümde irdelenen teknolojik gelişmelerin tetiklediği değişikliklerdir. ‘Çeviriye yardımcı araçlar’ ifadesi günümüzde teknolojinin çevirmene sağladığı birçok olanağı niteler hale gelmiştir. Söz konusu teknolojiler sürekli gelişim halindedir. Mesleki bir uygulama olarak çeviri, bu değişim ve gelişimleri sürekli olarak içselleştirirken, eğitim programlarımızda bu değişimlerin eğitim programlarımıza yeterli ölçüde yansıtılıp yansıtılmadığı tartışma konusudur.

Bir başka önemli nokta ise, çeviri pratiğine yönelik uygulamalarda gerçek duruma ilişkin bilgiler içeren metinlerin seçilmesi önerisidir. Çevirinin bir uygulama alanı olarak son derece geniş bir kapsamı olduğu söylenebilir. Bu noktada çeviri pratiği için seçilecek metinlerin çeviriye konu başlıca alanları (Teknik, Tıp, Hukuk, Genel gibi. Bkz. Bölüm 1.1.) yansıtması gerektiği söylenebilir.

Son maddede çeviri öğretim kitaplarında örnek çeviri verilmemesi gerektiği belirtilmiş, bunun yerine koşut metinlerin kullanılması önerilmiştir. Her ne kadar çeviri öğrencisi için pratik yönünü daha cazip bulacak ve kendisine sunulan kaynak metnin mevcut çevirisini görerek kendi çevirisini ‘doğru-yanlış’ kalıpları içerisinde değerlendirmek isteyecek olsa da, çeviri sürecine etki eden metin içi ve metin dışı birçok etmen dikkate alınarak yapılan çevirinin kesin doğruluk veya yanlışlık arz etmediği, dilin devingen yapısı gereği belirli bir dönemde ve bağlamda geçerli çevirinin ‘yeterli’ olmasına rağmen, farklı bir dönem ve bağlamda bu durumun değişebileceği ve çevirinin koşut metinlerle kıyaslanarak değerlendirilmesinin daha uygun olacağı vurgulanmalıdır.

Çeviri eğitiminde izlenmesi gereken yöntemler ve uygulamalar literatürde çokça defa irdelenmiştir (bkz. M. Yazıcı, Yazılı Çeviri Edinci ve S. Eruz, Akademik Çeviri Eğitimi). Fakat söz konusu eğitimin sektörde faal şekilde görev alabilecek çevirmen yetiştirmeye ne kadar katkı sağladığı tartışılmaktadır. Bu konuda en önemli eksikliklerden biri, ülkemizde sayısı hızla artan çeviri eğitimine yönelik bölümlerden mezun olan bireylerin hangi sektörlerde ve hangi pozisyonlarda istihdam imkanı bulunduğu ve mevcut imkanlardan hangilerini tercih ettiğinin yeterli oranda takip edilmemesidir. Ülkemizdeki eğitim sisteminin genel bir eksikliği olarak da görülebilecek bu durum çeviri eğitimini de yakından ilgilendirmektedir. Her durumda olduğu üzere, bu durumun bazı istisnaları bulunmakla birlikte, çeviri eğitimi veren bölüm ve programların internet siteleri ve yayınları tarandığında neredeyse hiçbirinin etkin şekilde yürütülen bir mezun takip sistemi bulunmadığı, mezunların çeviri sektörüne girip girmediğinin, girmemiş ise bunun nedenlerinin araştırılmadığı görülmüştür. Burada bir benzetme ile durumu açıklamak gerekir ise, çeviri kurumlarının büyük çoğunluğu bir nevi golf oyunu oynamakta, fakat topa vurduktan sonra topun hedefe ulaşip ulaşmadığını takip etmemekte, yalnızca bir sonraki topun hazırlanması ile

ilgilenmektedir. Aynı durum, çeviri alanında yürütülen akademik çalışmalarda yazınsal alana yönelik çalışmaların baskın oluşunda da görülebilmektedir (bkz. Bölüm 1.3.2.).

“Çağdaş çeviri eğitimi yaklaşımlarına göre

- *Çeviri eğitimi bir dil eğitimi olmamalıdır*
- *Çeviri eğitimine gelen öğrenci en az iki farklı dili yazılı ve sözlü olarak iyi bilmeli ve en az iki farklı kültür ortamını içselleştirecek altyapıya sahip olmalı*
- *Çevirmen adayının donanımı onun bir çevirmen olarak yetişmesini olanaklı kılmalıdır” (Kurultay, 1998).*

Turgay Kurultay’ın ifade ettiği üzere çeviri eğitiminin amacı bir dil edinci değildir. Öte yandan çeviri edincinin en temel gerekliliklerinden biri de en az iki farklı dilin yazılı ve sözlü olarak yetkin şekilde kullanılabilmesidir. Fakat ülkemizdeki koşullar dikkate alındığında bu beklentinin gerçekliğe tam olarak uymadığı söylenebilir. Öte yandan, dil sorununun çözüldüğü anda çeviri edincinin kazanılacağını da iddia etmek mümkün değildir.

Burada ülkenin eğitim sistemi ve sosyoekonomik koşullarına ek olarak önemli bir nokta daha vurgulanmalıdır. *“Bilhassa ikinci dilin çok çeşitli yapıları ana dil ile ortak olduğunda, aktarım (diller arası) öğrenciyi yeni sistemin derinliklerine taşıyabilen güçlü bir süreçtir” (Odlin, 1994).* Buradan anlaşılacağı üzere, birbirine yakın dillerde hem dil edinimi hem de çeviri daha kolay olmaktadır. Türkçenin günümüzde sıklıkla çeviriye konu olan İngilizce ve diğer Batı dilleriyle köken, yapı ve kültür art alanı bakımından birçok Avrupa dilinin kendi aralarındaki yakınlığa kıyasla *yabancı*, yani uzak kalması Türkiye’de dil eğitimi ve çevirmenlik eğitiminin önemli zorluklarından birine ışık tutmaktadır.

Ülkemizde çeviri eğitiminin birçok farklı yönü ve birçok sorunu olduğu söylenebilir. Fakat bunlar arasında en belirgin sorunlardan birinin, teknolojinin müfredata yeterli düzeyde dahil edilmemesi olduğu düşünülmektedir. Bu bölümün başında ülkemizdeki çeviri bölümlerinin genellikle ders programlarına dahil ettikleri derslerin bir listesi verilmiştir. Her bölüm ve programın müfredatında bazı farklılıklar olmakla birlikte, genel olarak verilen derslere ilişkin yapılan incelemede Çeviri Teknolojileri, Çevirmenler için Bilişim veya Bilgisayar Destekli Çeviri Araçları vb. derslere rastlanamamıştır. Bunun aksine, dil edincini destekleyici birçok ders türü olabildiği

görülmüştür. Bölüm 1.3.3'te değerlendirildiği üzere, teknolojik gelişimler çevirmenlik mesleğini çok yakından ilgilendirmektedir ve önemli değişikliklere neden olmuştur. Şu durumda çevirmenlerin meslek hayatında ayrılmaz bir yere sahip olan ve mesleği çok yakından ilgilendiren teknoloji ve/veya bilgisayar destekli çeviri araçlarının eğitim programlarında yeterince yer tutmaması önemli bir eksikliğe işaret etmektedir.

Bu duruma örnek olarak İstanbul Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünün ders programı incelenmiş ve teknoloji ile ilişkili tek dersin 6. Yarıyılıda verilen “Çeviride Bilgi Teknolojileri” dersi olduğu görülmüştür (İstanbul Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü, 2017). Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı Lisans Ders Programı üzerinde yapılan incelemede ise “Çeviri Araçları” adlı bir dersin 4. Yarıyılıda verildiği görülmektedir (Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilimdalı Lisans Ders Programı, 2017).

Bu soruna ilişkin Pym şunları sıralamaktadır:

- *Herkes teknoloji dersini çeviriyi şu ya da bu şekilde daha etkili hale getireceği umudu ve inancı ile öğretmektedir. Fakat çevirmenlerin çalışma hızını artıracak temel yöntem olan klavye ile yazma kabiliyeti neredeyse hiçbir müfredata dahil edilmemektedir.*
- *Çeviri teknolojilerinin zor olduğu düşünülmekte, bu nedenle eğitim programının sonlarına doğru dahil edilmektedir. Bu sayede öğrenciler öncelikle teknoloji olmaksızın çevirmeye alışmakta, sonrasında normal pratikleri içerisinde teknolojiye alışacak vakit bulamamaktadır.*
- *Genellikle çeviri teknolojileri bir sınıfta, çeviri başka bir sınıfta öğretilmektedir. Öğretim üyeleri bu konularda birbirleriyle iletişim kurmadığından, teknoloji çeviri sınıfında kullanılmamaktadır.*
- *Bir üniversitede, çeviri dersleri geleneksel sınıf ortamında verilmekte, öğrenciler kalem ve kağıt ile çeviri yapmaktadır. Fakat üniversitenin imkanları kısıtlı değildir. 50 metre ötede mükemmel bir bilgisayar laboratuvarı vardır ve çoğunlukla boş durmaktadır. Laboratuvar Bilgisayar bölümüne ait olduğundan, çeviri öğrencileri laboratuvara hiç gitmemektedir.*

- *Büyük bir çeviri okulunun 3500'den fazla öğrencisi vardır ve bu öğrencilerin teknolojiyi içerisinde 15 bilgisayar olan bir bilgisayar odasında öğrenmesi beklenmektedir. Söz konusu okul, dünyanın en itibarlı kurumlarından biridir.*
- *Yine son derece itibarlı bir başka kurum konferans çevirmenlerinin yetiştirilmesi için donanım ve yazılıma büyük miktarda yatırım yapmıştır. Öğretim üyeleri bunların nasıl kullanılacağını öğrenmediği için tüm bu teknolojik imkanlar boşta durmaktadır.*
- *Aynı kurumda sözlü çeviri kabinlerine bilgisayar kurulmuştur, çünkü öğrencilerin sözlü çeviri sırasında bunları kullanması gereklidir. Bilgisayarların hiçbiri çalışmamaktadır. Hiçbiri onarılmamıştır, çünkü ne öğretmenler ne de öğrenciler bunları kullanma gereksinimi duymamaktadır.*
- *Bir başka okulda kabin ve kasetçalar bulunan iki büyük dil laboratuvarı bulunmaktadır. Teknoloji 1970'lerde kurulmuştur. Laboratuvarlar artık kullanılmamaktadır (Pym, 2006, s. 114).*

Buradan anlaşılacağı üzere, çeviri eğitiminde teknolojinin etkin şekilde kullanılması ve çeviri teknolojilerine yönelik eğitim konusu yalnızca ülkemizde değil, dünyada da sağlam temellere oturmamış bir konudur. Çeviri Teknolojileri ve/veya Bilişim başlıkları eğitim programlarına ve müfredata dahil edilmiş olmakla birlikte, pratikte karşılaşılan bazı sorunlar eğitimin etkili sonuçlar sağlamasına engel teşkil edebilmektedir.

Bu sorunlardan bazılarını Öner değinmiş, “Çevirmene/çeviriye duyulan ihtiyacın giderek arttığı, özellikle dünyada, çevirmenlik mesleğini icra edebilmek için gereken beceri ve yetilere ilişkin standartların devamlı olarak yükseldiği ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle çevirmenliğin dönüşüme uğramakta olduğu günümüzde, öğretim elemanı sorununa çözüm bulmak gerekmektedir.” demiştir (Öner, 2012). Bu da ülkemizde çeviri eğitiminin sektör odaklı yönünün bir başka sorununa işaret etmektedir.

Ülkemizde çeviri eğitiminin kuramsal anlamda yeterli ve yetkin şekilde verildiği söylenebilir. Fakat akademik kadrolarda çevirmenlik mesleğini etkin şekilde icra etmiş, sektörle bağlantıları bulunan, mesleğin geçirdiği değişim ve dönüşümleri takip eden, uygulama alanı olarak çeviri sektörünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiş çeviri teknolojilerini yakından izleyen ve kullanan bireylerin sayıca sınırlı olması, çeviri eğitiminin kazandırdığı mesleki yetkinliği olumsuz etkilemektedir.

Çevirmen adayları, eğitimlerini tamamladıktan sonra çeviri sektöründe birçok çeviri aracı ve teknolojisi ile karşılaşacaktır. Çevirmenin söz konusu teknolojileri ve araçları etkin şekilde kullanabilmesi, mesleki becerileri üzerinde doğrudan etki sahibidir. Fakat burada eğitim kurumlarının birincil öncelik olarak çeviri teknolojilerinin her yönünü, var olan her çeviri aracını ve teknolojisini öğretmesi gerektiği anlamı çıkarılmamalıdır. Belirli çeviri araçlarına ilişkin temel eğitim verilse dahi tüm araçların tüm yönleriyle öğretilmesi imkansız ve gereksiz olacaktır. Fakat eğitim kurumlarımızın çeviriyle bağlantılı teknolojileri daha yakından takip etmesi, ilgili derslerde ‘çevirmenlere yönelik’ temel bilişim eğitime ek olarak çeviri araçlarının genel işleyiş ilkeleri, faydaları, mesleğe etkileri ve gelişim çizgilerinin aktarılması ve de bunlarla belirli bir düzeyde pratik yapılarak öğrencinin aşinalık kazanmasının sağlanması önem arz edecektir. Burada bir önemli nokta da yukarıda belirtildiği üzere söz konusu eğitimi sağlayacak öğretim üyesinin çeviri teknolojilerini yakından takip etmesi, sağladıkları faydalar ve mesleğe etkilerine dair ilk elden tecrübeye sahip olmasıdır. Eğitimi verilen araç ile çalışmış, işleyişini ve özelliklerini iyi bilen bir öğretim üyesinin anlatımı ve paylaşımları öğrencilerin gelişimine büyük katkı sağlayacaktır.

Yukarıdakiler ışığında ülkemizdeki çeviri eğitimi süreçlerine ilişkin değinilmesi gereken bir önemli başlık da sektör işbirlikleridir. Üniversiteler akademik amaçlarla eğitim veren, eğitimin kuramsal bir dayanağı bulunan bir yapı içerisinde. Çeviri eğitiminde de durum farklı değildir. Yukarıda Nord’un belirttiği üzere (Nord, 1992), çeviri eğitiminin kuramsal bir temeli olmaksızın verilmesi, Çeviribilimin gelişmesine ve değişen koşullara ayak uydurmasına katkı sağlamayacaktır. Öte yandan, çevirmen adaylarının (öğrencilerin) pratik bilgisi ve uygulama yönü yetersiz şekilde mezun olması ve çeviri sektöründe ‘yetersizlik’ hissine kapılması da eğitimin eksik bir yönüne işaret edebilmektedir.

Ülkemizde eğitimin temel dinamikleri bilindiği üzere bazı yönlerden eksik kalmaktadır. Bilhassa üniversite eğitimi, öğrencilerin yüksek ihtimalle yaşamlarının geri kalanını şekillendirecek mesleği seçecekleri ve bir anlamda benliklerini ne şekilde tamamlayacaklarına ilişkin karar verdikleri bir basamak olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan eğitim sistemimiz içerisinde öğrencinin seçeceği bölümü (yani mesleği, yani yaşantısının kalanında yapacağı işi) hangi ölçütlere göre tercih ettiği konusunda yeterli

bir mekanizma olduğunu söylemek zordur. Çoğunlukla öğrenciler lise döneminde başarılı oldukları ‘düşünülen’ alanlardan birine (Fen Bilimleri, Eşit Ağırlık, Sosyal Bilimler veya Dil) kategorize edilmekte, ardından ilgili eğitim grubu içerisinde girdikleri sınavlardan aldıkları puanlar temelinde üniversite ve bölüm tercih etmektedir. Bir başka deyişle, birçok öğrenci yatkın ve yetenekli olduğu ya da ‘istediği’ mesleğe değil, ‘girebildiği’ mesleğe yönelmektedir. Bu durumun çeviri alanında bilhassa geçerli olduğu söylenebilir. Bu konuda Bulut’un ifadeleri konuyu açıklayıcı niteliktedir: *“Çevirilere yöneltilen eleştiriler karşısında en çok onlar [çevirmenler] yıpranıyor. Sık çeviri yaparak hayatını sürdürmeye çalışan, yaptıkları işin tam farkında olmayan, çeviriye ve çevirmenliğe değer vermeyen bir ortamda düşük ücret ve düşük kaliteyle çalışmayı ‘kader’ sayan geçici ya da güvensiz çevirmenler bunlar. Görünmüyorlar, yoklar. Eleştiri alınca bir daha çeviri yapmıyorlar.”* (Bulut, 2006). Buradan anlaşılacağı üzere, çevirmen adayları bilinçli bir tercih ile çevirmenlik eğitimine başlamayabilmekte, çevirmenlik eğitimi sırasında mesleğin incelikleri ve uygulama yönüne ilişkin yeterli bilgi alamamakta ve nihayetinde ‘çevirmen’ olarak sektöre adım attıklarında özgüvensiz, gelişime kapalı ve mesleğinin ilerlemesine katkı sağlayamayan bireyler olabilmektedir. Eğitim sisteminin getirdiği sorunları aşmak daha kapsamlı ve devletin üst makamlarını kapsayan çalışmalar gerektirir elbette. Fakat çevirmen yetiştiren kurumların rahatlıkla çözebileceği bir sorun, çeviri öğrencisinin çeviri sektörüyle bağlantı kurma, çalışma koşullarını söz konusu koşullar altında çalışan çevirmenlerden dinleme olasılığıdır.

Çevirmen yetiştirme hedefini benimsemiş, akademik çalışmalara odaklanan ve çeviri sektörü içerisinde etkin şekilde bulunamayan bir öğretim üyesinin çevirmen adaylarına mesleğe ilişkin katabileceği bilgiler kendi alanı ile sınırlıdır. Dünyada ve son dönemlerde ülkemizde birçok meslek uygulamasında karşılaştığımız ve başarılı sonuçlar verdiği söylenebilecek akademi-sektör iş birlikleri bu noktada eğitim kurumlarının baş vurabileceği en değerli kaynaktır.

Çevirmen adaylarının mezun olduklarında ne tür sorunlarla karşılaşacaklarını, bu sorunların aşılması için ne gibi adımlar atılması gerektiğini, ne tür beklentileri karşılamaları gerekeceğini, kendilerini geliştirmek adına eğitim süreleri içerisinde neler yapabileceklerini, çevirmenliğin farklı yönleri ile maddi ve manevi getirilerini çeviri sektörünün ‘farklı paydaşlarından’ dinlemesi, bir çeviri eğitimcisinin bu iş birliği

olmaksızın sağlaması zor olan bilgilerin öğrencilerle paylaşılması anlamına gelecektir. Çevirmenlik mesleğinin ülkemizde ve dünyanın bazı yerlerinde hak ettiği değeri görmediği, yeterli düzeyde tanınmadığı söylenebilir. Birçok çevirmen, geçimini çevirmenlik ile sağladığını dile getirdiğinde, hemen ardından çevirmenliğin ne olduğunu açıklamak durumunda kalmakta, “Turist mi gezdiriyorsun?” gibi ilgisiz ve yorucu soruları cevaplamak durumunda kalmaktadır. Çeviri bölümlerine gelen öğrencilerin de eğitime başladıklarında bu farkındalık düzeyinin çok üzerinde olması beklenmemelidir. Bu bakımdan çeviri öğrencilerinin sektör paydaşları ile bir araya getirilmesi, mesleği tanımaları ve bir sektör olarak çeviriyi saran koşulları anlamaları büyük önem arz edecektir.

Burada vurgulanması gereken bir nokta, öğrencinin ‘farklı’ paydaşlarla bir araya getirilmesidir. Bölüm 1’de irdelendiği üzere, çeviri sektörü çok geniş ölçeklidir ve çalışma koşulları pazar segmentine, çalışılan uzmanlık alanına, çeviri türüne (yazılı-sözlü vb.) ve başka birçok değişkene göre şekillenebilmektedir. Çevirmenlerin sektörü bu farklılıklar ile tanması ve çevirinin birçok yönüne ilişkin bilgi edinmesi, meslek hayatına ilk adımlarını atarken bilgilendirilmiş kararlar verebilmelerine yardımcı olacaktır.

Ülkemizde çeviri eğitiminin şüphesiz birçok yönü ve birçok sorunu mevcuttur. Yukarıda irdelenen konuların, çeviri eğitiminde öncelikli olarak dikkate alınması gereken konular olduğu söylenebilir. Fakat çeviri eğitiminde dikkate alınması gereken en önemli hususlardan biri, bir uygulama alanı olarak çevirinin, çeviride belirleyici bir öge olan dilin ve çeviri etkinliğinin her yönünü kapsayan kültürün devingen yapıda olduğu, bu doğrultuda çeviri eğitiminin de bu devingen yapıyı takip etmesinin gerekeceğidir.

2.1. Türkiye’de Çeviri Eğitimi Uygulamalarının Tarihsel Gelişim Süreci

Çevirinin insanlık tarihi boyunca bireyler ve kültürler arasında iletişimi sağlayan önemli bir rolü olması nedeniyle tarih boyunca birçok devlet ve imparatorluk, farklı kültürler ile bilhassa diplomatik ve ticari ilişkilerinin sorunsuz şekilde yürütülebilmesi amacıyla çevirmen yetiştirmeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. Örneğin Osmanlı İmparatorluğunda çevirmenler devlet eliyle görevlendirilmiş, özel imtiyazlara sahip olmuş ve git gide artan çevirmen ihtiyacını karşılamak amacıyla 1822’de Babıali bünyesinde bir Tercüme Odası kurulmuştur (Doğan, 2009).

Ülkemizde çeviri eğitiminin başlangıcı, 1940'lerde İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü ya da Filoloji Anabilim Dalında verilen çeviri derslerine dayanmaktadır. Bu derslerde başlıca amacın dil edincine katkı sağlamak olduğu görülmektedir (Akbulut, 1998).

Holmes'ün (Holmes, 1988) Çeviribilimin özgün bir akademik çalışma alanı olarak doğmasına yönelik adımı atmasının ardından ülkemizde akademik anlamda çeviri eğitimi, bilhassa uluslararası ilişkilerde çevirmen ihtiyacı da göz önüne alınarak, Hacettepe ve Boğaziçi Üniversitelerinde kurulan Mütercim Tercümanlık bölümleri ile başlamıştır (Eruz, 2003). Bunu takiben Fransızca ve 1992/1993 akademik yılında Almanca Mütercim Tercümanlık bölümleri kurulmuştur.

Bu dönemde çeviri eğitimi veren bölümlerin yaygınlaşmaya başlaması ile çevirinin ve çevirmenliğin görünürlüğünün olumlu anlamda etkilendiği söylenebilir. Bu doğrultuda çeviri odaklı etkinlik ve konferansların da sayısında artış görülmüştür. Bu doğrultuda üniversiteler ile çeviri sektörü arasında ilk bağlantıların kurulması amacıyla başta İstanbul Üniversitesi ve diğer kurumların girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Fakat söz konusu iş birliğinin halen olduğu üzere yeterli bir şekilde oluşturulduğunu söylemek zordur. Bu konuda Kurultay şunları söylemiştir:

“Biz İ.Ü. olarak eğer bu tür bir toplantı yapıyorsak, bunun nedeni de eğitim hedeflerimizle ilgili. Programımızın ayrıntısına girmeyeceğim, ancak programımızda izlenebileceği gibi bizim öncelikli hedefimiz piyasaya yönelik çevirmen yetiştirmek, hem yazılı hem sözlü alanda. Bu da kolay çevirmenlik anlamına gelmiyor, bunun kendi gerekleri var ve bu amacı güden bir eğitim programının, hızlı değişen piyasa koşullarını yakından izlemesi ve piyasayla alışveriş içinde stratejik hedefler belirleyebilmesi gerekiyor (Kurultay, 1997)”.

Ülkemizde çeviri eğitiminde başı çeken ve köklü bir bölüm geçmişi olan bu üniversitelere ek olarak, geçen süre içerisinde birçok üniversitede Mütercim Tercümanlık veya Çeviribilim adı altında lisans programları oluşturulmuştur. Ayrıca yakın dönemde ülkemizde mesleki amaçlı yükseköğretimin vurgulanması eğilimi ile iki senelik çevirmenlik ön lisans programları doğmuş ve bilhassa vakıf üniversitelerinde hızla yayılmıştır.

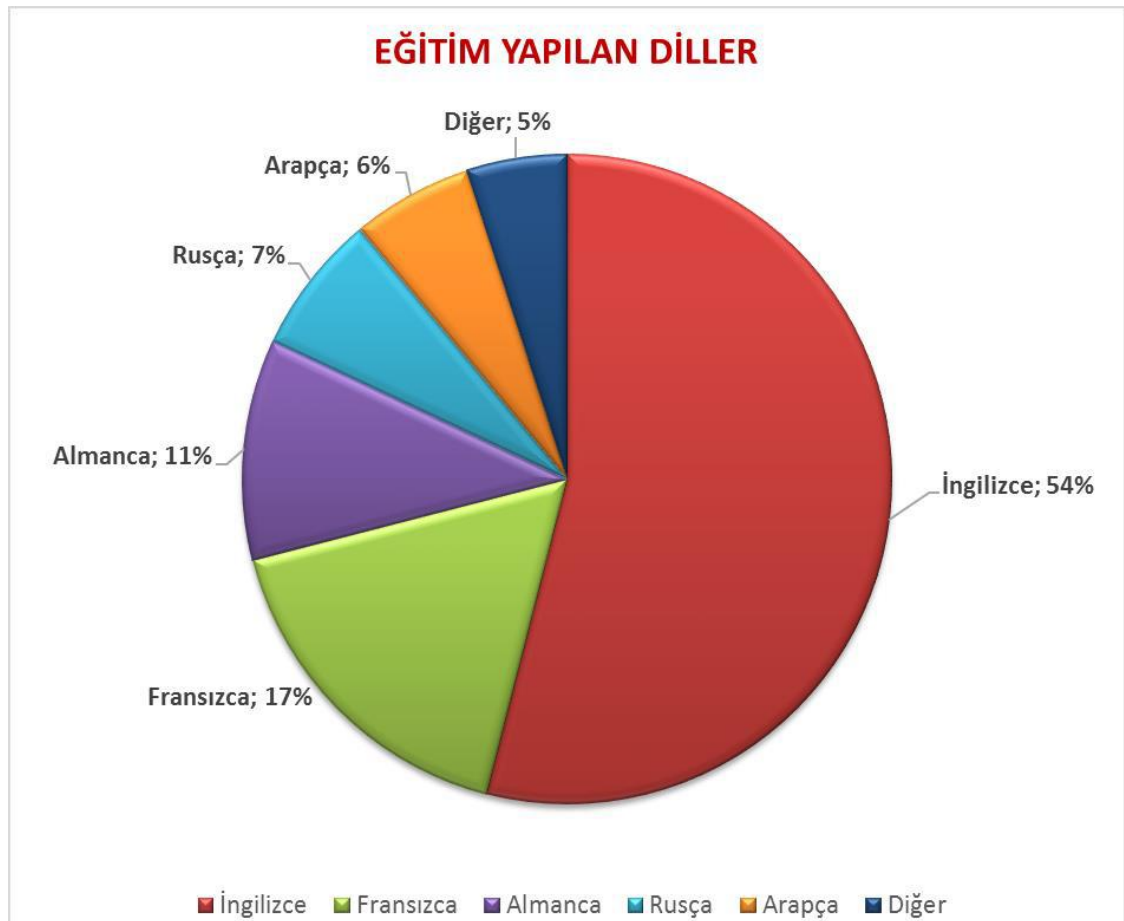
T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı'nın çevirmenlik mesleğine ilişkin 2015 yılında yayınladığı rapora göre, Türkiye'de çeviri sektörü son 10 yıl içerisinde 5 kat

büyüme göstermiştir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 50). Bu dikkat çekici büyümeyle paralel şekilde çeviri eğitimi verilen program sayısında ve çeşitliliğinde de artış gözlemlenmiştir. İlgili raporun yayınlandığı tarihte ülkemizde 32 üniversitede başlıca İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Arapça ve Çince dillerinde bulunan eğitim programlarında 1921 öğrenci bulunduğu belirtilmiştir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 5).

Aynı raporda çeviri eğitiminin %54'lük kısmının İngilizce dili ile verildiği, bu oranın 2011 yılında verilen oranla aynı olduğu belirtilmiştir. İngilizceyi %17 ile Fransızca, %11 ile Almanca, %7 ile Rusça, %6 ile Arapça ve %5 ile diğer diller takip etmektedir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 17). Eğitim verilen dillerin gösterildiği grafik Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1
Türkiye'de Çevirmenlik Eğitiminin Dillere Göre Yüzdeler Dağılımı

Kaynak: T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, Çevirmenlik Mesleği Araştırma Raporu Güncellenmiş 2. Versiyon (2015).

Ülkemizde uygulanmakta olan çeviri eğitimi sistemini daha iyi anlayabilmek amacıyla farklı ülkelerde uygulanan eğitim sistemlerine bakıldığında, benzer uygulamalarla birlikte farklı yaklaşımlar ve sistemler de bulunduğu görülebilir. Bazı ülkelerde Türkiye'ye benzer şekilde lisans programları kapsamında sürdürülen çeviri eğitiminin süresi 3 ila 5 yıl arasında değişebilmektedir. Fransa, ABD ve İngiltere gibi ülkelerde ise yüksek lisans düzeyinde bir veya iki senelik programlar uygulanmaktadır. Bazı programlarda çevirinin araştırma, uygulama ve eğitim yönlerini tek kurum çatısı altında yürütürken, bazılarının yalnızca araştırma veya yalnızca uygulama gibi ayrımlara gittiği, bazı kurumların kuramsal yaklaşımları eğitim kapsamına almaksızın meslek yüksekokulu düzeni ile çeviri eğitimi verdiği görülmektedir (Martin, 2009).

Ülkemizde Farklı dönemlerde çeviri veya çevirmenlik sertifikası veren kurumlar, değişen sürelerde (genellikle 3-12 ay arası) çeviri eğitimi programları yürütülmüş olmakla birlikte, çeviri eğitiminin birincil ve en önemli merkezi üniversiteler olarak görülmektedir. Üniversiteler aynı zamanda Çeviribilim araştırmalarının ve kuramsal çalışmaların yürütüldüğü kurumlardır. Çeviri eğitimine ilişkin yaklaşımlar, yöntemler, müfredatlar ve eğitmen eğitimleri de yine üniversiteler bünyesinde yürütülmektedir. Bir başka deyişle, ülkemizde çevirinin araştırma, eğitim ve uygulama yönleri tamamıyla üniversitelerin çatısı altında yürütülmekte, her üniversitenin doğal bir şekilde belirli yönleri daha güçlü olmakla birlikte, kesin çizgilerle bir yönde uzmanlaşma veya sadece eğitim, sadece araştırma ya da sadece uygulama gibi bir yöne odaklanma gibi bir yaklaşım görülmemektedir.

Aynı şekilde, çeviri eğitimine yaklaşımda belirli ortak yönler olmakla birlikte, çeviri eğitiminin standartlara oturtulmadığı, eğitim kurumlarının eğitim stratejilerini, kuram ve uygulama dengesini, verilen dersleri ve ders içeriklerini kendileri belirledikleri gözlemlenmektedir. Bu durumu Şehnaz Tahir Gürçağlar, “[...]Çeviri eğitimi konusunda bırakın dünyayı, bölgesel olarak bile ortak bir yaklaşım ve müfredat oluşturulmuş değildir. Bu durum biraz da dil ve kültürlerin çeşitliliğinden, çeviri piyasalarının değişkenliğinden kaynaklanırken kurumlararası iletişim sorunları ve dayanışma yokluğu da bu kopuklukta rol oynamaktadır.” diye belirtmektedir (Gürçağlar, 2011, s. 91). Öte yandan, ülkemizde çeviri piyasası ve koşullarının coğrafi bölgeye göre büyük farklılıklar göstermemesi ve çeviri eğitimi verilen üniversitelerin çoğunluğunun

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde bulunması nedeniyle üniversitelerin yaklaşımlarında önemli farklılıklar bulunmadığı söylenebilir.

Yine Gürçağlar'ın aktarımıyla, nitelikli bir çeviri eğitimi müfredatında yer alması gereken unsurlar CIUTI tarafından oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Gürçağlar, “CIUTI'ye göre çeviri eğitimi programlarında şu unsurlar bulunmalıdır:

- *Akademik bir çeviri eğitimi programı, öğrencilere yazılı bir metni çözümleyerek metnin işlevi ve erek kültürün beklentileri uyarınca erek dile aktarmasını öğretir. Program süresince öğrenci farklı metin türleri üzerinde çalışarak çevirinin temel unsur ve tekniklerini öğrenir.*
- *Başarılı çeviri eğitimi programları öğrencilere ana dillerinde ve çeviride kullanacakları dillerde yetkinlik kazandırır. Bunun yanı sıra öğrenciler kültürlerarası iletişimde de yetkinlik kazanmalı ve çeviriye kuramsal bir bakış da kazanmalıdır.*
- *Çeviri programları çevirinin farklı model ve yöntemlerini öğretmeli, ayrıca öğrencilere çeviri teknolojileri konusunda bilgi vermelidir.*
- *Öğrenciler sosyal beceriler ve iletişim becerileri de kazanmalı, profesyonel dünyanın gereklerinden olan ekip çalışması yürütebilme becerisi gibi özelliklere de sahip olmalıdır (Gürçağlar, 2011, s. 93-94).”*

Bu tanım çeviri eğitimini oldukça genel bir şekilde nitelemiş olmakla birlikte, çevirinin kuramsal ve uygulama yönü arasında denge sağlanması gerektiğini açıkça vurgulamaktadır.

Bununla birlikte Gürçağlar, son dönemlerde bazı kurumların çevirinin belirli yönleri üzerinde uzmanlaşma eğilimine gittiğini belirtmektedir. Lisans düzeyinde çevirinin belirli alanlara ayrılması suretiyle alan uzmanı çevirmen yetiştirmeyi hedefleyen kurumların, bilhassa eğitimin son döneminde dersleri alan uzmanlığına göre ayırdığı belirtilmektedir. Kurumların uzmanlık eğitimine ilişkin kararları, kurumun öğretim üyesi kadrosunun niteliklerine ve üniversitenin diğer bölümleri arasındaki işbirliğine dayalı olarak belirlenmekte veya değişmektedir. Sıklıkla tercih edilen uzmanlık alanları arasında edebiyat, tıp, hukuk, görsel ve işitsel ortam çevirisi ve yerleştirme alanları bulunmaktadır (Gürçağlar, 2011, s. 92).

Yukarıda belirtilen uzmanlaşma yaklaşımının ülkemizde belirgin bir örneği bulunmamaktadır. İlerleyen dönemlerde çevirinin kuramsal ve uygulama yönlerini etkili şekilde bağdaştırabilen, çeviri teknolojilerini yakından takip eden ve etkin şekilde kullanan, belirli uzmanlık alanlarını tanıyan öğretim üyelerini kadrosunda bulunduran üniversitelerin, ilgili uzmanlık alanında sektör işbirliklerini de güçlendirerek sektörde ilgili alanda yetkin şekilde çalışabilecek çevirmenler yetiştirebileceği düşünülmektedir.

2.1.1. Çeviribilim Odaklı Programların Yaygınlaşması

Önceki bölümde belirtildiği üzere, çevirinin üniversitelerde eğitiminin verilmesi Çeviribilim'in Dilbilimden ayrılmaya başlaması ile görülmüştür. Bu eğitim uygulamalarının, günümüze değin süregelen eğitim uygulamalarına da dayanak teşkil ettiği söylenebilir. Çeviriye ilişkin yeni kuramsal bakışlar büyük çoğunlukla tüm tarihi boyunca yakın ilişki içerisinde bulunan ve çeviriye sıklıkla ihtiyaç duyan Avrupa ülkelerinde geliştirilmiştir. Ülkemizde de bu kuramsal yaklaşımlar yakından takip edilmiş ve çeviri eğitimi müfredatı içerisinde önemli yer arz etmiştir.

Ülkemizde çeşitli dönemlerde çeviriye yönelik kısa süreli sertifikasyon programları uygulanmış olmakla birlikte, eğitimde başlıca yöntem daha önce belirtildiği üzere, Mütercim Tercümanlık veya Çeviribilim adı altında verilen 4 yıllık Lisans programları olmuştur. İlk bölümlerin kurulmasından bu yana eğitimde önemli değişiklikler olmaksızın aynı yaklaşım ve sistem ile sürdürülmekte olduğu söylenebilir.

Çeviribilime kuramsal yaklaşımlarda görülen önemli gelişmeler arasında işlevsel çeviri kuramları gösterilebilir. Örneğin, Vermeer'in "*Skopos*" kuramı çeviriyi bir eylem olarak tanımlar. Bu kurama göre her eylemin bir amacı olduğu gibi çeviri de bir amaç doğrultusunda yapılmaktadır. Söz konusu amaç, kimi zaman işveren, yani çeviri istemcisi tarafından, kimi zaman da çevirmen tarafından belirlenmektedir (Vermeer H. , 1988). Bu yaklaşımların kuramsal bakış açısına getirdiği en önemli değişikliğin çeviriyi 'mesleki' bir eylem olarak değerlendirmesi olduğu söylenebilir.

Kuramsal eğitim ve yaklaşımlar ülkemizdeki çeviri eğitimi sisteminde de yakından takip edilmiş olmakla birlikte, bu kuramların yolunu açmayı hedeflediği profesyonel yaklaşımın yeterli bir düzeyde eğitim sistemimize yansımadağı söylenebilir. Daha önce belirtildiği üzere, çeviri eğitiminde kuramsal yaklaşımların yeri ve önemi yadsınamaz.

Fakat Sayarı'nın sözlerinden anlaşılacağı üzere, “Çeviri alanının sanayileşen dünyaya ayak uydurması, alanın geleceği açısından hayati önem taşımaktadır” (Sayarı, 2012). Bu kapsamda çeviri eğitiminde dikkate alınması gereken ‘amaca’ dikkat çekilmek istenmektedir. Üniversiteler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bilimsel bilginin üretildiği, geliştirildiği ve aktarıldığı kurumlardır. Öte yandan üniversite eğitimi için kontenjanlara yerleşen öğrencilerin birçoğu üniversite eğitimini meslek edinme amacı ile almaktadır. Bu durumun çeviribilimde de farklı olduğu düşünülmemelidir. Çeviri eğitimi veren kurumlarımızın başlıca amacı çevirinin akademik gelişimi ve ilerlemesi ile birlikte söz konusu ilerlemeyi sanayileşen dünya koşulları çerçevesinde, çevirinin kuramsal ve uygulama yönünü bağdaştırarak gerçekleştirebilecek, çeviri sektöründe mesleki gereklilikleri karşılayabilecek çevirmenler yetiştirmektir (olmalıdır).

Ülkemizde çeviribilim alanında yüksek lisans ve doktora programları da bulunmaktadır. Yüksek lisans programları genellikle 2 senelik bir eğitim süresini kapsamakta olup, eğitim sürecinin sonunda yüksek lisans tezi hazırlanmaktadır. Doktora eğitimi ise 4 yıl süreyle verilmekte olup, eğitim sonunda doktora tezi hazırlanmaktadır. Bu programlar İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi belirli bir dilde çeviri odaklı olabildiği gibi, dil kısıtlaması olmaksızın Çeviribilim’e yönelik de olabilmektedir.

Yüksek lisans ve doktora programlarının eğitim içeriği ve amacı bakımından belirgin farklılıklar göstermediği söylenebilir. Genellikle çeviribilimin kuramsal anlamda irdelendiği ve çeviribilimcilerin kuramlara ilişkin daha derin bir anlayış geliştirmesini sağlamayı amaçladığını söyleyebiliriz. Çeviribilim yüksek lisansına farklı bir yaklaşım getiren Doğuş Üniversitesi Çeviri Yüksek Lisans Programı bir sonraki bölüm kapsamında irdelenecektir.

2.1.2. Piyasa ve Teknoloji Odaklı Uygulama ve Programların Müfredatlara Girişi

Teknolojik ilerlemelerin çevirmenlik mesleğine getirdiği katkılar ve neden olduğu değişimler Bölüm 1.3.3.’te detaylı olarak değerlendirilmiştir. Kısaca özetlemek gerekirse, dijital dünyanın hayatımıza girmesi ile çevirmenlerin çalıştıkları ortamlardan kullandıkları araçlara, ücretlendirme mekanizmalarından bilgiye erişime, çeviri süreçlerindeki gerekliliklerden sürece dahil olan taraflara kadar birçok değişiklik görülmüştür. Avrupa Dil Endüstrisine yönelik bir araştırma raporuna göre, çeviri

sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin çoğunluğu Bilgisayar Destekli Çeviri araçlarını bir zorunluluk olarak görmektedir (Avrupa Komisyonu, 2017, s. 13).

Daha önce belirtildiği üzere, BDC araçlarının sağladığı birçok özellik ile çeviri sürelerini önemli ölçüde kısaltması ve yapılan iş miktarını azaltması, çeviri istemcileri ve aracı firmaların bu araçların sağladığı faydaların farkında olması ve ücretlendirmede dikkate alması gibi durumlar nedeniyle, sektörde yürütülen yazılı çeviri faaliyetlerinde bu araçların kullanımı bir anlamda zorunlu hale gelmiştir. José Ramon Biau ve Anthony Pym'in dile getirdiği üzere, bazı sektörlerde çeviri bellekleri ve çeviri araçlarının kullanılması çeviri sürecini hızlandırmış ve maliyetleri düşürmüştür, böylece çeviri hizmetlerine yönelik talebi artırmıştır. Bu araçlar, çevirmenin işini elinden almamakta, çevirinin rutin ve sıkıcı kısımlarına bir otomasyon getirmektedir (José Ramón BIAU GIL & Anthony PYM, 2006). Adı geçen çalışmanın yürütüldüğü tarihten bu yana çeviri sektöründe teknolojinin yeri ve önemi git gide artmıştır.

Ülkemizde ise akademik çeviri eğitimi kapsamında sektöre paralel bir gelişme gösterildiğini söylemek zordur. Öte yandan, çeviride teknolojinin yeri ve önemine ilişkin farkındalığın arttığına işaret eden bazı önemli gelişmeler söz konusudur.

Öncelikle birçok Mütercim Tercümanlık programı eğitim kapsamında Çeviri Teknolojileri, Çeviri Araçları veya Çevirmenler İçin Bilişim gibi çeviride teknoloji kullanımına yönelik bir ders vermektedir. Çeviri teknolojilerine yönelik derslerin adı, sayısı ve uygulama şekli farklılık göstermekle birlikte, neredeyse tüm programlarda en az bir dönem teknoloji odaklı bir ders bulunduğu söylenebilir.

Ayrıca bazı üniversitelerde çeviri araçlarını kullanmayı öğretmek amacıyla sağlayıcı kurumlarla anlaşmalar yapıldığı ve bu araçların ücretli alınmak ya da geçici süreyle ücretsiz kullanılmak suretiyle öğrencilere tanıtıldığı görülmektedir (örn. Trakya Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi). Bu tür yenilikler kapsamında söz konusu çeviri araçlarının genel çalışma prensiplerine ek olarak detaylı özelliklerinin öğrencilere anlatıldığı, uygulama yoluyla aşinalık kazandırıldığı görülmektedir. Ayrıca çeviri aracının sağlayıcısı veya Türkiye temsilcisi kuruluşların eğitim kurumlarına davet edilmesi ve derslere etkin şekilde katılarak çeviri araçlarının kullanımına ilişkin bilgileri öğrencilerle paylaşması son derece faydalı bir uygulama olarak görülmektedir. İlgili dersleri üstlenen öğretim üyeleri çeviri aracının işleyişini ve dinamiklerini öğrenmiş

olsa dahi, çeviri araçlarının her yönünü detaylı şekilde bilen ve kullanan uzmanların sağladığı katkılar daha verimli olabilmektedir.

Çeviri eğitimi alanında kaydedilen önemli bir ilerleme de sektör iş birliklerinin güçlendirilmesidir. Daha önce belirtildiği üzere ülkemizde çeviri sektörü ve çeviriye duyulan ihtiyaç önemli ölçüde artış göstermiştir. Ayrıca mesleki koşullarda görülen değişimler ve uzmanlaşma gereksinimi nedeniyle çeviri sektörünün nitelikli personel açığını karşılamak amacıyla çeviri eğitim kurumlarına yöneldiği söylenebilir. Son dönemlerde bilhassa çevirmenlik diploması bulunan öğrencileri işe almayı tercih eden çeviri işletmesi sayısında artış olduğu, staj ve eğitim programlarının yaygınlaştığı, üniversitelerde düzenlenen çeşitli etkinliklere sektörden katılımın arttığı ve çeviri sektöründe faaliyet gösteren uzmanların üniversitelerde öğrencilerle eğitim ve paylaşım amaçlı olarak bir araya geldiğini söylemek mümkündür. Bunun güzel bir örneği olarak Çeviri İşletmeleri Derneğinin (ÇİD) Akademi – Sektör İşbirliği Programı gösterilebilir. İlk olarak 2014 yılında temelleri atılan program kapsamında her yıl birçok üniversitede çeviri işletmeleri tarafından etkinlik ve eğitimler düzenlenmekte, sektörde çalışan uzmanlar bilgi ve birikimlerini çeviri öğrencileri ile paylaşmaktadır. Çeviri İşletmeleri Derneği'nin internet sitesinde verilen tabloya göre 2014-2015 yıllarında 24 farklı etkinlik düzenlenmiştir. Bu etkinliklerin tarih ve konu başlıklarını içeren listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.2.
ÇİD-Akademi İşbirliği Etkinlikleri - 2015

Üniversite	Konuşmacı	Seminer Başlığı	Tarih
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çevirmenin mali ve hukuksal yükümlülükleri ve etik. Yerelleştirme sektöründe staj ve kariyer planlama.	18.02.2015
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Talat Yazıcı Diltra Çeviri	Belgelerin BDÇ araçlarına hazırlanması ve klavye kullanım teknikleri. Hukuk çevirisi uygulamaları.	04.03.2015
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çeviride Kalite	04.03.2015
9 Eylül Üniversitesi, İzmir	Ahmet Çallı, ES Lokalizasyon	Çeviride Kalite. Çevirmenin mali ve hukuksal yükümlülükleri ve Etik	12.03.2015
Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çevirmenin mali ve hukuksal yükümlülükleri ve Eti	18.03.2015
Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul	Levent Dede	Proje-Süreç Yönetimi	22.12.2014
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çeviride Kalite	23.03.2015
İzmir Ekonomi Üniversitesi	Osman Kaya Universal Dil	Çevirmenlik ve Meslekleşme	23.03.2015
Istanbul Üniversitesi	Levent Dede Diltra Çeviri ve Ümit Özyayın Dragoman	Biçem Kılavuzu ve Terminoloji	07.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Osman Kaya Universal Dil	Çevirmenlik ve Meslekleşme	08.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Levent Dede Diltra Çeviri	Proje-Süreç Yönetimi	08.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Ümit Özyayın-Levent Dede Dragoman	Biçem Kılavuzu ve terminoloji. Çeviride kullanılan BDÇ araçları ve diğer yardımcı programlar.	09.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çeviride Kalite. Çevirmenin mali ve hukuksal yükümlülükleri ve etik. Yerelleştirme sektöründe staj ve kariyer planlama.	09.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Cihat Salman Mirora Çeviri	Çeviri İşletmelerinin Finansal Yönetimi	10.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Talat Yazıcı Diltra Çeviri	Belgelerin BDÇ araçlarına hazırlanması ve klavye kullanım teknikleri. Hukuk çevirisi uygulamaları	10.04.2015
Atılım Üniversitesi, Ankara	Dilek Yazıcı Diltra Çeviri	Uluslararası Eksende Ticari Çeviri Uygulamaları	10.04.2015
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Levent Dede Diltra Çeviri ve Nilgün Başaran NGN Çeviri	Proje-Süreç Yönetimi	13.04.2015
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Osman Kaya Universal Dil	Çevirmenlik ve Meslekleşme	13.04.2015
İzmir Ekonomi Üniversitesi	Levent Dede Diltra Çeviri	Proje-Süreç Yönetimi	27.04.2015
Marmara Üniversitesi İstanbul	Cihat Salman Mirora Çeviri	Çeviri İşletmelerinin Finansal Yönetimi	04.05.2015
Marmara Üniversitesi, İstanbul	Dilek Yazıcı, Diltra Çeviri	Uluslararası Eksende Ticari Çeviri Uygulamaları	04.05.2015
İzmir Ekonomi Üniversitesi	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çeviride Kalite	04.05.2015
İzmir Ekonomi Üniversitesi	Ahmet Çallı ES Lokalizasyon	Çevirmenin mali ve hukuksal yükümlülükleri ve Etik	04.05.2015
Istanbul Üniversitesi	Osman Kaya Universal Dil	Çevirmenlik ve Meslekleşme	08.05.2015
Marmara Üniversitesi	Ümit Özyayın Dragoman	Çeviride kullanılan BDÇ araçları ve diğer yardımcı programlar)	13.05.2015
Marmara Üniversitesi	Levent Dede Diltra Çeviri ve Ümit Özyayın Dragoman	Biçem Kılavuzu ve Terminoloji	13.05.2015

Kaynak: Çeviri İşletmeleri Derneği İnternet Sitesi (<http://cid.org.tr/Programlar/Listele?id=2>)

Çeviri İşletmeleri Derneği'nin ilgili etkinlikleri müteakip dönemlerde de devam etmiş, birçok üniversite ile işbirlikleri geliştirilmiştir. Bu ve benzeri işbirliği programlarının önümüzdeki senelerde de çoğalacağı düşünülmektedir.

Çeviri eğitiminde yakın dönemde görülen olumlu örneklerden biri de Doğuş Üniversitesi'nin başlattığı Çeviribilim Yüksek Lisansı, Çeviri Uzmanlık Alanı programıdır. Bazı Avrupa ülkelerinde de uygulanmakta olan, çevirinin uygulamasına yönelik yüksek lisans eğitiminin verildiği ve çevirmenlerin meslek hayatında karşılaşılabilecek sorunları aşmayı ve gerekli nitelikleri kazandırmayı hedefleyen program kapsamında çevirmenlerin mesleki niteliklerini geliştirmeye yönelik yaklaşımlar mevcuttur. Doğuş Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün internet sitesinde program şu şekilde özetlenmektedir:

“Çeviribilim Tezli Yüksek Lisans programının Çeviri uzmanlık alanı Modülü, çeviri ve dil hizmetlerinde uzmanlaşmaya giden yolda gerekli yeti ve becerileri öğrencilere kazandırmayı amaçlar. Programın modüler yapısı sayesinde, Edebiyat ve Çeviri Uzmanlık Alanlarından öğrencilerin ortak olarak aldığı çekirdek dersler öğrencilere, çevirmenlerin dil ve kültür altyapısının oluşturulmasında önemli bir yeri olan edebiyat alanında kapsamlı bir bilgi birikimi kazandırır. Aynı zamanda, Çeviri Uzmanlık Alanını oluşturan zorunlu ve seçmeli dersler, uygulamalı dil teknolojileri, terimce ve proje yönetimi, teknik metin yazarlığı ve çeviri kalite standartları gibi uygulamalı çeviribilimin temel alanlarında çağdaş bilgileri geleceğin uzmanlarına sunar.

Çeviri Uzmanlık Alanı Modülü, günümüz dil hizmetleri dünyasının olmazsa olmazı temel teknik beceri ve dil/kültür birikimi altyapısı üzerinde, geleceğin çevirmenleri, dil, kültür ve iletişim uzmanları, eleştirmen ve araştırmacılarının uluslararası platformda yer almalarını sağlayacak donanımı kazandırır.” (Doğuş Üniversitesi, 2017).

Adı geçen üniversitenin yine yüksek lisans programı olarak sunduğu Çeviri ve Çeviri Teknolojileri eğitiminde de çeviri ve çeviri teknolojilerinin genel kuramsal ve uygulamalı alanları ile hukuk, Avrupa Birliği metinleri, bilgi teknolojileri, çeviri yayıncılığı gibi özel alanlarda yetkinlik kazandırma hedefinin gözetildiği belirtilmiştir.

Bu ve benzeri programlar vasıtasıyla, çeviribilimin akademik ve kuramsal yönüne ilişkin bilgi alan çevirmenler, aynı zamanda kuramların uygulama ile ne oranda ve hangi noktalarda bağdaştığını iş üzerinde görme imkanı bulmakta, çevirinin mesleki ve

teknolojik gerekliliklerini tanıırken sektörde çalışabilmeleri için gerekli yetkinliği elde edebilmektedir.

Yukarıda sayılanlara ek olarak, çevirinin mesleki ve uygulama yönünün akademik çeviri eğitime daha belirgin şekilde yansımaya, çeviri sektöründe koşulların iyileştirilmesine, çevirmenlerin görünürlüğünün artırılmasına ve resmi olarak meslekleşme sürecine yönelik adımlar atılmasına hizmet eden birçok farklı girişim olduğu söylenebilir. Ülkemizde çeviri eğitiminin bu tür girişimler sayesinde gelişim göstereceği, sanayileşen dünya koşullarına rahatlıkla ayak uydurabilecek uzman çevirmenlerin üniversitelerimizde daha yetkin şekilde yetiştirileceği düşünülmektedir.

2.2. Eğitim Dışı Gelişmeler

Çalışmamız kapsamında birçok defa belirtildiği üzere, çevirinin kuramsal, uygulama ve eğitim yönleri birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Doğası gereği disiplinlerarası bir alan olan çeviri, dönemin getirdiği koşullar çerçevesinde sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde. Söz konusu gelişim ve değişimlerin çeviri araştırmaları, sektörü ve eğitiminde her zaman paralel olmadığı görülmektedir. Bir başka deyişle, sektörde yaşanan gelişmeler eğitime anında yansımamakta, eğitimde tercih edilen yeni yöntemlerin kuramsal çerçeveye alınması daha ileri tarihleri bulabilmekte, çevirinin farklı yönleri birbirleriyle iletişim ve etkileşim halinde olsa da her konuda aynı çizgide ilerlememektedir.

Çevirinin kuramsal, sektörel ve eğitimsel yönleri arasındaki bağlantının güçlendirilmesi için tüm paydaşların etkin bir şekilde çaba göstermesi gerektiği söylenebilir. Bu paydaşlar arasında, çeviri eğitiminin merkezinde bulunan öğrenciler de yer almaktadır.

Ülkemizde çevirmenin görünürlüğü, çeviri sektörünün Batılı ülkelere kıyasla durumu ve çevirmenin konumu, çalışma koşulları, çeviri eğitiminin ne oranda etkili olduğu ve benzeri konular uzun zamandır tartışılmalıdır. Yukarıda belirtildiği şekilde son dönemlerde önemli gelişmeler yaşanmış olmakla birlikte, ülke çapında çevirinin eğitim, piyasa koşulları ve mesleki konum anlamında kat etmesi gereken uzun bir yol olduğu söylenebilir.

Bu ilerleme sürecinde görülen önemli gelişmeler arasında çeviri öğrencilerinin eğitimleri sırasında sektör ve eğitim kurumları arasındaki işbirliği süreçlerine etkin

şekilde katılabilmek amacıyla oluşturdukları öğrenci birlikleri, söz konusu birliklerin doğrudan girişimleri ile düzenlenen çeşitli çeviri etkinlikleri ve ülkemizdeki birçok köklü üniversitenin çeviri bölümlerinde okuyan öğrencilerce kurulan öğrenci birliklerinin bir araya gelmesi bulunmaktadır.

Çeviri eğitiminin verildiği birçok üniversitede çeviri öğrencileri, kurumun faaliyetlerine etkin şekilde katkı sağlayabilmek adına çeviri öğrencileri birliği oluşturmaya teşvik edilmektedir. Bu birliklerin şu ana değin ortaya çıkardığı en önemli yapılanmalardan biri olarak Türkiye Çeviri Öğrencileri Birliği (TÜÇEB) gösterilebilir. Çeviri öğrencilerinin girişimi, akademisyenler ve üniversitelerin desteği ile oluşturulan TÜÇEB, 2011 yılından bu yana her yıl çeşitli etkinlikler düzenleyerek öğrencilerin etkin katılımı ile çeviribilime, çeviri sektörüne ve çeviri eğitimine önemli katkılar sağlamıştır.

Son dönemlerde çevirinin mesleki anlamda önem kazanması, nitelikli çevirmenlere duyulan ihtiyacın daha belirgin hale gelmesi ile çevirinin ve çevirmenin konumunu sağlamlaştıracak adımlar atılmıştır. Bunlardan en önemlisinin 2013'te akademi ve sektörden temsilcilerin birlikte çalışması ile Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından hazırlanan (Çevirmen) Ulusal Meslek Standardı belgeleri olduğu söylenebilir. Çevirmenliğin meslek standartlarının oluşturulması, çevirmenliğin meslekleşmesi anlamında ilk adımlardan biridir. Çevirmenin görünürlüğünü artırmasına ek olarak, çalışma koşullarının düzenlenmesinde ilk adım atılmıştır. Meslek standardının henüz doğrudan sonuç verdiğini söylemek zordur. Fakat bu çalışma temelinde çevirmenlik mesleğinin kanuni olarak tanınması, çeviri sektöründe çalışma koşulları, ücretler, çevirmen olmanın gereklilikleri ve genel anlamda çeviri sektörünün düzenleme altına alınması sağlanabilecektir.

Çevirinin bir meslek olarak tanınması ve standartlarının oluşturulması, çeviri sektöründe bu standartların gözetilmesi ve çevirmenlerin bu temellerde çalışma koşullarının oluşturulması, çeviri eğitiminde de belirli yöntem ve uygulamaların standartlaşmasına yol açacaktır.

Yukarıda belirtilen gelişmeler ve girişimlerden genel bir çıkarım yapmak mümkündür. Ülkemizde sürdürülen çeviri eğitiminde, eğitim kurumlarının çevirinin uygulama yönünde yetersiz kalabilmesi söz konusudur. Çeviri teknolojileri eğitiminde hem

ülkemizde hem de yurt dışında eksiklikler ve sorunlar mevcuttur. Bazı çeviri bölümlerinde teknoloji eğitimi yüzeysel olarak verilebilmekte, çevirmen adayları BDÇ araçları hakkında yeterli bilgi alamamakta, mezun olduklarında bu araçları kullanabilir duruma gelememektedir. Teknolojik uygulamaların sektörde belirli standartlarla yerleşmesi, yani çevirmenlerin çalışma hayatında BDÇ araçlarını kullanmak zorunda olduğunun yasal olarak belirtilmesi, eğitim kurumlarını da bu yönde adımlar atmaya yönlendirecektir.

Eğitim kurumlarının çeviri sektörü ile işbirliği konusunda son dönemlerde dikkat çekici gelişmeler yaşanmış olmakla birlikte, bu olumlu gelişmelerin büyük şehirlere odaklı olduğu söylenebilir. Öte yandan, çeviri sektörünün önemli ölçüde büyümesi ve nitelikli çevirmen ihtiyacının artması doğrultusunda ülkemizde birçok üniversitede Mütercim Tercümanlık bölümleri kurulmuştur. Sektör ile iletişimin ve kurulacak organik bağın ne denli önem arz ettiği aşikardır. Fakat coğrafi konum olarak çeviri sektörünün yoğun şekilde faaliyet gösterdiği büyük şehirlerden uzakta bulunan üniversitelerin böyle bir bağı etkin şekilde kurabilmesi daha zor olabilir. Elbette birçok kentte daha küçük çaplı olarak faaliyet gösteren çeviri işletmeleri bulunabilmektedir. Fakat bu işletmelerin çeviri eğitimine ne ölçüde katkı sağlayabileceği ve sektörde ulaşılmak istenen idealleri temsil edip etmediği sorgulanır. Çeviri işletmelerinin belirli standartlar çerçevesinde faaliyet göstermeye başlaması, bu sorunun da çözümünde bir adım teşkil edecektir.

2.3. Öğretim Elemanlarının Çeviri Eğitimindeki Yeri ve Önemi

Çeviri eğitiminde, hatta her türlü eğitimde en önemli öğelerden biri öğretim elemanıdır. Yetmişli yıllardan bu yana eğitimde öğrenci odaklı iletişimsel işlevsel yöntemler uygulanmaktadır (Eruz, 2008, s. 57). Öğrencinin dersi dinleyen ve ezberleyen taraf değil, eğitim sürecine etkin şekilde katıldığı bir konumda olmasını öngören bir yöntemdir. Çeviri eğitiminde de durum farklı değildir. Öğrencinin yalnızca dinleyerek değil, öğretim süreçlerine etkin şekilde katılarak, yorumlayarak, tartışarak ve uygulayarak öğrenmesi istenir.

Fakat bu eğitim süreci içerisinde öğretim elemanının konumu yadsınamaz. Çeviri eğitiminde öğretim elemanının yetkinliği ve uzmanlığı, yenilikçi uygulamalarda bilhassa önem arz eder hale gelmektedir. Eğitim programlarının belirli temellere oturduğu, müfredatın, ders içeriğinin ve çıktılarının belirlendiği durumlarda öğretim

elemanının gerekli bilgi ve yetkinlikleri edinmesi mümkündür. Fakat yenilikçi bir eğitim alanında öğretim elemanına kılavuzluk edecek bilgi ve belgeler kısıtlıdır. Öğretim elemanının bu açığı kapatmak için eğitim verilen alanda yetkin olması ve yenilikleri yakından takip etmesi beklenir.

Daha önce belirtildiği üzere, akademik anlamda çeviri eğitimi nispeten yeni bir alandır. Teknolojinin ilerlemesi ile çeviri alanında da son derece önemli değişiklikler ve ilerlemeler görülmektedir. Dolayısıyla çeviri eğitiminde de önemli değişiklikler ve gelişmeler yaşanmaktadır.

Çevirinin uygulama yönünde bu değişen ve gelişen alanlara yönelik derslerin müfredata girmesi ile birlikte öğretim elemanının yetkinliği sorunu baş göstermektedir. Bununla ilgili Öner, öğretmenlerin eğitilmesi ile geçici bir çözüm sağlanabileceğini, fakat alanımızda eğitim sorunlarında öğretim elemanı yetkinliği konusunun kalıcı çözümü için [sektör ile paralel şekilde] çeviri yapabilen ve çeviri yapmayı bilimsel yöntemlerle öğretebilme yetkinliğine sahip akademisyenler yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Öner, 2012, s. 61).

Çevirinin gelişen alanlarında eğitimin en temel gerekliliklerinden birinin, öğretim elemanı kadrosunun yetkinliği olduğu söylenebilir. Çevirmen adaylarının teknolojiyi yeterli düzeyde kullanabilen, belirli alanlarda uzmanlaşmış, çeviri alanındaki gelişmeleri takip edebilen çevirmenler olarak yetişebilmesi için aynı şekilde yetişmiş ve çeviri piyasasında aldığı eğitimi kullanabilmiş öğretim elemanlarına ihtiyaç duyulacaktır. Son dönemlerde bu eksiği karşılamak adına sektör işbirlikleri ve sektör paydaşlarının çeviri eğitimine etkin şekilde katılımına başvurulmuştur. Sektör işbirlikleri eğitimde önemli bir yer arz etse de, üniversitelerin akademik kadrolarında çevirinin hem kuramsal hem de uygulama yönüne ilişkin bilgi ve deneyim sahibi öğretim elemanlarının yer alması ile eğitim kalitesinde önemli bir artış görüleceği söylenebilir.

BÖLÜM 3: AKADEMİK EĞİTİM SÜRECİNDE ÇEVİRMEN YETKİNLİĞİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK YENİLİKÇİ UYGULAMALARA BAKIŞ

Çevirinin bir uygulama alanı olarak son 20 yılda geçirdiği önemli değişiklikler ve küreselleşme ile kültürler arası iletişimin birçok farklı alanda hızlanması, bir sektör olarak çeviri alanının önemini gözler önüne sermektedir. Ülkemizde henüz beklenen ilgiyi görmüyor olmakla birlikte, birçok ülkede çevirinin dikkat çeken bir sektör olduğu söylenebilir. Son dönemlerde hız kazanan Makine Çevirisi odaklı çalışmalar ve uğraşlar da bunun bir göstergesi olarak sayılabilir. Bir bakıma çeviri sektörü genel işleyişi içerisinde kamuda görünmezliğini korurken, özellikle yakın bir gelecekte insan düzeyinde çeviri yapması mümkün görülmeyen Makine Çevirisi ve sıklıkla çeviri istemcilerinin bilinçsizliğinden kaynaklanan çeviri hataları/krizleri ön plana çıkmaktadır. Sektörde bu anlamda önemli gelişmeler hızla gerçekleşirken, akademik çeviri eğitiminin söz konusu gelişim hızına yetişebilmesi için kat etmesi gereken uzun bir yol olduğu söylenebilir.

Çevirinin çok yönlü, değişken ve interdisipliner yapısı gereği çeviribilim kuramları çeviriye genel bir bakış sağlamakta, fakat çeviri alanında görülen hızlı gelişimlere ayak uydurmakta yetersiz kalabilmektedir.

Ülkemizde Lisans ve Ön Lisans düzeyinde çeviri eğitimi veren kurumların sayısı hızla artmaktadır. Bu artışın başlıca nedeninin, sektörde nitelikli çevirmen ihtiyacı olduğu düşünülebilir. Öte yandan, çeviri bölümlerinden mezun öğrencilerin çeviri alanında istihdam edilip edilmediği ve hangi alanlarda eksiklik yaşadığına ilişkin ulusal çapta bir inceleme bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, eğitim kurumlarımız verdikleri eğitimin istenen sonuca ulaşip ulaşmadığını bilmemektedir. Çeviribilim bölümlerinden her yıl mezun olan öğrenci sayısı düşünüldüğünde- 2015 araştırma raporuna göre toplam kontenjan sayısı 1921'dir (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015, s. 5) – çevirmenlik mezunlarının önemli bir bölümünün çeviri sektöründe istihdam edilmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumun nedenleri arasında çeviri öğrencilerinin kişisel tercihleri, yükseköğretim programlarına girişte alana yatkınlığın tam olarak ölçülmemesi, öğrencinin çevirmenliği bir meslek olarak tanıyarak seçmemesi, eğitim

sürecinde öğrencinin üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmemesi veya mezun olduğunda farklı sektörlerde daha avantajlı istihdam seçenekleri edinmesi düşünülebilir. Fakat bunun bir nedeni de çeviri öğrencilerinin eğitim sürecinde mesleği yeterli düzeyde tanımaması, sektörde kendilerinden beklenen nitelikleri gerekli düzeyde edinmemesi, mezun olduklarında elde edecekleri istihdam seçeneklerini tam olarak bilmemeleri, kısaca eğitim sürecinde kendilerini sektöre hazırlayacak bilgi ve becerileri almamaları olabilir. Şu durumda çeviri eğitim kurumlarının eğitim programlarını gözden geçirmesi ve çevirmenlere sağlanan nitelikleri sektör odaklı olarak revize etmesi gerekebilir.

Sanayileşmenin günlük hayatı büyük ölçüde etkilediği günümüz dünyasında eğitim kurumlarının hizmet verdikleri sektör ile güçlü bir iletişim kurması başarılarında belirleyici öğelerden biri olmaktadır. Çeviri eğitiminde de durumun farklı olduğu söylenemez. Bu doğrultuda, son yıllarda görülen akademi-sektör işbirliği örnekleri yaygınlaştırılmalı ve desteklenmelidir. Böylelikle öğrencilerin çeviri sektörünü daha yakından tanınması, çalışma koşullarını ve beklentileri anlaması sağlanabilecektir.

Yukarıda belirtilen piyasa odaklı bakış açısı kapsamında çeviri teknolojilerinin de eğitimde önemli bir yer tutması gerekecektir. Çeviri teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin eğitim kurumlarınca yakından takip edilmesi ve çevirmen adaylarına gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması, meslek hayatında başarılı olmalarına katkı sağlayacaktır.

Çevirinin son derece geniş bir çerçevesi olması, bir başka deyişle çok farklı alanlarda çeşitli metinlerle ve bilgilerle çalışmanın gerekebilmesi nedeniyle alan uzmanlığı edinimi zorlu bir konudur. Fakat eğitim sürecinde belirli alanlara özgü metinlerle çalışmak, söz konusu metinlerin genel özelliklerini tanıma ve çeviri sürecinin alana özgü zorlukları ile aşinalık kazanma bakımından önem arz etmektedir.

Özel alan çevirilerinde öğrencilerin gelişimi açısından önemli öğelerden biri de doğru şekilde yönlendirme ve geri bildirim sağlanmasıdır. Alan uzmanlığı derslerini verecek öğretim elemanının ilgili alanda deneyimli ve uzman olması gereklidir. Belirli alanlarda uzmanlık sahibi öğretim elemanlarının, kendi uzmanlık alanlarında çeviri dersleri vermesi, eğitimin kalitesini önemli ölçüde arttıracaktır.

Andre Gile'in ideal çevirmenin karşılaması gereken koşullara ilişkin listesinde:

- Yeterlilik: müşterinin gereksinimlerini karşılamak için yeterli süre ve enerji harcanması ile ilgilidir.
- Sadakat: Çeviri normları ve bilhassa ilişki normu ile bağlantılıdır. Hem bilgi çıkarma (eksiltme), hem de kaynak metinde bulunmayan bilgilerin hedef metne eklenmesi ile ilgilidir.
- Fikirlerin netliği: İletilerin anlaşılabilirliği ile ilgilidir.
- Dilsel kabul edilebilirlik: Hedef metnin dilsel açıdan doğruluğu ve sözcük ve cümle dizilimi hataları ile yazım hataları ile ilgilidir.
- Terim isabetliliği: Terimcenin isabetliliği ve uygunluğudur.
- Kabul Edilebilirlik: Genelde yazım açısından hedef metnin dil ve stil bakımından uygunluğudur.
- Profesyonel davranış/davranış bileşeni: Teslim tarihleri ve takım ruhu gibi çalışma koşulları ile ilişkilidir (Gile, 2013).

Yukarıdaki liste çevirmenin karşılaması gereken tüm beklentileri yansıtmasa da bazı önemli noktaları vurgulamaktadır. Büyük bölümü çevirinin dilsel yönü ile ilişkili olmakla birlikte, profesyonel davranış bileşeni dikkat edilmesi gereken bir öğedir. Ülkemizdeki çeviri eğitim sistemi kapsamında çeviri etiği veya çevirmenler için profesyonellik gibi dersler kapsamında ele alınabilen bu gereklilik, çevirmenin sektörde başarılı ve beklentilere uygun şekilde çalışabilmesi açısından önemlidir. Çevirmen adaylarının, çevirinin etik yönüne ilişkin bilgi sahibi olması aynı zamanda çevirinin meslekleşmesi sürecinde de önem arz etmektedir. Çevirmenlerin zamanında iş teslim etme kuralını takip etmesi, etik açıdan sorun teşkil edebilen durumlarda ne şekilde hareket edileceğine ilişkin standartlar oluşturması ve müşterilerle ilişkilerde uygulanacak yaklaşımları bilmesi, çeviri mesleğinin saygınlığı açısından önem arz etmektedir.

Çeviri eğitimi alanında şu ana değin belirtildiği üzere birçok yenilikçi uygulama görülmektedir. Bu uygulamalar çeviri eğitimine, dolayısıyla çeviri sektörüne ve çevirmenlik mesleğine katkıda bulunmaktadır. Bu tür uygulamaların çoğalması ve eğitim kurumları arasında yaygınlaştırılması, ülkemizde çeviri eğitiminin önemli sorunlarına çözüm olanağı sunacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüz dünyasında çeviri insan yaşamında önemli bir yer sahibidir. Günlük hayatta her zaman dikkat çeken veya hak ettiği saygıyı gören bir konumda olmamakla birlikte, kültürler arasındaki iletişimde köprü görevi görmekte, bilimsel bilginin toplumlar arasında yayılmasına katkı sağlamaktadır. Akademik bir disiplin olarak çeviri ise nispeten yenidir. Dolayısıyla çeviri eğitimi de oldukça yeni bir uğraş sayılabilir.

Bir uygulama alanı olarak çeviri içerisinde bulunduğu koşullara bağlı olarak önemli ölçüde farklılaşabilmektedir. 90'lı yıllarda dijital dünyaya adım atılması ile çeviri pratiğini sarmalayan koşullarda belirgin değişiklikler yaşanmıştır. Günümüzde ticari anlamda çevirinin teknolojiden bağımsız düşünülmesi söz konusu değildir.

Çevirinin ana bileşeni dildir. Yani dil yetkinliği çeviri sürecini belirgin şekilde etkilemektedir. Aynı şekilde belirli bir alana ait metinlerle yapılan çeviride, söz konusu alanın özellikleri de çeviri sürecini etkilemektedir. Böylelikle çeviri alanı ve uğraşı, doğrudan çeviribilim kapsamında bulunmayan durumlardan etkilenmektedir. Bu da çevirinin öğretilirliği açısından ek zorluklar getirebilmektedir.

Dünyada ve ülkemizde çeviri eğitimine birçok farklı yaklaşım görülmektedir. Bir dönem dil öğretiminin bir parçası ve aracı olan çeviri, bazı durumlarda da dilden bağımsız kuramsal bir yaklaşım ile öğretilmektedir. Ülkemizde 90'lı yıllarda oluşturulan Mütercim Tercümanlık programlarının belirlediği çeviri eğitim stratejisi, yapı bakımından ciddi bir değişim olmaksızın birçok üniversiteye ve yükseköğretim kurumuna yayılmıştır.

Bu çalışma içerisinde aktarılmaya çalışıldığı üzere, bir sektör uygulaması olarak çeviri sürekli değişim ve gelişim halindedir. Teknolojik ilerlemeler çeviri uygulamasına doğrudan etki edebilmekte, çevirmenlerin mevcut çalışma düzenlerinde değişikliğe neden olabilmekte veya yepyeni çalışma şekilleri geliştirebilmektedir.

Çeviri kültürlerarası bir iletişim aracı olmanın yanı sıra küresel bir dünyada ülkelerin ekonomik işbirliği ve bağlantılarında da aracı rolü üstlenmektedir. Dolayısıyla çeviri her zaman ihtiyaç duyulan ve ulusların refahına katkıda bulunan bir alandır. Bu yönden nitelikli çevirmenler ve sağlam temelleri olan bir çeviri sektörü her ülke için önem arz etmektedir.

Bu çalışma kapsamında irdelenen, ülkemizdeki çeviri eğitimi uygulamaları ve yöntemleri ‘hatalı’ veya kusurlu olarak görülmemiştir. Ülkemizden ve dünyadan gösterilen bazı örneklerde görüleceği üzere, çeviri eğitiminin farklı amaçlar doğrultusunda farklı şekillerde sürdürülmesi mümkündür. Öte yandan, ülkemizde çeviri sektörünün ciddi bir büyüme yaşamış olması (T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, 2015) ve nitelikli çeviriye duyulan ihtiyacın artması nedeniyle çeviri eğitiminde yeni yaklaşımlara ve piyasa odaklı bakış açılarına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Çeviri eğitimi kapsamında çeviri teknolojilerinin daha etkin şekilde kullanılması ve öğretilmesi, çeviri sektörü ile akademi arasında işbirliklerinin güçlendirilmesi, özel alanlara ilişkin çeviri eğitiminin daha sağlam temellere oturtulması, çeviri öğrencilerinin sektör paydaşları ile bir araya getirilmesi ve eğitim süreçlerine etkin şekilde katılması, çeviri eğitiminde yenilikçi uygulamaların ve sektördeki gelişmelerin takip edilmesi, çeviri eğitiminde kurumların belirli alanlarda uzmanlaşma yoluna gitmesi, öğretim elemanı kadrolarında belirli bir alanda uzman ve çeviri deneyimine sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi ve bu çalışmada vurgulanan diğer tüm yöntemler, çeviri sektöründe etkin şekilde faaliyet gösterebilecek nitelikli çevirmenlerin akademik eğitim programları kapsamında yetiştirilmesi amacına yöneliktir.

Çevirinin son derece geniş bir alan olduğu ve genellemeler kapsamında irdelenemeyeceği söylenebilir. Bu nedenle çevirinin ve çeviri sektörünün akademi tarafından yakından takip edilmesi, gelişmelerin ve değişimlerin eğitim programlarının güncellenmesine yönelik olarak değerlendirilmesi önem arz eder. Bu çalışma ile ülkemizdeki çeviri eğitiminin bilimsel yöntemler çerçevesinde sektörel gereksinimlere hizmet edecek niteliklere kavuşmasında bir adım olacağı umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Baker, M. (2014). *The Changing Landscape of Translation and Interpreting Studies*. Online: John Wiley & Sons, Ltd.
- Doğan, A. (2009). Tarihte Sözlü Çeviri. A. Doğan içinde, *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları* (s. 18). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erten, A. (2007/(2003)). Tıp Metinleri Çevirisi. A. Erten içinde, *Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri Çevirisi* (s. 73). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eruz, S. (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Eruz, S. (2008). S. Eruz içinde, *Akademik Çeviri Eğitimi Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi* (s. 71). İstanbul: Multilingual.
- Eruz, S. (2008). AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİ . S. ERUZ içinde, *AKADEMİK ÇEVİRİ EĞİTİMİ Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi* (s. 45). İstanbul: MULTİLİNGUAL.
- Eruz, S. (2008). Çevirinin Eğitilebilirliği Üzerine Bir Çalışma. S. Eruz içinde, *Akademik Çeviri Eğitimi Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi* (s. 212). İstanbul: Multilingual.
- Eruz, S. (2000). *ÇEVİRİ EĞİTİMİNDE KOŞUT METİNLER*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Çeviri Bölümü. Rektörlük Yayınları.
- Finch, C. A. (1969). *An Approach to Technical Translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Fischbach, H. (1992, Cilt 38 4). Translation, The Great Pollinator of Science: As Illustrated by A Brief Flashback of Medical Translation. *Babel*, s. 192-202.
- Göktürk, A. (2006). Çeviri: Dillerin Dili. A. Göktürk içinde, *Çeviri: Dillerin Dili* (s. 31). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güner, H. (2012). Türkiye'de Konferans Çevirmenliği. *İ. A. Ç. Platformu*, (s. 24-29).
- Gürçağlar, Ş. T. (2011). Çevirinin ABC'si. Ş. T. Gürçağlar içinde, *Çevirinin ABC'si* (s. 13). İstanbul: Say Yayınları.
- Haeseryn, R. (2003). "FIT Over Fifty Years (1953-2003).", (s. 67).
- Holmes, J. (1988). *The Name and Nature of Translation Studies*.
- Holz-Manttari, j. (1984). Translatorisches Handeln: Theorie und Methode. J. Munday içinde, *Introducing Translation Studies, Theories and Applications içerisinde* (s. 80-81). Helsinki: Suomalainen Jainen Tiedeakatemia.
- José Ramón BIAU GIL & Anthony PYM. (2006). Technology and translation (a pedagogical overview). A. P. içinde içinde, *Translation Technology and its Teaching* (s. 8). Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

- Kurultay, T. (1998). Çeviri Eğitimi Neden Farklı Bir Eğitimidir? Çeviri Bölümlerinin Programlarında Yöntem Derslerinin Gerekliliği ve Uygulama Koşulları. 6. *Germanistik Sempozyumu Keskin, A (Derl.)*. (s. 207-234). Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,: Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Martin, D. K. (2009). "Training and Education", , . M. B. içerisinde içinde, *Routledge Encyclopedia of Translation, 2. Baskı* (s. 294-300). Londra ve New York: Routledge.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.
- Odlin, T. (1994). Perspective on Pedagogical Grammar. T. Odlin içinde, *Perspective on Pedagogical Grammar* (s. 1-22). Cambridge: Cambridge University Press.
- POPESCU, F. (2009). INTRODUCTION: FROM TRANSLATION TO TRANSLATION STUDIES. F. P. Diğerleri içinde, *Perspectives in Translation Studies* (s. s. 2). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Pym, A. (2006). Asymmetries in the teaching of translation technology. A. P. Edited by Anthony Pym içinde, *Translation Technology and its Teaching* (s. 114). Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.
- Raido, V. E. (2013, Aralık). TEACHING TRANSLATION TECHNOLOGIES "EVERYWARE": TOWARDS A SELF-DISCOVERY AND LIFELONG LEARNING APPROACH. *Revista Tradumàtica*, s. ss. 275-285.
- Reiss, K. (1971/2000). Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. *Çeviren: E. Rhodes (2000) Translation Criticism: Potential and Limitations* (s. 105 - 15). Münih: St. Jerome and American Bible Society.
- Snell-Hornby, M. (1988, rev. 1995). *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam ve Philadelphia: PA: John Benjamins.
- Venuti, L. (1997). "The American Tradition", in *Mona Baker(ed.) (1997a)*. . London: Routledge Encyclopedia of Translation Studies.
- Vermeer, H. (1988). Skopos and Commission in Translational Action. A. Chesterman içinde, *Readings in Translation Theory* (s. 173-200). Amsterdam: Oy Finn Lectura Ab.
- Vermeer, H. J. (1989/2000). Skopos and commission in translational action, . in *L. Venuti (ed.) (2000)*, (s. ss. 221-32).
- Vermeer, H. ve Reiss K. (1984). Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. J. Munday içinde, *Introducing Translation Studies, Theories and Application içerisinde* (s. 80). Londra: Routledge.
- Yazıcı, M. (2007). Özel Alan Çevirisi ve Bilgi Kaynakları. M. Yazıcı içinde, *Yazılı Çeviri Edinci* (s. 95). İstanbul: Multilingual.

Sürekli Yayınlar

- Akbulut, A. N. (1998). Yüksek Öğretim Kurumlarında Çeviri Eğitiminin Yeri. *Yabancı Diller Eğitim Bölümü Dergisi II*, s. 149-158.
- Bengi, I. (1992, 20/21). Çeviribilim Terimleri Sözlüğüne Doğru. *Metis Çeviri*, s. 156-197.
- Bulut, A. (2006, 5). Aşk Dört Harfli Bir Sözcüktür. *Varlık Dergisi*, s. 11-12.
- Gile, D. (2013). Basic Concepts and Models For Interpreter and. M. Yazıcı içinde, *Çeviri Eğitiminde Profesyonel Amaçlara İlinde* (s. 15-39). İstanbul: İ.Ü. Çeviribilim Dergisi, Sayı: 7.
- Kurultay, T. (1987). Türkiye'de Çeviri Eğitiminin Kaynakları. *Metis Çeviri*., s. 126-131.
- Nord, C. (1992, 19). "Çeviri Öğretim Kitaplarına İlişkin On Tez", Çev. Arzu Ergüç. *Metis Çeviri*, s. 109-112.
- Yazıcı, M. (2013, 7). Çeviri Eğitiminde Profesyonel Amaçlara Yönelik Araştırma. *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*, s. 15-39.

Diğer Yayınlar

- Avrupa Komisyonu. (2017). *Language Industry Survey – Expectations and Concerns of the European Language Industry*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017_language_industry_survey_report_en.pdf adresinden alındı
- Doğuş Üniversitesi. (2017, 9 23). Sosyal Bilimler Enstitüsü: https://www.dogus.edu.tr/tr/akademik/enstituler/sosyal/ingiliz_edebiyat_amac.asp adresinden alındı
- Education Section, Programme Division, United Nations Children's Fund. (2000). *Defining Quality in Education. The International Working Group on Education* (s. 5). Florence: UNICEF.
- European Standard 115038. (2006). <http://www.statsaut-translator.no/Files/Standard-15038-final-draft-en.pdf> adresinden alındı
- Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilimdalı Lisans Ders Programı. (2017, 8 4). http://www.mtb.hacettepe.edu.tr/dosyalar/imt_lisans_prog_2017.pdf adresinden alındı
- <http://higm.adalet.gov.tr>. (tarih yok). <http://higm.adalet.gov.tr/sayfalar/noterlikucrettarifesi.html> adresinden alındı
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf>. (1964, Temmuz 2). Temmuz 27, 2016 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf>: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf> adresinden alındı
- İstanbul Aydın Üniversitesi. (2016, Mart 01). *Bölüm Toplu Ders Programları*. Mayıs 2016 tarihinde İstanbul Aydın Üniversitesi: <http://www.aydin.edu.tr/> adresinden alındı
- İstanbul Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü. (2017, 8 4). *İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü Ders Programı*. http://edebiyat.istanbul.edu.tr/ingilizceceviri/wp-content/uploads/2014/02/imt_derslistesi2014.pdf adresinden alındı
- Kurultay, T. (1997). *İstanbul Üniversitesi Çeviri Bölümü düzenlenen "Çeviri Eğitimi ve Güncel Hedefler" konulu toplantının açılış konuşması*. (Son Erişim Tarihi: 10.09.2017): http://edebiyat.istanbul.edu.tr/almancaceviri/?page_id=8282 adresinden alındı
- Öner, S. (2012). ÇEVİRMENLİK "Mesleği"-Çeviri Eğitimi İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Çeviri Alanına Bakış. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu* (s. 62). İstanbul: Avrupa Birliği Bakanlığı.
- Sayarı, I. (2012). MARMARA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANDIRMA SÜRECİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE ÇEVİRMENLİK. *Avrupa Birliği Bakanlığı Çeviri Platformu* (s. 75). İstanbul: Avrupa Birliği Bakanlığı.
- T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı. (2015). *Araştırma Raporu Güncellenmiş 2. Versiyon*.

- T.C. Başbakanlık, İdareyi Geliştirme Başkanlığı. (2011). *Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği*. T.C. Başbakanlık, İdareyi Geliştirme Başkanlığı.
- Toury, G. (2000). The Nature and Role of Norms in Literary Translation, in L. Venuti (ed.) (2000) *The Translation Studies Reader*. (s. ss.198-211). Londra - New York: Routledge.
- U.S. Department of Labor, B. o. (2015, 12 17). *Interpreters and Translators*. <https://www.bls.gov/ooh/media-and-communication/interpreters-and-translators.htm> adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

Melik Ahmet EROL, 1989 yılında Tokat'ın Erbaa ilçesinde doğdu. Lise eğitimini 2005 yılında Yılmaz Kayalar Anadolu Lisesinde tamamladı. 2006 yılında girdiği Trakya Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık (İngilizce) bölümünden mezun olarak çevirmen oldu. Takip eden iki yıl içerisinde başlıca Ankara'da olmak üzere çeviri sektöründeki çeşitli kurum ve kuruluşlar adına yazılı ve sözlü çevirmen olarak çalıştı. Aynı dönemde serbest çevirmen olarak çalışmaya devam etti.

2013 yılında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Yüksek Lisans programına kabul edildi. 2014 yılı itibariyle İstanbul Aydın Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu bünyesinde Okutman olarak göreve başladı. İlk bir yılında Hazırlık Okulunda İngilizce derslerine girerek öğretim deneyimi kazandı. Müteakip sene ilgili üniversitenin Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik (ön lisans) ve Mütercim Tercümanlık (lisans) programlarında Çeviri Teknolojileri ve Sözlü Çeviri konulu dersler vermeye başlamıştır.

2016 ve 2017 senelerinde İstanbul Aydın Üniversitesinde düzenlenen iki çeviri konferansının organizasyonunda aktif şekilde görev almış, 2016 yılında çıkarılan MüTercüman adlı çeviri dergisinde Yayın Sorumlusu görevini üstlenmiştir. Çeviri sektöründe halen yazılı ve sözlü çeviri görevlerini üstlenmeye devam ederken, aynı zamanda İstanbul Aydın Üniversitesindeki Okutmanlık görevini yürütmektedir.

Bilhassa çeviri sektörü ile güçlü bağlantılarını korumakta ve Türkiye'de çeviri piyasası, yazılı ve sözlü çevirinin güncel durumu ve yazılı-sözlü çeviri eğitimi konulu çalışmalar yürütmektedir.